

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

ZITA VILUTYTĖ

Muzikos pedagogikos magistro studijų programa

**SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO KŪRYBOS PRIEMONIŲ
GENERAVIMO GALIMYBĖS MIGRUOJANČIOJE AKADEMIJOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas
Prof. dr. Rytis Urniežius

Šiauliai, 2019

BAIGIAMOJO DARBO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

Patvirtinu, kad mano, Zitos Vilutytės, magistro darbo tema „Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybės migruojančioje akademijoje“ yra originalus autorinis darbas, mano pačios atliktas savarankiškai. Darbas nebuvo pateiktas ar naudotas jokioje kitoje mokymo įstaigoje. Darbas nėra plagijavimo, sukčiavimo ir kitų mokslo etikos pažeidimų.

Šiauliai, 2019

Vilutytė Z. Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybės migruojančioje akademijoje: Muzikos pedagogikos magistro darbas / Vadovas prof. dr. Rytis Urniežius, Šiaulių universitetas, Edukologijos institutas. – Šiauliai, 2019. – 92 p.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojamos socialinio praktikos meno (*Social Practice Art; SPA*) kūrybos priemonių generavimo galimybės migruojančioje akademijoje. Tiriama socialinio praktikos meno sąvokos samprata tarptautiniame kontekste, išskirtos kūrybinės formos ir jų plėtros galimybės. Išskiriami veiklos tikslai ir uždaviniai bei naujų meno ir švietimo formų generavimo galimybės migruojančioje akademijoje.

Tyrimo tikslas – atskleisti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybes. Tyrimui įgyvendinti iškelti šie uždaviniai: apibrėžti socialinio praktikos meno sąvokos sampratą, atskleisti jos ištakas ir plėtrą, išskirti socialinio praktikos meno formas ir jų išraiškos galimybes, atskleisti šių priemonių generavimo ypatumus migruojančioje akademijoje bei ištirti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo proceso galimybes, atliekant kokybinį tyrimą. Darbe keliama hipotezė – tikėtina, kad socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimas, realizuojant jį per socialinės švietimo politikos formavimą bei įgyvendinimą migruojančioje akademijoje, kaip socialinis ir institucinis procesas, atveriantis galimybes įgyvendinti socialinius, kultūrinius ir politinius pokyčius visuomenėje.

Siekiant atskleisti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybes migruojančioje akademijoje, buvo atliktas tyrimas, pasirenkant kokybinio tyrimo strategiją ir naudojant interviu metodą. Tyrime dalyvavo 9 informantai-ekspertai iš devynių pasaulio šalių (Lietuvos, Italijos, Jungtinės Karalystės, Bangladešo, Indonezijos, JAV, Kanados, Nigerijos, Meksikos): 5 moterys ir 3 vyrai. Pasirinktų informantų amžius nuo 30 iki 65 metų. Italijos, Meksikos, Nigerijos respondentai yra mokslo daktaro laipsnį humanitarinių mokslų srityje turintys ekspertai, dirbantys aukštosiose mokyklose ir kuriantys SPA srityje. Bangladešo–JK respondentė yra socialinių mokslų doktorantė studijuojanti Jungtinėje Karalystėje, dirbanti Bangladešo švietimo ministerijoje. Lietuvos, Indonezijos, Kanados, JAV respondentai yra SPA srities menininkai arba aktyvistai. Tyrimo duomenų analizei buvo naudotas tradicinis kokybinės turinio (*content*) analizės metodas.

Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė patvirtino, kad socialinis praktikos menas ir migruojanti akademija turi svarios įtakos socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimui tarptautiniame kontekste, visapusiškai meninio suvokimo ribų plėtrai, išeinančiai už

meno suvokimo ribų ir apimančiai visas įmanomas sritis, pradedant politika, ekonomika, baigiant sparčiai augančia technologijų pažanga ir neuromokslų pasiekimais.

Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad socialinio praktikos meno kūrybos bei švietimo priemonių generavimui migruojanti akademija gali suteikti labai dideles galimybes. Tai akivaizdžiai įrodo surinkti ir kokybinio tyrimo priemonėmis apdoroti ekspertų teiginiai, kuriuose pateikti svarūs argumentai, patvirtinantys, kad:

- dėl ribos, skiriančios socialinę praktiką nuo socialinio praktikos meno, dinamiškumo, galimybių dalyvauti SPA veikloje ateityje gali tik daugėti. Tai priklausytų nuo menininkų kūrybiškumo ir gebėjimo plėsti kūrybinių veiklų ir jų rezultatų apibrėžtis per organizuojamų projektų įvairovę;
- SPA epicentru išlieka Jungtinės Amerikos Valstijos su gretimomis šalimis. Didelis SPA projektų aktyvumas pastebimas ir tose šalyse, kuriose yra didelė klasių atskirtis bei daugianacionalinės kultūros, taip pat tose šalyse, kur teikiamas valstybės finansavimas projektų įgyvendinimui;
- skatinant socialinių grupių aktyvumą ir jų problemų sprendimą, lyderiais gali tapti menininkai bei menininkų grupės su savo novatoriškais idėjomis ir problemų sprendimo būdais;
- kuriant dialogą su bendruomenėmis ar socialinėmis grupėmis sprendžiant sudėtingas situacijas, reikalingi inovatyvūs, kartais netradiciniai tačiau suprantami ir padedantys sukurti pasitikėjimą tarp menininko ir grupės, būdai;
- dauguma menininkų, kurdami SPA, naudojami tradicinės pedagogikos principais, tačiau intuityviai jausdami, kad to projektuose nepakanka, ima kurti inovatyvias formas. SPA projektų pedagogikos principai formuojasi ir kinta, nes pati šio meno forma yra labai dinamiška ir kintanti, priklausimai nuo aplinkos ir iškeltų problemų;
- SPA savo veiklomis vis labiau trina ribas tarp atskirų disciplinų, dėl to vystosi nauja forma orientuota ne į meno produkto gamybą, o į socialinį procesą, kuris sudaro sąlygas socialinių pokyčių atsiradimui per meną. Tai įmanoma tik ieškant unikalių išraiškos formų, tarp jų ir pedagoginių, nes pedagogika, veikiama SPA radikaliai įgauna naujas formas ir visiškai naują kokybę;
- socialinis praktikos menas pats savaime yra labai didelių galimybių erdvė, leidžianti menininkams generuoti naujus įgūdžius, žinias ir meno formas. Naujų projektų galimybės leidžia kurti inovatyvias kūrybos erdves ir naują mąstymo taktiką. Stereotipinis meno suvokimas ir jo akademinis modelis keičiasi; migruojanti akademija tampa nuolat pulsuojanti ir kintanti pasaulio kultūrų samplaika, kuri suteikia galimybes pasiekti žinias ir veikti ne tik internetinėje, bet ir realioje erdvėje su realiais žmonėmis. Migruojanti akademija gali suteikti savo studentams darbo ir kūrybos įrankius, kurie yra neįmanomi taikant tradicinius meno ir kūrybos suvokimo modelius.

Kokybinio tyrimo priemonėmis išanalizuoti informantų teiginiai patvirtino hipotezę, jog socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimas, realizuojant jį per socialinės švietimo

politikos formavimą bei įgyvendinimą migruojančioje akademijoje, yra socialinis ir institucinis procesas, atveriantis galimybes įgyvendinti socialinius, kultūrinius ir politinius pokyčius visuomenėje.

Vilutyté. Z. Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy: Master's thesis in Music Pedagogy / Supervisor Prof. Dr. R.Urniežius, Šiauliai University, Institute of Education. - Šiauliai, 2019. - 92 p.

SUMMARY

This paper analyzes the possibilities of generating creative tools for Social Practice Art (SPA) to be used at Migrating Academy. The research focuses on the concept of social practice art in the international context, analyses creative forms and their potential development. The goals and objectives of the activity are clearly defined, and the possibilities to generate new forms of art and education at Migrating Academy are presented.

The aim of the research is to analyse the possibilities of generating creative tools for social practice art. To achieve this aim, the following objectives have been set: to analyse the concept of social practice art, its origin and development, to define different forms of social practice art and their future prospects, to discuss the peculiarities of their generation at Migrating Academy and to investigate the possibilities to generate creative tools of social practice art by carrying out a qualitative research. The hypothesis in the thesis is that the generation of creative tools for social practice art through the development and implementation of social and education policy at Migrating Academy as a social and institutional process opens opportunities for social, cultural and political changes in society.

In order to analyse the possibilities of generating creative tools for art of social practice at Migrating Academy, a research was carried out by using a qualitative research strategy as well as the interview method. The survey included 9 informants-experts from nine countries (Lithuania, Italy, the UK, Bangladesh, Indonesia, the USA, Canada, Nigeria and Mexico): 5 females and 3 males. The selected age group was from 30 to 65 years. The respondents from Italy, Mexico, and Nigeria are experts who have PhD degrees in Arts, are working in higher education and create works in the sphere of SPA. The Bangladesh-UK respondent is a PhD student who is studying in the UK and working for the Bangladesh Ministry of Education. The respondents from Lithuania, Indonesia, Canada, the USA are artists or activists in the SPA area. The traditional method of qualitative content analysis was used for the analysis of the research data.

The analysis of scientific literature and documents confirmed that both social practice art and Migrating Academy have a significant impact on the generation of creative tools for social practice art in the international context, on the expansion of artistic views and horizons going

beyond the usual perception and covering all possible areas from politics, economics to fast-growing technological advances and neuroscience achievements.

The results of the research showed that Migrating Academy may offer significant opportunities to generate tools for social practice art and education. This is clearly proved by the experts' opinions which have been collected and processed by qualitative research tools, and they provide strong arguments that:

- the boundary separating social practice from social practice art is dynamic so the opportunities to participate in SPA activities will increase in the future. This would depend on the artists' creativity and their ability to develop the scope of their creative activities and their outcomes through the variety of organized projects;
- the United States of America with its neighbouring countries on the continent remains the epicentre of SPA. A great variety of SPA projects is also noticeable in the countries with high class exclusion and multinational culture, as well as in the countries where the state funding is provided for project implementation;
- by promoting the active involvement of social groups and solving their problems, artists and groups of artists can become leaders who will offer their innovative ideas and problem-solving techniques;
- innovative, sometimes unconventional but clearly defined methods are required to establish contacts between artists and communities or social groups, to deal with difficult situations and build mutual trust;
- most artists use the principles of traditional pedagogy to create SPA, however, they intuitively feel that it is not enough for their projects. Consequently, they start to create innovative forms. The pedagogical principles of SPA projects are developing and changing, because the form of this art itself is very dynamic and flexible, dependent on the environment and its problems;
- SPA activities are gradually eliminating the boundaries between disciplines, leading to the development of a new form of art that is not oriented to the production of artistic products, but to the social process which stimulates social changes through art. This process is only possible through unique forms of expression, including pedagogical ones, because pedagogy which is affected radically by SPA has to develop new forms and completely new quality;

- social practice art itself includes great opportunities which allow artists to generate new skills, knowledge and art forms. New project opportunities allow to create innovative creative spaces and new thinking strategy. The stereotypical perception of art and its academic model are changing;

- migrating academy is becoming a continually pulsating and changing world culture that makes information accessible to everybody and provides opportunities to perform not only online but also in real life with real people. Migrating academy can provide its students with work and creative tools that will be impossible if only traditional models of perception of art and creativity are used.

The respondents' statements investigated by the means of qualitative research confirmed the hypothesis that the generation of creative tools for social practice art through the development and implementation of social and education policy at migrating academy as a social and institutional process opens opportunities for social, cultural and political changes in society.

ĮVADAS	10
1. SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO TEORINIAI ASPEKTAI	15
1.1. Socialinio praktikos meno samprata	15
1.2. Socialinio praktikos meno ištakos ir plėtra	17
1.3. Socialinio praktikos meno formos ir binarinės opozicijos samprata	19
1.4. Socialinio praktikos meno formų išraiškos galimybės	23
1.4.1. Socialinis praktikos menas: „Laundromat’o“ projektas (JAV);	23
1.4.2. Projektas „Šančiai – draugiška zona“ (Lietuva);	26
1.4.3. Kūrybinių teatro erdvių plėtra per socialinį praktikos meną (Lenkija);	28
1.4.4. Pasaulinis socialinio praktikos meno projektas;	30
2. SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO KŪRYBOS PRIEMONIŲ GENERAVIMO GALIMYBĖS	34
2.1. Socialinio praktikos meno priemonių generavimas, kaip kūrybos procesas	34
2.2. Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių koncepcija socialinių grupių ir aplinkos santykyje	36
2.3. Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių plėtra migruojančioje akademijoje kaip alternatyvi naujų įgūdžių įsisavinimo forma	39
3. SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO KŪRYBOS PRIEMONIŲ GENERAVIMO PROCESO GALIMYBIŲ TYRIMAS	42
3.1 Tyrimo metodologija	42
3.2 Tyrimo analizė	45
IŠVADOS	87
LITERATŪRA	89
PRIEDAI	92

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Socialinis praktikos menas (*Social Practice Art, SPA*) yra meno priemonė, orientuota į menininkų ir įvairių socialinių grupių bendrą meninę veiklą per socialinį diskursą. Tokių veiklų terpė – tai socialinis dalyvavimas, kuris yra ne tik darbo organizavimo, vykdymo ar tęsimo dalis, bet ir meno estetikos ir proceso dalyvių sąveika ir kūrybinio proceso vystymasis.

Socialinis praktikos menas atsirado reaguojant į didėjančią meninio ugdymo poreikį bendradarbiaujant su socialinėmis grupėmis multikultūrinėje aplinkoje. „Pirmame XXI a. ketvirtyje istorikai ieško naujo internacionalizmo apraiškų, kuris vystosi per masinius judėjimus ir tarptautinius ryšius, pavyzdžiui, mūsų laikų diasporinius judėjimus. Tokia istorinė vizija, atrodo, peržengia tautinės valstybės ribas. Tokie klausimai, kaip visuotinės žmogaus teisės, lyčių lygybė arba aplinkos apsauga, akcentuoja vietinį gyvenimą ir jo sąveiką su pasauliu. Menas tampa susietas su vietos bendruomenėmis, tačiau internacionalizmas ir meno globalizacija neištrina kultūros savitumų“ (Carolee, 2016, p.10). Socialinės praktikos meno terminas yra naudojamas apibrėžti socialinei veiklai, kuri vyksta būtent šioje terpėje. „Socialinis praktikos menas yra kylanti, tarpdisciplininė mokslinių tyrimų ir praktikos sritis, besivystanti tarp meno ir humanitarinių mokslų, apimanti tokias išorines disciplinas kaip miesto, aplinkosaugos bei darbo tyrimų studijas, viešąją architektūrą ir politinį organizavimą“ (Cholette, 2018, p.13). Su *SPA* terminu taip pat susiję ir kiti terminai: bendruomeninis menas, naujo žanro viešasis menas, dalyvavimo menas, intervencinis menas ir kt.

LR Seimo patvirtintos Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“, „Mokomės visą gyvenimą“ parengtoje teminio tyrimo ataskaitoje (2015-02-27) rašoma: „...ateityje, globalios kaitos tendencijos dar labiau skatins ribų tarp skirtingų švietimo formų, aplinkų, mokslo sričių, sektorių, išsitynimą. Formalus ir neformalus švietimas bei savišvieta ir savaiminis mokymasis bus pripažinti kaip lygiavertės švietimo formos, priklausomai nuo to, kiek jie padeda individualiam mokymosi procesui. Prie to ženkliai prisidės plėtojamas įvairiais būdais įgytų kompetencijų pripažinimas. Švietimo institucijos išduotą diplomą pranoks gebėjimas parodyti ir pritaikyti žinias konkrečiu atveju realioje gyvenimiškoje aplinkoje ir situacijose. Taigi, bus teikiamas vis didesnis dėmesys švietimo rezultatams, o ne švietimo formai“.

Temos aktualumas.

Vis daugiau pasaulio menininkų, kuratorių, kritikų ir meno administratorių koncentruojasi į naujo tipo praktiką – vadinamąjį meno aktyvizmą. Viena tokio aktyvizmo rūšių apibūdinama socialinio praktikos meno terminu. Šia veikla siekiama teigiamų pokyčių konkrečiose bendruomenėse, susiduriančiose su aktualiomis problemomis: rasizmu, miesto

gentrifikacija, žala aplinkai, nestabiliomis darbo sąlygomis, dideliu įkalinimo lygiu, pasauliniu pabėgėlių antplūdžių ir pan. Thompson (Thompson, 2018) teigia, kad XXIame amžiuje kultūros poveikis masėms žymiai išaugo dėl daugialypės komunikacijos pajėgumo. Socialinis praktikos menas tampa labai aktyvia ne tik kūrybos, bet ir, pasak Zembylas (Zembylas, 2015), socialinių bei meno kūrimo procesų tyrimų sritimi, kuriai iki šiol buvo skirtas labai mažas dėmesys.

Socialinis praktikos menas užgimė Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur sėkmingai plėtojasi ir įgauna naujas formas. Socialinis praktikos menas siekia sukurti socialinius ir (arba) politinius pokyčius, kuriant dalyvaujamąjį meną bendradarbiaujant su asmenimis, bendruomenėmis ir institucijomis. Ši disciplina vertina kūrinio procesą per bet kurį galutinį produktą ar objektą. Menininkai, dirbantys socialinės praktikos meno srityje, kuria bendradarbiaudami su konkrečia auditorija arba siūlo kritines intervencijas esamose socialinėse sistemose, kurios įkvepia diskusijas arba skatina socialinius mainus. Socialinio praktikos meno darbas orientuotas į auditorijos, socialinių sistemų ir menininko sąveiką tokiomis temomis kaip estetika, etika, bendradarbiavimas, asmenybė, žiniasklaidos strategijos ir socialinė aktyvizacija. Socialinė sąveika įkvepia, skatina arba tam tikrais atvejais užbaigia projektą. „Kultūros kūriniai ir kultūriniai pasirinkimai, o taip pat ir kultūros kūrinių nauda, kurią gauna jų „naudotojai“, glaudžiai sąveikauja – dabar labiau, nei bet kada anksčiau; o turint omenyje kintančią menų vietą šiuolaikinio gyvenimo visybėje, labai tikėtina, kad ateityje šiai sąveikai lemta tapti vis glaudesne“ (Bauman, 2011, p.143).

Europoje tai kol kas naujas reiškinys, tačiau jis jau randa savo vietą daugelyje valstybių, kuriose gyvuoja stipri kūrybinė klasė, judantys migrantų srautai ir yra didelė klasinė atskirtis – Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje bei Nyderlanduose ir daugelyje kitų. Taip pat, kaip ir migruojančios meno akademijos, kurios palaipsniui steigiasi įvairiose šalyse, kurdamos alternatyvą centralizuotam valstybiniam lavinimui ir ugdymui. Kartu suteikiama galimybė visuomenės atskirties grupėms siekti žinių ir lavintis. Migruojančios meno akademijos yra skirtos inovacijai ir patirties dalijimuisi meno edukacijoje, naujų kūrybiškumo formų paieškai kintančioje, mobilioje mokymosi institucijoje.

Lietuvoje socialinio meno vertinimo problemos yra analizuotos nagrinėjant Kaune vykdytą projektą „Šančiai – draugiška zona“ (Linara Dovydaitytė, „Socialinio meno galimybės ir ribos: Projekto Šančiai – draugiška zona atvejis“, *Acta Academiae Artum Vilnensis* / 74, 2014). Šioje studijoje aptariami socialinės praktikos meno veiklos vertinimo principai. Kuo socialinės praktikos meno projektai skiriasi nuo socialinio darbo ir aktyvizmo? „Pasak Grantto H. Kesterio, svarbiausias skiriamasis bruožas yra tas, jog šių projektų vykdytojai naudojami idėjomis ir strategijomis, susijusiomis su meno diskursu. Tai – specifinės kompetencijos, kurios per ilgą laiką meninės kūrybos srityje buvo išvystytos ir išstobulintos. Pats Kesteris kaip meninės

kompetencijas mini gebėjimą kritiškai ir kūrybiškai mąstyti peržengiant skirtingų sričių ribas, taip pat padėti įgyvendinti unikalias diskursyvios sąveikos formas. Tarp specifinių meno sričiai gebėjimų taip pat reikėtų priskirti konkretumą, lokalumą, partikuliarumą, vaizduotės panaudojimą, kūrybingumo „įdarbinimą“, atsivėrimą nežinomybei ir kt.“ (cit. pagal: Dovidaitytė, 2014).

Mūsų šalies būsimoji menininkai, daugiausia Vilniaus dailės akademijos studentai yra dalyvavę bendruose socialinio praktikos meno projektuose su kitomis Europos šalimis (pvz., Lietuvos, Vokietijos ir Prancūzijos bendras projektas „*Migrating Art Academies: Nomadic Living*“ 2010 m.), bet pats socialinio praktikos meno reiškinys yra visiškai naujas ir labai mažai ištirtas.

Akivaizdu, jog Lietuvoje apie kūrybos priemonių generavimo ypatumus socialinio praktikos meno teorijoje ir praktikoje rašoma nepakankamai. Įvairiose pasaulio šalyse pradeda plisti naujos galimybės, o nepakankamas nušvietimas yra kliūtis tolimesnei perspektyvaus proceso raidai.

Pastaba. Šiame darbe bus pavartotos naujos sąvokos, kurios dar nėra oficialiai įteisintos socialinio praktikos meno teorijoje.

Tyrimo hipotezė – tikėtina, kad socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimas, realizuojant jį per socialinės švietimo politikos formavimą bei įgyvendinimą migruojančioje akademijoje, yra socialinis ir institucinis procesas, atveriantis galimybes įgyvendinti socialinius, kultūrinius ir politinius pokyčius visuomenėje.

Tyrimo objektas – socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimas migruojančioje akademijoje.

Tyrimo tikslas – atskleisti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo proceso galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) apibrėžti socialinio praktikos meno sąvokos sampratą, atskleisti jo ištakas ir plėtrą;
- 2) išskirti socialinio praktikos meno formas ir apibūdinti jų išraiškos galimybes;
- 3) atskleisti socialinio praktikos meno priemonių generavimo galimybes;
- 4) ištirti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo proceso galimybes, atliekant kokybinį tyrimą.

Tyrimo metodologija ir metodai.

Teoriniai: mokslinės literatūros šaltinių analizė ir apibendrinimas.

Empiriniai: ekspertų interviu (klausimynas-gairės).

Tyrimo bazė ir imtis.

Tarptautinė ekspertų grupė iš Lietuvos, Italijos, JK, Bangladešo, Indonezijos, Kanados, JAV, Meksikos, Nigerijos.

Tyrimo rengimo etapai.

I etapas. 2017-2019 m. m. mokslinės (pedagoginės, filosofinės, psichologinės) literatūros studijavimas, analizė, apibendrinimas.

II etapas. 2018m. rugsėjo – 2018 sausio mėn. teorinės darbo dalies rengimas.

III etapas. 2019m. sausis – balandis – pasirengimas tyrimui ir jo realizavimas.

IV etapas. 2019m. balandis – gegužė – tyrimo rezultatų analizė, darbo išvadų parengimas.

Darbo naujumas, reikšmingumas.

Šiame magistro darbe pateikiama socialinio praktikos meno, kuris Europoje yra kol kas naujas reiškinys, tačiau jau randantis savo vietą daugelyje valstybių, kūrybos priemonių generavimo galimybių analizė, atskleidžiant naudojamų priemonių specifiškumą. Atliktas tyrimas parodo, kaip daugelyje pasaulio šalių kurdamas alternatyvą centralizuotam valstybiniam lavinimui ir ugdymui, buriasi meno kūrėjų bendruomenės, sudarydamos galimybes generuoti naujas kūrybos formas ir priemones. Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo ypatumų Lietuvoje atliktų mokslinių tyrimu šio darbo autorei rasti nepavyko. Užsienio šalyse mokslinių tyrimu panašiomis temomis yra nedaug. Darbo reikšmingumas atsiskleidžia tuo, kad atliktas tyrimas suteikia žinių apie socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo proceso situacijos įvairiuose pasaulio taškuose, tame tarpe ir Lietuvoje, ypatumus.

Darbo struktūra.

Darbą sudaro santrauka, įvadas, trys skyriai su poskyriais, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Darbe pateikta 16 lentelių, 3 priedai. Atlikto tyrimo medžiaga pateikta trečiame priede ir kompaktiniame diske, pridėtame prie šio darbo.

Darbo aprobacija.

Projektai:

1. Socialinis- meninis projektas kartu su Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungos Šiaulių filialu bei Šiaulių darbo rinkos mokymo centru „Atsiverti sau“ (2017).
2. Muzikinis-vizualinis projektas „Klausk...“ Šiaulių universiteto bibliotekoje (2018).
3. Socialinio meno projektas Šiaulių onkologinės ligoninės chemoterapijos skyriuje (2018).
4. Tarptautinis socialinio praktikos meno projektas „Socialinio praktikos meno mokymai: Judėjimas peržengiant ribas“ Italija - Lietuva - Portugalija, (2018-2020).
5. Tarptautinė moterų menininkių šiuolaikinio meno bienalė „NO standART“ (2018)
6. Socialinės praktikos meno projektas kartu su Norvegijos asociacija TERRAM PACIS (2019).
7. Bendrojo ugdymo mokyklų metodinė-praktinė konferencija „Ugdymo(si) paradigmu iššūkiai besikeičiančioje visuomenėje“ . Pranešimas „Kritinis holistinis požiūris į kūrybiškumo sampratą“ (2019/05/16).

1. SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Socialinio praktikos meno samprata

Socialinis praktikos menas (*Social Practice Art, SPA*) yra meno priemonė, orientuota į menininkų ir įvairių socialinių grupių bendrą meninę veiklą per socialinį diskursą. Tokių veiklų terpė – tai socialinis dalyvavimas, kuris yra ne tik projektinio darbo organizavimo, vykdymo ar tęsimo dalis, bet ir meno estetikos bei proceso dalyvių sąveika ir kūrybinio proceso vystymasis.

Šiuo metu socialinės praktikos menas išgyvena pakilimą daugelyje pasaulio šalių. Prasidėjęs Jungtinėse Amerikos Valstijose, jis sparčiai plinta Europoje. Socialinio meno projektai yra vystomi ne tik pačių menininkų iniciatyva, jie pristatomi įvairiose pasaulio šalių meno bienalėse, apie juos vis daugiau rašo meno kritikai bei daugėja mokslinių studijų. Pasak L.Dovidaitytės (2014, p. 25), socialinis menas, radikaliai pažeisdamas modernybei būdingas autonomijos ribas, perkelia kūrybos ir meno sklaidos procesus iš įprastų erdvių į visuomeninių santykių sferą. Tokiu būdu meninės praktikos ne reprezentuoja, o ima veikti tiesiogiai žmonių ryšius ir tampa politine veikla de facto.

Šiuolaikinis žmogus patiria globalizacijos proceso padarinius, kurie dramatiškai veikia politiniame, ekonominiame ir kultūriniame lygmenyse, generuodami konfliktus ir neramumus visame pasaulyje. Įtaka, kurią globalizacija daro bendruomenėms ir individams yra vienas iš reikšmingiausių faktorių restruktūrizuojant socialinius ir politinius ryšius visame pasaulyje. Neoliberalizmas, kaip dominuojanti pasaulinė politinė ideologija, įtraukia į nenutrūkstamus santykius tarp laisvosios rinkos ir privačių interesų, o tai lemia bendrą gerovę.

Šiuolaikinis menas tampa socialinio ir politinio vaizdinio dalimi per įvairias reprezentavimo ir įtraukimo formas. Kaip tam tikra vertybių sistema, šiuolaikinis menas turi ir tam tikras savas institucijas, pradedant komercinėmis meno galerijomis, baigiant muziejais ir meno mugėmis, kurios yra tampriai susijusios, o kartais ir remiamos kapitalo akumuliuojamomis neoliberalizmo sistemomis.

Politinė aplinka, apibrėžiama kaip neoliberali, veikia kaip dereguliacija ir rekonfigūracija socioekonominėms grupėms, ryšium su globalizacijos reikalavimais ir post-Fordistiniu produkcijos modelio augimu, kuris gina vartotojiškus darbo specializacijos principus. Klausimas, ką reiškia darbas patiems dirbantiesiems, tapo augančiu peritinentu įvairiose šalyse (t. y. įgaunančiu augančios svarbos statusą). Todėl menas, kaip socialinės praktikos forma, kuria unikalią erdvę, kurioje jungiasi migruojančios darbo jėgos politika bei kiti politiniai modeliai, dalyvaujantys darbo procesuose.

Šiuolaikinis menas rezonuoja su konkrečiomis politinių konfliktų realijomis – istorinėmis (kylančiomis iš praėjusių karų pasekmių), ekonominėmis (kylančiomis dėl resursų ir jų lokacijos ginčų), sekcijinėmis (kylančiomis dėl kaimyninių bendruomenių susipriešinimų) bei pastebimu politinių priešpriešų rezultatu – anti justicija (Sowel, 1987).

Tai, kaip šiuolaikinis menas rezonuoja su šiomis politinėmis realijomis, padeda suprasti, kaip meno politika veikia praktikoje ir pamatyti, koku būdu politiniai vaizdiniai kuriami ir vartojami globalizuotos ekonomikos fone. Čia galima būtų paminėti Slavoj'ų Žižek'ą ir jo nagrinėtą Marx'o „išrastą“ simptomo sampratą. „Marx'as „išrado simptomą“ (Lacano teigimu) aptikdamas tam tikrą įtrūkimą, asimetriją, tam tikrą „patologinį“ pusiausvyros praradimą, įrodantį buržuazinių „teisių ir pareigų“ universalizmo apgaulingumą. Šis pusiausvyros praradimas, toli gražu nereiškiantis, kad šie universalūs principai „netobulai realizuojami“, – kitaip sakant, yra nepakankami, o tai galima pašalinti toliau juos tobulinant, – funkcionuoja kaip jų esminis bruožas: „simptomas“ yra, tiksliai kalbant, konkretus elementas, kuris sugriauna savo paties universalų pamatą, tai rūšis sugriaunanti savo pačios giminę.“ (Žižek, p. 25)

Žižek'as (Žižek, 1994) teigia, kad ideologinė Universalija, tokia kaip laisvė, lygybė – yra „apgaulinga“ tiek, kiek ji apima konkretų atvejį, pažeisdama jo vientisumą. Universali laisvės sąvoka, apimanti tokias laisvės rūšis, kaip spaudos, įsitikinimų, prekybos, politinė laisvė, ir dėl struktūrinės būtinybės atsirandanti specifinė laisvė, tokia kaip pavyzdžiui darbininko laisvė laisvai parduoti savo darbo jėgą darbo rinkoje, sugriauna universalią laisvės sąvoką. „Tai reiškia, jog specifinė laisvė yra tikrosios laisvės priešingybė: parduodamas savo darbą „laisvai“, darbininkas praranda laisvę – iš tiesų šis laisvas pardavimo veiksmas reiškia tai, kad darbininkas pajungiamas kapitalui.“ (Žižek, p. 26).

Šio akivaizdaus prieštaravimo kontekste – kai nuolatinis pasaulinės gerovės kūrimas priklauso nuo struktūrinės ir endeminės daugumos skurdinimo priklausomybės, šiuolaikinis menas dalyvauja ne tik darbo praktikos politikoje, bet ir kitose labai svarbiose struktūrose, susijusiose su darbo santykiais ir globalinio užimtumo problemomis.

Pasak Bishop (Bishop, 2004, p. 64), socialinėje praktikoje dirbantys menininkai kartu kuria savo darbą su konkrečia auditorija arba siūlo kritines intervencijas esamose socialinėse sistemose, kad paskatintų diskusijas arba inspiruotų socialinius mainus. Socialinio praktikos meno ir pedagogikos ryšys rodo, kad meno ugdymas turi apimti bendradarbiavimo praktiką. Socialinės praktikos darbe dėmesys sutelkiamas į auditorijos, socialinių sistemų ir menininko sąveiką estetikos, etikos, bendradarbiavimo, metodologijos, antagonizmo, žiniasklaidos strategijų ir socialinio aktyvumo lygmenyse. Socialinė sąveika įkvepia, skatina, arba kai kuriais atvejais užbaigia meno projektą. Nors projektai gali apimti tradicines studijas, jie realizuojami įvairiomis vizualinėmis ar socialinėmis formomis (priklausomai nuo kintamojo konteksto ir

dalyvių demografijos), pvz., atlikimas, socialinis aktyvumas arba bendruomenių mobilizavimas siekiant bendro tikslo. Metodų įvairovė kelia specifinių iššūkių dokumentuojant socialinę praktiką, nes žmogaus sąveikos estetika greitai keičiasi ir tuo pačiu metu įtraukia daug žmonių. Todėl vaizdai dažnai neatspindi projekto vykdymo ir sąveikos.

1.2. Socialinio praktikos meno ištakos ir plėtra

Socialinis praktikos menas susiformavo Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur sėkmingai plėtojasi ir įgauna naujas formas. Iki 2005 m. terminas „socialinė praktika“ buvo naudojamas kaip socialinės praktikos meno teorijos šaka, kuri apibrėžia santykį tarp visuomenės grupių. 2005m. terminas „menas ir socialinė praktika“ buvo institucionalizuotas, kai Kalifornijos menų kolegijoje buvo sukurta Socialinės praktikos meno bakalauro studijų programa, vėliau sekė ir panašios kitų aukštųjų mokyklų programos. Socialinės praktikos menas kaip terpė buvo minimas „*New York Times*“, „*Artforum*“, „*ArtNews*“ ir „*Art Practical*“, kaip naujai atsirandanti meno sritis, galinti apimti įvairius terminus: viešąją praktiką, socialiai įtrauktą meną, bendruomenės meną, naujų žanrų viešąjį meną, dalyvaujamąjį meną, intervencinį meną, bendrąjį meną, reliacinį meną ir dialoginę estetiką.

Šiandieninio socialinio praktikos meno užuomazgos formavosi daugiausia vakarietiškose demokratinėse kultūrose. Šių dienų menininko intervencijų į visuomeninį gyvenimą ištakos siekia XX a. pradžios avangardo ir pokario neoavangardo judėjimus bei septinto ir aštunto dešimtmečių aktyvizmo sąjūdžius. Šių judėjimų tikslas – keisti ir kurti naują visuomenę bei dėka meno daryti poveikį socialiniame ir politiniame gyvenime. Šioms menininkų praktikoms buvo būdingas kritiškas, opozicinis požiūris į socialines ir politines problemas.

Šių dienų Europoje socialinės praktikos menas jau randa savo vietą daugelyje valstybių, kuriose gyvuoja stipri kūrybinė klasė, judantys migrantų srautai ir yra didelė klasinė atskirtis – Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje bei Nyderlanduose ir daugelyje kitų. Čia yra kuriamos socialinio praktikos meno programos aukštosiose mokyklose, steigiasi migruojančios meno akademijos, kurios palapsniui kuria alternatyvą centralizuotam valstybiniam lavinimui ir ugdymui. Kartu suteikiama galimybė visuomenės atskirties grupėms siekti žinių ir lavintis. Kaip teigia Florida: „Tikroji varomoji jėga – tai žmogaus kūrybingumas, kaip pagrindinis mūsų ekonomikos ir visuomenės skatinamasis veiksnys. Tiek darbe, tiek kitose gyvenimo srityse kūrybingumą vertiname kur kas labiau ir ugdome jį kur kas intensyviau nei kada nors anksčiau“ (Florida, 2015, 7p.), o migruojančios meno akademijos yra skirtos inovacijai ir patirties dalijimuisi meno edukacijoje, naujų kūrybiškumo formų paieškai kintančioje, mobilioje mokymosi institucijoje.

Lietuvoje socialinio praktikos meno situacija visiškai kitokia. Čia reikėtų paminėti, kad ji panaši, kaip ir visose posovietinėse šalyse. Nors Sovietų sąjungoje meno priartinimas prie liaudies buvo kultūros politikos pagrindas, menininkai privalėjo kurti tai, kas turėjo būti suprantama liaudžiai, klestėjo daugybė festivalių, kuriuose tas menas buvo pristatomas, buvo steigiami kultūros namai, kurie buvo skirti bendruomenės saviraiškos plėtrai, tačiau demokratijos supratimas Rytuose ir Vakaruose iš esmės buvo skirtingas. Vakaruose demokratinės kultūros idėjos rėmėsi revoliucingomis nuostatomis, formuodamos kritišką pasaulio tikrovės suvokimą ir asmeninės laisvės sampratą. Rytuose kultūra tapo kontrolės ir propagandos priemone, apibrėžianti žmonių laisvalaikio praleidimo formas ir kontroliuojanti asmeninį gyvenimą ir bendrai požiūrį į gyvenimą, apibrėžtą konkrečios ideologijos. Todėl nenuostabu, kad menininkai linko į individualizmą ir autonominę kūrybą.

Grįžtant prie pasaulinio socialinės praktikos konteksto, būtina paminėti Brazilijos pedagogo ir filosofo Paulo Reglus Neves Feire (Feire, 2018) ir jo „Engiamųjų pedagogiką“. Tai vienas iš įtakingiausių pedagogų šiolaikiniame suaugusių švietime. Jo pedagogika darė didžiulę įtaką ne tik pačiam mokymui ir visai suaugusių švietimo pedagogikai, bet ir socialiniam darbui, bendruomenės vystymui, teologijai, filosofijai, sociologijai ir komunikacijai. Jo pedagogika gimė dirbant su vargingiausiais Pietų Amerikos socialinių sluoksnių nariais, neraštingais ir gyvenančiais žemiau skurdo ribos.

Kalbant apie socialinės praktikos meno ištakas reikėtų paminėti ir brazilų pedagogą ir režisierių Augusto Boal'į (Boal, 2006) ir jo forumo teatrą arba „Engiamųjų teatrą“, kuris buvo plačiai išvystytas paties režisieriaus ir išplito visame pasaulyje. Ši teatro forma nuo kitų skiriasi tuo, kad žiūrovai tampa ir aktoriais. Teatro vaidinimas nėra baigtinis, jis nuolat keičiasi pagal žiūrovų siūlymus. Tai labai sociali, įtraukianti, interaktyvi kūrybos forma, kuri šiomis dienomis tampa vis populiarsnė visame pasaulyje.

XX a. septintojo dešimtmečio socialinis menas remiasi bendruomeninio meno bei aktyvizmo pasireiškimo politinėje plotmėje formomis. Pasak Balibar'o (Balibar, 1997) tai mėginimas plaukti prieš srovę, esant pačiomis sunkiausiomis aplinkybėms. XX a. pabaigoje bei XXI a. pradžioje jis pasireiškia kaip priešprieša neoliberalios ideologijos sampratai, kuri remiasi konkurencija ir individualizmu. Kuriami socialinės praktikos meno projektai puoselėja bendruomeniškumo ir solidarumo vertybes, sukuria sinergiją tarp daugelio sričių, kurios yra priešprieša dominuojančioms jėgos formoms, naudodami įvairius metodus, įskaitant vietinių organizacijų veiklą, taktines intervencijas į žiniasklaidą bei radikaliuos pedagogikos formas. Tokia praktika veikia prieš politinę ir ekonominę infrastruktūrą, leidžiančią atsirasti šiems meno metodams.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinio praktikos meno projektų reikšmė yra labai didelė, tiek politiniu, tiek moraliniu atžvilgiu. Ir tai yra nuolatinio darbo tam tikrose vietovėse pasekmė. Socialinės praktikos menas šiandieninėje Lietuvoje dar sunkiai skinasi kelią, nors gyvename labai įdomiu, plačios ir fundamentalios transformacijos laiku, kai augant naujoms technologijoms iš esmės keičiasi gyvenimo stilius (Florida, 2015). Gyvename ypatingoje šalyje, kuri po komunizmo žlugimo persirito į gėstančio kapitalizmo epochą, draskomą krizių, gamybos ir vartojimo konkurencijos. Tačiau, kaip teigia Fulcher'is (Fulcher, 2007), kapitalizmo krizės nėra išskirtiniai įvykiai, veikia jie yra „neatskiriama normalaus kapitalistinės visuomenės funkcionavimo dalis“ (Fulcher, 2007, p.162). Senasis laikotarpis mums paliko degradavusią aplinką ir sklerotišką kultūros politiką, pavergtą išankstinių nuostatų ir interesų. Nežiūrint viso to šis naujas laikotarpis suteikia didelių galimybių.

1.3. Socialinio praktikos meno formos ir binarinės opozicijos samprata

Šiandieniniai socialinės praktikos meno projektai dažniausia yra ilgalaikiai atviri procesai, kurie yra pagrįsti eksperimentais ir jungia bendruomenę. Įvairiai traktuodami žmonių troškimus ir atspindėdami juos, šie projektai gilina ir išplečia tam tikrą socialinę struktūrą.

Kalbant apie šiuolaikinio meno procesus, socialinis praktikos meno projektas turėtų būti tapatinamas su alternatyvioms meno vietoms, o ne su pačiais projektais, kurie turi aiškia pradžia ir pabaiga, nes tokio pobūdžio socialinio praktikos meno projektų siekis – iššaukti struktūrinius pokyčius.

Kalbant apie šių dienų socialinio meno projektus, reikėtų paminėti vieną iš strategijų arba kultūrinio įsitraukimo meno formą – tai radikali miesto pedagogika, orientuota į artimiausią miesto aplinką – pagrindinius miesto planavimo klausimus, įskaitant šiukšlių šalinimą ir perdirbimą, įkalinimą, transportą, vietinius produktus ir daugelį kitų klausimų, susijusių su pagrindine gyvenimo mieste patirtimi. Radikaloji pedagogika iš esmės leidžia studentams interpretuoti gyvenamą vietą ir supantį pasaulį. Tai meno programavimo modelis, kuris peržengia tradicinius šiuolaikinio meno ir socialinio aktyvumo modelius (Helguera, 2011).

Kalbant apie šių dienų muziejų švietimo ir edukacijos programas, galima teigti, kad dažnai jos yra radiklios pedagogikos priešprieša. Kadangi tokių įstaigų kuratoriai yra atsakingi už bendravimą su plačiąja visuomene, jie gerai išmano pragmatiškas postmodernines suvokimo realijas. Tačiau žmonės jas supranta skirtingai. Jie yra kilę iš skirtingų sluoksnių ir domisi įvairiais, dažnai labai skirtingais dalykais. Šitos akivaizdžios tiesos dažnai sunkiai suprantamos muziejų kuratoriams, tačiau radikalieji švietimo operatoriai, kurie mato šiuos skirtingus lankytojus, yra geriausiai pasiruošę suvokti problemos sudėtingumą, ir būtinybę susieti

muziejaus kūrybinius išteklius su politiniais ir socialiniais tikslais. Todėl institucijos, tokios kaip socialiai įsitraukę muziejai bei mokyklos, ar kitos mokymo institucijos, dirbdamos išvien su menininkais ir pasitelkiančios radikaliają pedagogiką, sudaro galimybes kelti aktualius klausimus socialinėse bendruomenėse, o menininkų vykdomi meno projektai sukuria naujas meno formas toms problemoms atskleisti, kartais ir spręsti.

Ieškant naujų meno formų labai svarbu atsižvelgti į menininko ir bendruomenės, su kuria yra vykdomas projektas, santykį. Labai svarbus lygiavertiškumo ir autentiškumo klausimas, kuris parodo to santykio galimybes. Vertinant socialinio meno projektus vieni kritikai pasisako už menininko autonomiją ir už tai, kad projektas nebūtų suvedamas į konkrečias ribas. Kiti gi, pasisako už integralų ryšį su bendruomene, kur yra garantuota nuoširdi abipusė komunikacija. Tačiau antruoju atveju, riba, kur baigiasi socialinis praktikos menas, žymiai susiaurėja. Kitoje šios ribos pusėje lieka tik socialinė praktika arba socialinės rūpybos projektai, kurie yra vertinami už suteiktas socialines ar estetines patirtis. Tačiau socialinio praktikos meno projektai yra vertinami už socialinį poveikį, už tradicinę individualią autorystę ir kūryba paremta praktika.

Bishop (Bishop, 2004) siūlymu socialinio praktikos meno projektus reikėtų vertinti pagal humanitariniams mokslams būdingą kokybinį vertinimą ir diferencijuoti juos pagal jų poveikį į vizualius, konceptualius ir patyriminius projektus. Vis gi estetiniu požiūriu socialinio praktikos meno projektus yra sunku įvertinti, nors būtent Nicolas'o Bourriaud'o (Bourriaud, 2002) „reliacinė estetika“ ir jos vertinimo būdų populiarumas visame pasaulyje paveikė socialinį praktikos meną ir suteikė jam matomumą (Dovydaitytė, 2014).

Socialinio praktikos meno projektai ir jų formos, įtraukdami į kūrybos procesą socialinius sluoksnius, dažnai balansuoja tarp profesionalaus ir neprofesionalaus meno. Pasak Marsellini ir Rana (*Notes Towards a Non-Anthropocentric Social Practice*, 2012), socialinio praktikos meno diskursai ir naujų kūrybos formų generavimas yra organizuojamas aplink vadinamąją binarinę opoziciją, subjekto / objekto dipolį. Pagal šią sistemą menas tarsi padalinamas į socialinį ir nesocialinį. Taigi, meno produkciją ir jos vartojimą galima būtų padalinti į dvi kategorijas, kurios atrodytų taip:

1 lentelė

Socialinio ir nesocialinio meno binarinė opozicija

SOCIALINIS MENAS	NESOCIALINIS MENAS
- subjektas	- objektas
- anti-menas	- grynasis menas
- kasdieninis	- institucinis
- politizuotas	- depolitizuotas
- įtraukiantis	- izoliuotas
- konsensualus	- antagonistinis
- viešas	- privatus
- įgalinantis	- indiferentiškas
- bendras	- elitinis
- dalyvaujamas	- stebimas
- kolektyvinis	- individualus
- nematerealus	- materealus
- laisvos formos	- produkcinis
- apykaitinis	- dominuojantis
- realus	- imponantiškas
- mėgėjiškas	- profesionalus
- sukultūrintas	- natūralus

Ši formuluotė teigia, kad „nesocialinis menas“ yra atskirtas nuo politinio, kasdieninio ir emancipuoto – įtraukiančio. Jis tapo elito erdve, indiferentišku ir izoliuotu. Dar daugiau nerimą kelia tai, kad ne socialiniame mene šie ryšiai tarp prekių, individų, medžiagų ir institucijų yra natūralizuoti – pateikiami taip, tarsi jų iš viso nebūtų. Socialinis menas yra kūrybos sritis, išlaisvinta per kolektyvinį, politinį ir visuomenės dalyvavimą. Tačiau, kai atskiriame nesocialinį meną nuo socialinio, akivaizdžiai atsiranda daugybė prieštaravimų. Pavyzdžiui, šioje formuluotėje negalime ignoruoti, kad socialinio meno poliaus atžvilgiu antagonizmas išplaukia iš politikos. Be to, institucinis menas gali egzistuoti paraleliai kaip ir natūralus, taipogi negalima teigti, kad materialus menas būtų kažkaip atskirtas nuo apykaitinio. Kalbant apie šia binarinę opoziciją matome, kad ji negali parodyti pilno socialinio praktikos meno vaizdo. Ji parodo ne tik

esminį sklandumą tarp kategorijų, bet ir pirmiausia nurodo kategorijų padalinimų gebą paaiškinti viena kitą.

Šis subjekto / objekto poliškumas taip pat rodo *culture / nature* padalijimą, dominuojančią filosofinę pasaulio sampratą, pasiekiančią nuo Kanto laikų, padedančia suvokti, kaip žmogaus sukurti subjektai yra konstruojami. Tai, kas yra vienoje poliaus pusėje, gali veiksmingai neutralizuoti ar paaiškinti, kas egzistuoja kitoje pusėje, kitaip tariant, kultūra gali paaiškinti arba neutralizuoti gamtą, ir atvirkščiai (Latour, 1999, p. 276–289).

Todėl socialinės praktikos menas savo prigimties dvilypumu dažnai yra sudėtingai pasiduodantis vertinimui ir talpinimui į įvairių kategorijų rėmus, tokių kaip moralės, etikos ir estetikos. Socialinis praktikos menas suteikia labai didelę kūrybos formų pasirinkimo skalę. Meno kūriniai gali tapti bet kas – renginys, konferencija, susitikimas, įvairūs pokalbiai ir t. t., todėl šios meno formos dažnai tiesiog vadinamos bendrai – projektais. Tačiau šioms meno formoms, pasak Bishop (Bishop, 2012), turi būti būdingas ne produktyvi žmonių ryšių ir bendravimo gamyba, bet paties socialumo refleksija ir negatyvi jo kritika. Tačiau kaip matome, čia Bishop (Bishop, 2012, p. 40) iškelia binarinę opoziciją – sutarimas / konfliktas, o tai reiškia, kad taip yra atmetama daugybė socialinio meno projektų, kuriuose nėra šių dramatiškų apraiškų. Tačiau čia galima būtų pasitelkti Kesterio įžvalgas, kuriose jis ieško socialinio praktikos meno apraiškų įvairiose aktyvizmo bei socialinio darbo projektuose. Pasak Kesterio (Kester, 2014) svarbiausi skiriamieji socialinio praktikos meno bruožai yra tai, kad meno projektų vykdytojai naudojami strategijomis, kurios būtinai turi būti susietos su meno diskursu. Šių projektų vykdytojai turi turėti atitinkamas kompetencijas, kurios turi būti išstobulintos per ilgalaikę meninę kūrybą. Tokios kompetencijos pagal Kesterį yra :

- sugebėjimas kritiškai ir kūrybiškai mąstyti peržengiant kitų sričių ribas;
- sugebėjimas įgyvendinti unikalias diskursyvos sąveikos formas;
- konkretumas, lokalumas, partikuliarumas;
- vaizduotės panaudojimas;
- kūrybingumo „įdarbinimas“;
- atsivėrimas nežinomumui ir kt.

Nors iškelti meninius tikslus socialiniame praktikos mene yra gana sudėtinga, meninių kompetencijų perkėlimas į ne meno sritis pasak Wright'o (Wright, 2004, p. 533), gali būti labai prasmingas. Jis tai sulygina su dovanojimo aktu archajinėse visuomenėse, kuris yra pamatinis veiksmas, formuojantis visuomenės ryšius. Socialinio praktikos meno formos jungia politinį, etinį ir estetinį lygmenį, meninių kompetencijų perkėlimas į ne meno sritis apibrėžia jo ribas, o meno diskurso savybės per menininkų praktiką sukuriančios socialinius santykius, atlieka socialinio praktikos meno funkciją – keičia tikrovę per kūrybos aktą.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad bet koks žodžio „socialinis“ supratimas, rodantis ryškią antropocentrinę tendenciją, egzistuoja ekstremaliame poliaus *subjektas / objektas* pakraštyje. Teiginys, kad žmonės yra vienintelės būtybės, turinčios galimybę daryti prasmingus pokyčius pasaulyje, suteikia pirmenybę subjektams, o ne objektams. Išimtinai sumažindamas socialines išraiškos formas, kuriomis žmonės bendrauja tarpusavyje, kaip daugelis socialinio meno praktikų linkę daryti, tyčia ignoruoti objektų vaidmenį, kuris šiuo atveju suprantamas ne tik materialių dalykų prasme, bet plačiai suvokiamas kaip bet koks subjektas su atitinkamomis galimybėmis.

1.4. Socialinio praktikos meno formų išraiškos galimybės

Nagrinėjant socialinio praktikos meno formų galimybes tam tikrose aplinkose, šioje dalyje bus aptarti konkretūs socialinio praktikos meno atvejai:

- Socialinis praktikos menas, pasiekęs Niujorko „Elite“ muziejų, „Met’ą“ ir „Guggenheim’ą“ . „Laundromat’o“ projektas (JAV);
- Projektas „Šančiai – draugiška zona“ (Lietuva);
- Kūrybinių teatro erdvių plėtra per socialinį praktikos meną Lenkijoje;
- Pasaulinis fotografijos projektas.

1.4.1. „Laundromat“ projekto Niujorke atvejis

Labai daug socialinio praktikos meno projektų, kuriuos vykde menininkai ir aktyvistai iš anksto negalvojo apie meno formą, buvo labai sėkmingi. Niujorke 2016m. prasidėjęs, pelno nesiekiantis socialinio meno projektas „*Laundromat*“ ir jo lyderė Kemi Ilesanmi, sugebėjo šį projektą per labai trumpą laiką perkelti į prestižines Niujorko muziejų erdves ir padaryti jį prieinamu ir matomu. Pasak vienos iš tyrėjų, dalyvavusių projekto programoje, Lauren Capellan (*Affirmation and Community Engagement: Working with The Laundromat Project*, 2018), jos dalyvavimas projekte prasidėjo iš gana savanaudiškų paskatų, kai nesinorėjo eiti universitetą daugiau nei kartą per savaitę. Būdama koledžo vyresnio kurso studentė ji, buvo pasirengusi įgyti bakalauro laipsnį bet kokiū būdu. Jos ketinimai buvo tik atlikti praktiką „*Laundromat*“ projekte, organizacijoje, kurioje jos mentorius Prithi Kanakamedala bendradarbiavo per „*Mellon*“ seminarą visuomenės dalyvavimo ir bendrų mokslinių tyrimų klausimais. Tačiau kaip ir daugelio menininkų ir tyrėjų patirtis, įgyta šiame projekte, Capellan’ai tapo nuolatine jos veiklos sritimi.

„*Laundromat*“ projektas yra bendruomeninė ne pelno siekianti meno organizacija. Jų misija – didinti kūrybiškumą Niujorko bendruomenėse, pasitelkiant meną ir kultūrą. Jų tikslas yra

pritraukti meną į erdves, kurios yra nepritaikytos menui (todėl menas yra neprieinamas vietos gyventojams), kurti santykius ir pokyčius bendruomenėse. „*Laundromat*“ projektas ne veltui didžiuojasi savo veiklomis, kurios sprendžia vietos bendruomenių socialinius, politinius ir kultūrinius klausimus. Šią misiją ir tikslą jie pasiekė pakviesdami menininkus, kurie tapo kūrybos katalizatoriais, kurie dirba kaip bendruomenės atstovai erdvėse, kurios yra prieinamos vietos gyventojams ir dėl kurių švietimas tapo pasiekiamu daugeliui bendruomenės narių, o tai leido pakeisti jų socialinį bei ekonominį statusą.

Kaip ir daugeliui tokių projektų gauti finansavimą yra labai sudėtinga, tačiau šiuo atveju šis projektas visai netikėtai buvo finansuotas „*Kenan*“ fondo, kuris skyrė 6 milijonus dolerių. Fondas ieškojo projekto, kuris būtų tinkamas tiriant ambicingą, bet netradicinę filantropinę programą. Fondas atvėrė galimybę žmonėms ir projektams, skatinantiems socialinius pokyčius. Fondo konsultante fondas pasitelkė „*Metropolitan'o*“ meno muziejaus pirmininkę Sandrą Jackson-Dumont. Pastaraisiais metais „*Kenan Trust*“ – fondas, turintis dešimtis milijonų dolerių turtą, paremtą „*Standard Oil*“ korporacijos pelnu, tapo tylia, bet labai įtakinga kultūros filantropijos jėga, kurios didelė dalis yra naudojama skatinti socialinį praktikos meną (taip pat dalyvaujantį, socialiai įsitraukusį meną, apimantį viską – nuo restauruotų namų Hiustone, iki imigrantų tarnybos organizacijos Kvinsene), taip pat ir kitas organizacijas. Be netipinio dėmesio, „*Kenan*“ fondas yra neįprastas ir kitu aspektu: iš esmės fondas nenurodo organizacijoms, kaip vykdyti projektą ir ką daryti su pinigais, kuriuos jis dovanoja. Fondas tiesiog kreipiasi į organizacijas ir prašo jos lyderių atsakyti į paprastą klausimą: „Ko jums reikia?“.

Šiandien „*Laundromat*“ projektas yra vienas iš 21 „*Kenan Trust*“ vadinamųjų neprisijungusių „*New York City Arts*“ bendradarbiavimo organizacijų. Inicijatyva buvo pristatyta 2017 m. Su „*Metropolitan Museum of Art*“ ir Niujorko universiteto „*Tisch*“ menų mokykla, kurie tapo šio projekto kertiniais akmenimis. Panaudojant tiesioginę „*Kenan*“ finansinę paramą, skirtą ne pelno siekiančioms įmonėms ir organizacijoms, projekte taip pat vykdomi ir tyrimai, kurie parodo, kaip meno organizacijos gali turėti teigiamą poveikį kasdieniam įvairių bendruomenių gyvenimui.

„*Kenan*“ fondas nėra institucija, kuri tik orientuojasi į labdarą. Pagrindinis dėmesys yra telkiamas į teisingumą, nes yra didelis skirtumas tarp labdaros ir socialinio teisingumo: „labdara“ yra terminas, kuris leidžia jaustis patogiai tiek projekto vykdytojus, tiek socialines grupes, kurios įsitraukia į projekto vykdymo procesą. Šio fondo finansuojamų projektų tikslas kalbėti apie teisingumą, o gebėjimas giliai įsitraukti į šį darbą, kalbėti apie tai, kas yra teisinga ir neteisinga yra finansuojamų organizacijų prioritetas. Šiame projekte išryškėja anksčiau aptartas labai svarbus lygiavertiškumo aspektas, kuris atskleidžia menininko ir bendruomenės santykio

galimybes, taip pat leidžia gilintis ir pažvelgti į tai, koks yra socialinio teisingumo ir socialinės praktikos galimybių santykis.

„*Loundromat*“ projektas sukūrė stiprų organizacinį mechanizmą, kuriame dirba daugiau nei 10 įvairių sričių specialistų, bet svarbiausia komandos dalis yra 17 „*Laundromat*“ projekto menininkų, kūrybingų, talentingų ir labai daug pasiekusių lyderių, kurie dalijasi šio projekto vizija, įvairiapusis bendradarbiaudami ir kurdami programas bei jas vykdydami, įsipareigodami ilgam laikui investuoti gaunamas lėšas į žinias ir idėjas. Jie yra didieji katalizatoriai, kurie yra pasiryžę per savo darbus daryti įtaką ne tik savo bendruomenėje, šalyje, bet ir visame pasaulyje.

Šio projekto programos apima didelę skalę vykdomų veiklų. Viena iš programų yra skirta pačių menininkų vystymosi ir tobulinimosi augimui, ją sudaro trys dalys. Viena iš programos dalių vadinasi „Pokyčių kūrimas“. Tai menininkų kūrybos programa, skirta bendruomenių ir menininkų prasmingo bendradarbiavimo plėtrai. Tuo tikslu, kūrybinių išteklių panaudojimui konkrečioje vietovėje būna įrengiami menininkų gyvenamieji korpusai, kur ir vyksta kūrybinis procesas. Ilgalaikėje perspektyvoje ketinama skatinti ir remti menininkų lyderius, kurie yra įgaloti, arba patys yra įsipareigoję dirbti bendruomenėje ir yra visiškai susipažinę su bendruomenės situacija ir požiūriais į ją per įgyta meno praktiką.

Kita šios pokyčių programos dalis yra stipendijų programa. Stipendijų programa yra skirta menininkams, turintiems, arba kai kuriais atvejais neturintiems patirties vykdam bendruomeninius projektus, kurie yra suinteresuoti kurti ar gilinti savo socialiai įsitraukusią kūrybinę praktiką mieste ir jo aplinkiniuose rajonuose. Trečioji programos dalis yra menininkų rezidencijų programa, skirta afroamerikiečiams, kuriantiems išskirtinai bendruomenės visuomeninio meno projektus, kurie įtraukia bendruomenės narius, kolegas, atitinkamo rajono gyventojus į dalyvaujama, socialiai aktyvų darbą.

Kita programa vadinasi „*Kelly street*“ programa. Bendradarbiaujant su „*Workforce Housing Group*“, „*Kelly Street Garden*“ ir „*Banana Kelly Community Improvement Association*“, „*Laundromat*“ projektas pakeitė „*Kelly Street*“ dviejų miegamųjų rajonų *Longwood* ir *South Bronx* statusą į klestinčios kūrybinės bendruomenės centrą, kuriame įsikūrė menininkų studijos, meno programavimo grupės ir bendruomenės partnerystės grupės, padedančios vietos gyventojams įsitraukti į didesnę „*Kelly Street*“ bendruomenės programos plėtrą. Trečioji programa apima projektinę veiklą, kuri organizuoja mažesnės apimties ir trumpesnius laiko atžvilgiu projektus, suteikiančius galimybę bendruomenių nariams įsitraukti į jų veiklą.

Įgyvendinant ir vykdam „*Loundromat*“ projekto ilgalaikes veiklas, jų rezultatu tapo viena iš įdomiausių ir labiausiai tinkamų meno sklaidai ir pristatymui tinkanti socialinio praktikos meno platforma plačiai žinoma ne tik savo mieste, šalyje, bet ir už jos ribų.

1.4.2. Projekto „Šančiai – draugiška zona“ atvejis

Kitokia situacija stebima projekte, vykusiame 2013 m. Kaune, Žemųjų Šančių mikrorajone. Projektą tyrė Dovidaitytė, jos išvalgomis remiamasi šiame projekto atvejo aprašyme. Šis projektas buvo kitos institucijos – Kauno bienalės – dalis. Kauno bienalė vyksta nuo 1997 metų, kas dvejus metus ir yra tarptautinį lygį pelnęs renginys, sukviečiantis menininkus iš viso pasaulio. Tai yra vienas iš nedaugelio Lietuvoje vykusių socialinio praktikos meno projektų, kurio tikslas buvo miesto gyvenimas ir menininkų vaidmuo jame. Kaip matome prieš tai buvusio projekto aprašyme, kurio vienas iš tikslų yra pritraukti meną į erdves, kurios yra nepritaikytos menui ir kurti santykius bei daryti pokyčius bendruomenėse, Lietuvoje vykusio projekto tikslai yra kur kas kuklesni. Kad būtų galima daryti pokyčius bendruomenėse, reikalinga atlikti labai daug ir įvairių paruošiamųjų darbų, kuriems reikia laiko. Tačiau tai, kas vyko Šančių projekte, yra didelė inovatyvi pažanga Lietuvos atžvilgiu.

Projekte dalyvavo daug užsienio menininkų, kurie kuria socialinį praktikos meną. Jie dalyvaudami bienalėje daugiau talkino vietiniams ir atliko mokytojų vaidmenį. Nuo pat projekto pradžios menininkai buvo skatinami eksponuoti savo darbus netradicinėse erdvėse. Iš tiesų, projekto užuomazgas galima stebėti jau 2011 metais, kai projekto organizatoriai Vita Gelūnienė ir Edas Carrollas (Airijos menininkas, gyvenantis ir kuriantis Kaune) atvėrė duris į savo privačią studiją, kviesdami į ją vietinius gyventojus, kad jų studija taptų susibūrimų vieta. Tačiau tą kartą studijoje rinkosi ne Šančių rajono vietiniai gyventojai, o politikos ir kultūros skyriaus atstovai. Tai įrodė, kad iš tiesų menininkų dirbtuvės yra atskirtos nuo socialinės aplinkos, todėl 2013 metais projekto organizatoriai pasitelkė kitą idėją. Jie sukonstravo laikiną pastatą, kurį pavadino muziejumi ir įrengė jį judrioje mikrorajono vietoje greta prekybos centro. Ir ši idėja pasiteisino, pastatas tapo traukos centru labai kasdieniškoje rajono aplinkoje.

Pagrindinė projekto idėja buvo meno viešumas. Pasak Dovidaitytės, „viešoji sfera“ projekte apibrėžiama klasikine filosofo Jurgeno Habermaso aprašyta prasme, t. y. „kolektyvinio veiksmo erdvė, kurioje privatūs asmenys laisvai diskutuoja politiniais klausimais“ (Habermas, p. 29). Šių dienų aplinkoje viešosios erdvės formuojasi kaip nepriklausomi nuo valstybinių struktūrų piliečių forumai. Juose diskutuojama rūpimais klausimais ir neatsižvelgiama į valdžios autoritetą. Tokių forumų diskusijoms būdingas kritinis mąstymas ir racionalumas. Jie vyksta viešose erdvėse ir gali formuoti visuomenės kritinio mąstymo įgūdžius. Kalbėdami apie viešos kultūros nebuvimą šiame mikrorajone, projekto dalyviai pristatė savo kūrybines intervencijas. Du iš projektų tiesiogiai buvo susiję su viešiniu ir etnografinio tyrimo

veikla. Architektė Kotryna Valiukevičiūtė ir sociologas Arnoldas Stramskas tyrė taip vadinamus kregždinius namus, kurių kiekvieną dalį statė atskiri gyventojai. Jų projektas „Privačios utopijos“ buvo kuriamas remiantis nuotraukomis bei pokalbiais su gyventojais, kuriuose buvo kalbama apie privatizaciją, skurdą ir kitas socialines problemas. Antra projekto dalis buvo susieta su kiosko privatizavimo akcija. Šios akcijos tikslas buvo „paversti vieną kioską Šančių kultūros laboratorija“ (Razmaraitė, 2013). Kioskas tapo viešosios erdvės poreikio simboliu minėtame mikrorajone.

Kitą tyrimą atlikę kultūros aktyvistai Viktorija Rusinaitė ir Dionizas Bajarūnas pasirinko tapatybės tyrimo temą. Jie tyrė vietinių gyventojų atmintyje likusius vaizdinius ir emocijas. Duomenų rinkimui jie sukūrė knygutę – žaidimą. Tačiau svarbiausias jų tikslas buvo ne surinkti kuo daugiau duomenų, bet sukurti žaidimą, kuris žadintų prisiminimus ir į kurį įsitrauktų kuo daugiau vietos gyventojų.

Menininkė Jūratė Jarulytė keletą mėnesių kūrė grafičius bendradarbiaujant su vietiniais moksleiviais. Rezultatas nebuvo projekto tikslas. Kaip pati menininkė apibūdino, svarbiausia buvo energija, kuri tvyrojo viso kūrybinio proceso metu. Rajono, kuriame pastebimas didelis nusikalstamumas jaunimui tai buvo galimybė patiems kurti kitokią aplinką ir jaustis už tai atsakingais.

Viso projekto metu vyko ir kitos akcijos bei tyrimai, kurių tikslas buvo atrasti kuo daugiau galimybių meno viešinimui labai specifiniame darbinikiškame mikrorajone su gausia romų etnine mažuma. Savo išvadose apie projektą Dovydaitytė rašo: „Atlikus projekto *Šančiai – draugiška zona* analizę, galima teigti, kad jo dalyviai sėkmingai įveikia normatyvinį viešosios sferos racionalumą, naudodamiesi ne loginio argumentavimo, o kūryba ir vaizduote paremtais komunikacijos būdais. kurdami tam tikras situacijas vietos bendruomenėje ir su ja, jie provokuoja kolektyvinių vaizdinių, jausenų, veiksmų atsiradimą, kurie savaime formuoja viešosios sferos darinius, nors ir laikinus bei fragmentiškus. Tačiau analizė parodė, kad svarbu atkreipti dėmesį, jog viešoji sfera, kaip ir pati visuomenė, nėra vienalytė, ji kaip tik pabrėžia skirtumus ir iš to išplaukiančius konfliktus. Meno ir kūrybos priemonės gali padėti išryškinti ir produktyviai „įdarbinti“ šį konfliktiškumą. Kol kas šis vidinis bet kurios viešosios sferos konfliktiškumas atrodo išimtas iš projekto *Šančiai – draugiška zona* darbotvarkės (apie tai byloja ir pats „draugiškos zonos“ pavadinimas) ir susikoncentruota į išorinį konfliktą (priešas – oficiali kultūros samprata ir institucijų neveiknumas).“ (Dovydaitytė, 2014).

Nors pasibaigus projektui įvyko kai kurių pozityvių pokyčių – oficialiai įkurta ir įregistruota rajono bendruomenė, kaip patys menininkai pastebėjo, ji tapo labiau suaktyvėjusi, tačiau vykstant gentrifikacijos procesams šiame mikrorajone, patiems menininkams iškilo grėsmė netapti šio proceso bendrininkais ir aukomis. Todėl esant tokiai situacijai menininkai turėtų išlikti

labai dėmesingais pasekmėms ir nuolat fiksuoti politinių ir socialinių savo darbo pasekmių refleksijas.

1.4.3. Kūrybinių teatro erdvių plėtra per socialinį praktikos meną (Lenkija)

Žvelgiant į socialinio meno situaciją kaimyninėje Lenkijoje nesunku pastebėti, kad tenykščiai menininkai ir kuratoriai taip pat vis daugiau dėmesio skiria menininkų dialogui su visuomene. Žiūrovas jau seniai nebėra tik pasyvus gavėjas, daugelis šiuolaikinio meno projektų rengiami ne institucinėse erdvėse, siekiant pasinaudoti nauju erdvės kontekstu ir eksperimentuoti su žiūrovų priėmimo strategijomis. Vis daugiau menininkų renkasi socialiai įsitraukusį meną, bendruomeninį meną, dialoginį meną, dalyvaujамąjį bendradarbiavimą, socialinį praktikos meną ir kitas socialinio meno formas.

Varšuvoje vyksta daug socialinio praktikos meno projektų, kurie veikia atskirai, bet kartu kuria bendrą tikslą, aktyvina miesto gyvenamųjų rajonų bendruomenes. Alternatyvių erdvių ir auditorijos dalyvavimo meno procese ieško ne tik vizualaus meno kūrėjai. Nemaža dalis Varšuvos teatrų eksperimentuoja su erdvėmis, kurdami socialinį meną, bet situacija Lenkijoje panaši kaip ir Lietuvoje, tam, kad stipriai pradėtų vystytis socialinis praktikos menas, reikalingas didelis pradinis įdirbis.

Varšuvos „Naujajame teatre“ (*Nowy Teatr*) dirbantis originalios koncepcijos autorius, vokiečių dramaturgas Matthias Lillienthal, norėjo, kad menininkai įgyvendintų savo projektus privačiuose namuose, o ne galerijoje ar teatre. Jis pasiūlė, kad užuot kūrę materialinius objektus, menininkai kviestų žiūrovus aplankyti jų namus, kad jie galėtų ne tik pamatyti, bet ir patirtų menininkų parengtą kūrybinį darbą. „*X-Apartments*“ – tai projektas, kuriame žiūrovas eina tam tikru maršrutu, aplankydamas pasirinktus apartamentus. Kiekviename iš jų menininkai, kartais dalyvaujant nuomininkams, rengė 10 minučių trukmės pristatymus, instaliacijas ir scenas, įkvėptas istorinių vietų bei žmonių konteksto.

„*X-Apartments*“ projektas susijęs su miesto heterogeniškumu, kaimynystės istorija, jos žmonėmis ir kasdienine praktika. Jis taip pat susijęs su erdvės specifiškumu. Žvelgiant į istorinį kontekstą, dar visai neseniai Lenkijoje privačios erdvės dažnai virsdavo pusiau visuomeninio pobūdžio: pavyzdžiui taip vadinami „universitetai“, kurie susiburdavo privačiose erdvėse ir ten susirinkę jaunuoliai studijuodavo draudžiamąsias temas, nes tuometinės meno galerijos bei valstybiniai universitetai būdavo „aptverti geležine viela“. Šios bendruomenių grupės slapta būdavo vadinamos „skraidančiais universitetais“, kurios žvelgiant iš šių dienų pozicijos galima būtų vadinti migruojančiomis akademijomis. Tokia situacija buvo ir visose sovietų bloko šalyse, todėl panašias migruojančių akademijų pirmtakes galima rasti kiekvienoje posovietinėje šalyje.

Roman'as Pawlowski's (ASEF, 2011), žurnalistas ir „*X-Apartments*“ dalyvis, kalbėdamas apie patirtį šiame projekte pasakoja, kad išgyventos labai gilios patirtys, kurios iš pradžių žiūrovą įtraukia labai nekaltai, staiga priverčia atpažinti istorines temas ir scenas iš senų istorinių filmų, žiūrovas tarsi patiria šoką ir staiga yra išstumiamas atgal į gatvę. Čia žiūrovas pašalinamas iš gerai žinomos kolektyvinės patirties „žiūrėti į meną“ ir paliekamas savo asmeninei patirčiai, ne tylioje ir tamsioje salėje, bet yra įtraukiamas į dalyvavimą naujoje, nepažįstamoje aplinkoje. Tokie dalyvaujamojo socialinio meno projektai yra kilę iš taip vadinamo *Situacionistų* judėjimo, veikusio 50-ųjų ir 60-ųjų pabaigoje Vakarų Europoje. Pagrindinis jų tikslas buvo sukurti situacijas, o ne pasyvų materialinių objektų apmąstymą, atkuriant tiesioginę natūralią patirties prigimtį.

TR Warszawa teatras, kuriam vadovauja Grzegorz'as Jarzyna, eina dar toliau, kurdamas paveikumą žiūrovui ir įtraukdamas jį į veiksmą. 2005-2006 m. jo įgyvendinti projektai buvo apibrėžti vienu pavadinimu „*Actions*“ (Veiksmai). Šiuo ciklu siūloma pažvelgti į teatrą įtraukiant kitas vartotojiško šiandieninio pasaulio disciplinas - verslą, reklamą, sportą – tokiu aspektu, kad tai taptų priemone, kuriant socialines situacijas. Žiūrovams buvo pristatyti performatyvių renginių ciklai, kurie susilpnino ribas tarp to, kas yra teatras ir kas yra realybė. Kiekvienas projektas kėlė tam tikrą vaidmenį žiūrovui, pasiūlydamas jam veiksmų laisvę ir paliekant galimybę dalyvauti arba pasitraukti iš jo.

Vienas iš performansų buvo Rafał'o Betlejemski „*Milk - theatre on the phone*“ (Pieno teatras telefonu). Šiame spektaklyje žiūrovas galėdavo užsisakyti spektaklį į savo namus ar į verslo įmonę, bet apie spektaklio turinį jis negalėjo gauti jokios informacijos. „Pienas“ dramatiškai peržengė ribas to, kas paprastai laikoma teatru: simbolių kūrimas, žiūrovų diferencijavimas ir žiūrėjimo galimybės, saugaus atstumo tarp žiūrovo ir aktorius ribos ištrynimasis, iliuzijų kūrimas ir kitos išraiškos priemonės darė spektaklį visiškai išskirtiniu. „*Milk - theatre on the phone*“ ,kaip ir bet kuris rizikingas performatyvus darbas, skatino žiūrovą apmąstyti struktūras (teatrą, bendruomenę, būstą) ir taip skatino nepaklusnumo, neramumų ir anarchijos elementą. Taigi žiūrovai / dalyviai dažnai susidurdavo su netikėtomis situacijomis ir atsakydavo netikėtomis reakcijomis. Šie performansai vykę dalyvių privačiuose butuose ar biuruose, kurių metu gyventojai turėdavo prisijungti prie pieno reklamos kampanijos ir tarsi patekdavo į žaidimą, atsižvelgiant į jiems numatytą vaidmenį – analizuodavo rinkodaros tyrimų rezultatus ir parengdavo kampanijos šūkį.

Kitas šio serijos projektas, kurį organizavo *TR Warszawa* teatras, buvo vokiečių dailininko Hannah Hurtzig'o darbas „*Black market for useful knowledge and ignorance*“ (Juodoji rinka naudingoms žinioms ir nežinojimui). Šis projektas parodė teorinio diskurso transformaciją į tam tikrą šou ar spektaklį, kuris tampa asmeniniu pasakojimu ir privačiu dialogu. Dar vienas performansas „*Sleepless in TR*“ (Nemiga TR), pakvietė žiūrovą į individualią vienvėdį

patirtį. Scena tapo dailininkės Annos Baumgart dirbtuvė, kurioje buvo galima išgirsti įrašytus gatvės ir namo garsus ir pamatyti aštuonių valandų filmą su vaizdu iš jos lango. Asmuo, kuris galėjo praleisti vienišą, nemigos naktį šioje studijoje, buvo žiūrovas ir aktorius.

Pasak vieno iš įdomiausių šiuolaikinių menininkų, Artur'o Zmijewski'o (ASEF, 2011), menas vis dar pajėgus sukurti naujas pažinimo formas. Egzistencinių algoritmų naudojimas leidžia mums judėti socialinėmis struktūromis „atviromis akimis“, patekti į paslėptas vietas ir tikrus santykius. Vietoj grafikų piešimo menas gimsta realiose situacijose. Jo kognityvinės strategijos netelpa realybės skliausteliuose, kaip tai yra mokslo pasaulyje. Norint atpažinti tikrovę, menas nesvarsto jos, menas tiesiog yra identiškas. Tai neįmanoma – sako mokslas – stebėtojas turi būti stebėjimo objekto išorėje, stebėjimo aktas turi „atskirti“ stebėtoją. Tuo tarpu menas tai paneigia.

Apibendrinant Varšuvos teatrų įtaką socialinio praktikos meno vystymuisi, galima teigti, kad novatoriškų, socialinio praktikos meno, įsitraukusio socialinio meno, releacinio ir kitų socialinio meno projektų gausa, siekiant išplėsti mąstymo ribas, realybės suvokimą, apibrėžianti politinių ir socialinių struktūrų ribas ir skatinanti žiūrovo kritinį mąstymą, yra labai didelė. Šiuolaikinės realybės formų suvokimui, menas suteikia galimybę pabandyti atsisakyti daugelio išankstinių nuostatų, kurios neleidžia kritiškai įvertinti situacijos, mąstyti. Tuo pačiu bandoma atkurti pasaulio neapibrėžtumo jausmą, ne tik išplečiant meninės išraiškos formų ribas, bet taip pat siekiant geriau suvokti dalykus, kurie daro įtaką gyvenimo kokybei, individo padėties socialinėje grupėje suvokimui, asmeniniam ir bendruomenės grupių tobulėjimui globalizuotos visuomenės, besikeičiančios kultūrinės aplinkos, darbo santykių kontekste.

1.4.4. Pasaulinis socialinio praktikos meno projektas

2018 m. JAV, Oregono valstijoje esančiame *CRCI* kalėjime vyko tarptautinis socialinio praktikos meno projektas, apimantis visą pasaulį. Tai fotografijos projektas „*Answers Without Words*“ (Atsakymai be žodžių), skatinantis kūrybinį dialogą tarp įkalintų menininkų Oregone ir fotografų iš viso pasaulio. Projekte dalyvaujantys *CRCI* kalėjime įkalinti 595 Oregono valstijos kaliniai, tarp kurių yra ir gerai žinomų menininkų, pavyzdžiui – fotomenininkas Ben'as Turanski, poetas, publicistas, eseistas Joshua Wright'as ir daugelis kitų, kurie šiame projekte dalyvauja kaip pilnateisiai menininkai – rezidentai, ir fotomenininkai iš įvairių pasaulio šalių. Atlikus apklausą dauguma įkalintų menininkų, dalyvaujančių projekte, pasirinko, kad projekto tyrime jie būtų vadinami būtent kaliniais. Viena iš šio projekto facilitatorių Anke Schuttler, Portlando valstybinio universiteto (*PSU*), *MFA*, socialinio praktikos meno studentė, dalyvaujanti tiesioginiame šio tyrimo organizaciniame darbe, palaiko dialogą tarp rezidentų kalėjime ir menininkų, dirbančių

laisvėje. Iš pradžių ji dirbo tiesioginiame kontakte su rezidentais kalėjimo teritorijoje, vėliau tęsė darbą Vokietijoje.

Kalėjime esantiems menininkams buvo suteikiama galimybė tęsti kūrybinį darbą įkalinimo vietoje, neatitrūkti nuo savo tiesioginio kūrybinio darbo ir tobulėti socialinio praktikos meno srityje. Menininkai fotografai iš viso pasaulio dalyvavo dialoge su nuteistaisiais. Jie užduodavo juos dominančius klausimus ir gaudavo atsakymus nuotraukose. Lygiai taip pat kaliniai uždavinėjo klausimus laisvėje esantiems rezidentams ir gauna jų atsakymus taip pat nuotraukose antroje projekto dalyje.

Pasak Shuttler, (Krafcik, 2018) šis projektas leido patirti kraštutines ribas tiek jai, tiek projekte dalyvaujantiems menininkams. Dauguma įkalinimų yra labai talentingos ir stiprios asmenybės, tačiau juose yra kažkas labai pažeidžiamo ir tai atsivėrė per pastaruosius kelis mėnesius. Padedama Portlando šiuolaikinio meno instituto „*Precipice Fund*“, Shuttler padėjo keistis rašytiniais klausimais ir fotografiniais atsakymais tarp įkalinimų menininkų, gyvenančių *CRCI* ir fotografų iš viso pasaulio. Projekto pradžioje įvykęs seminaras *CRCI* kalėjime išsivystė į programos modulį *PSU* universitete ir išaugo į projektą tarp *PSU* studentų ir *CRCI* kalinių kūrybos platformą. Projekto metu Shuttler susidūrė su dideliu iššūkiu – tai projekto taisyklės. Taisyklėse turėjo atsirasti daug apribojimų vien dėl to, kad kalėjime esantys rezidentai turėjo daug laisvės apribojimų, tačiau vykstant projektui kildavo labai daug žmogiškosios būties klausimų, kurie atsirasdavo sudėtingos aplinkos fone ir reikėdavo juos spręsti, nepažeidžiant labai trapių žmogiškumo principų, bet kartu atsižvelgti į esamą situaciją.

Prieš prasidedant projektui Shuttler į JAV atvyko su labai ribotomis žiniomis apie didėjančią masinio įkalinimo krizę Jungtinėse Valstijose. Ji buvo įsitikinusi, kad JAV išnyko diskriminacija ir priespauda, tačiau paaiškėjo, kad ji išaugo labai smarkiai, ypač prieš juodaodžius amerikiečius, kurių JAV yra įkalinta penkis kartus daugiau nei baltųjų. Literatūra, pvz., „Naujasis Jim Crow: masinio įkalinimo spalva“, tapo atskaitos tašku pradėti suvokti šių problemų sudėtingumą. 78 žmonės iš 100 000 gyventojų yra įkalinti Schuttler gimtojoje šalyje Vokietijoje, 655 žmonės iš 100 000 žmonių yra įkalinti Jungtinėse Amerikos Valstijose – didžiausia procentinė dalis visame pasaulyje, tai klausimas, kurio neafišuoja JAV.

Viena yra skelbiama žiniasklaidoje ir literatūroje, susijusiose su kalėjimų patirtimi, tačiau šis projektas tapo dar vienu liudytoju, labai aštriai kalbančiu apie tai, kas nutylima. JAV kalėjimuose nėra jokios privatumo. Tai yra nematoma „kankinimo bendruomenė“ priemonė. Menininkai susidūrė su akivaizdžiu iškreiptu visuomenės modeliu ir iškilo labai aiškus klausimas: kodėl jūs manote, kad tai naudinga žmogui? Ši nauja informacija pradėjo filtruoti dalyvių sąmoningumą, ir šis projektas akivaizdžiai įgavo politinį diskursą, pasak Schuttler, šis projektas gali atrodyti kaip labai politinis projektas, ir tai džiugu, kad jis turi šį šalutinį poveikį, tačiau tai

nebuvo pagrindinis tikslas projekto pradžioje. Nors projektas „Atsakymai be žodžių“ kaip ir pati jo praktika bei pedagogika, nesiima bet kokios įkalinimo įstaigų analizės JAV, jo aktualumas, atrodo, išplaukia iš asmeninio intymaus patyrimo, vertinant depersonalizuojantią gyvenimo įkalinimo įstaigoje patirtį.

Baigus projektą, dalyviai, bendradarbiaujantys „Atsakymuose be žodžių“, buvo pakviesti pasirinkti asmenines interesų šalis antram projekto etapui. Jų pasirinkimas iš pradžių apsiribojo Europa, tačiau vėliau projektas išaugo ir į kitas viso pasaulio šalis. Schuttler šiose šalyse ieškojo fotografų darbui šiame projekte, o *CRCI* menininkai parengė eilę paprastų klausimų, kurie, per Schuttler bus išsiųsti į įvairias pasaulio šalis projekte dalyvaujantiems fotografams. Kaip ir pradiniam etape - visi jų atsakymai turėjo būti fotografuojami. Didėjant projekto abipusių mainų apimčiai, Schuttler ir reziduojantys menininkai galiausia išplėtė projektą: augančiam fotografų tinklui visame pasaulyje taip pat buvo pasiūlyta siųsti klausimus į *CRCI*.

Pasibaigus projektui parodos, atidarytos „*Paragon Gallery*“ ir „*CRCI*“, sulaukė didelio visuomenės susidomėjimo. Projekto dalyviai, gyvenantys *CRCI*, gavo neįtikėtiną galimybę, kai kam tai buvo vienintelis kartas per 20 metų, dalyvauti ir išgyventi tam tikrą laiką tokioje laisvoje aplinkoje *CRCI*. Projektas parodė, kad socialinės praktikos meno sistema iš tiesų suteikė galimybę projekto dalyviams jaustis esant bendruomenės, esančios kalėjime, dalimi. Wright'as (Kravcik, 2018) dalindamasis savo mintimis sakė: „Tai suteikia motyvaciją būti kūrybingam ir galimybę būti šiek tiek žaismingu ir jaustis gerai, nors šioje aplinkoje nėra daug vietų, kur būtų galima tai padaryti t. y. tiesiog būti savimi.“ Kai buvo paklaustas ką jis galvoja apie Schuttler programą, jis atsakė: „Manau, kad tai yra labiau orientuota į humanizaciją abiejose pusėse: iš mūsų pusės, kaip mes matome „normalius žmones“ ir iš „normalių žmonių“ pusės, kaip jie žiūri į kalinius. Wright'as pavartojo terminą „normalūs žmonės“ ir pabrėžė, kad tai – priminimas, kad įkalinimas šioje šalyje, nepaisant jo eksponentinio augimo, gana fenomenaliai išliko labai didelis, lyginant su likusiu pasauliu.

Apibendrinant projektą *CRCI*, labai sunku apibrėžti, kokios yra šio bendradarbiavimo kaip socialinės praktikos ar koncepcinio meno kūrimo pasekmės, ir kas už tai lieka atsakingas. Projektas yra Schuttler disertacijos dalis, *PSU* susidūrimas su tokia neįtikėtina ir marginalizuota tikrove *CRCI* sukuria neįtikėtiną galimybes vaisingam bendradarbiavimui, o svarbiausia, yra tai, kad *CRCI* menininkė iš tiesų buvo girdima ir palaikoma.

Apibendrinant socialinio praktikos meno projektų atvejus galima būtų teigti, kad socialinio praktikos meno ir socialiai įsitraukusio meno veiklose yra labai daug vertingų meno kūrimo metodų, kurie padeda vietos bendruomenėms kelti socialinius klausimus, o neretai ir duoti impulsą jų sprendimui. Dabartinė tokio pobūdžio projektų situacija yra labai vertinga ir savo galimybėmis tiekti paramą bendruomenėms per į mokymus orientuotas veiklas. Kalbant

apie šalis, kur šios mokymo programos yra diegiamos aukštesiose mokyklose, dauguma akademinų mokymo programų yra struktūrizuotos padėti menininkams rasti ir išreikšti savo asmenybę per meninę viziją tobulinant estetikos technikas, tačiau ne visur pakankamas dėmesys kreipiamas į menininkų įgūdžių ar mąstysenos ugdymą, reikalingų bendradarbiaujant su bendruomenėmis.

Kalbant apie tokių projektų finansavimą, dauguma ne pelno siekiančių kultūrinių organizacijų yra struktūrizuotos finansiniu ir organizaciniu požiūriu ir yra nepasiruošusios įtraukti menininkus į ilgalaikes veiklas, kurios reikalingos socialiniams pokyčiams tose bendruomenėse įgyvendinti. Fondų dotacijų kūrimo procesai paprastai kelia daugelį socialinių uždavinių ir linkę teikti pirmenybę atskiriems menininkams arba formalioms organizacijoms, aiškių meninių produktų gamybai ir trumpiems ilgalaikių pokyčių rezultatų terminams. Dauguma menininkų rezidencijų yra struktūrizuotos taip, kad laikas skiriamas arba moksliniams tyrimams arba teikiamas menininkų tobulinimuisi. Socialiai dirbantiems menininkams reikia tokio pobūdžio rezidencijų, bet taip pat, reikia rezidencijų, kurios suteikia galimybę gilinti bendruomenės dalyvavimo įgūdžius ir socialinius aktyvaus darbo įgūdžius. Kritikai ir finansuotojai dažnai akcentuoja tik socialinius meno kriterijus, neteikdami dėmesio kitokioms, pavyzdžiui estetinės kilmės vertybėms ir ketinimams.

2. SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO KŪRYBOS PRIEMONIŲ GENERAVIMO GALIMYBĖS

2.1. Socialinio praktikos meno priemonių generavimas, kaip kūrybos procesas

Socialinis praktikos menas yra gana neseniai prasidėjęs vizualiųjų menų raidos etapas, kuriuo siekiama suartinti meną ir visuomenę. Savo paskaitose Argentinos meno teoretikas Stephen'as Wright'as (Wright, 2004, p. 533), apie meno panaudojimo klausimus – jo naudojimo vertę arba „juzologiją“ (*usology*), sako, kad norint meną atriboti nuo formų, trukdančių jo augimui, reikia „ištrūkti“ iš jį suvaržančių paradigmu. Socialinės praktikos menas inspiruoja meno ir kasdienio gyvenimo ribos nykimą ir sukuria didžiules galimybes naujų meno formų generavimui. Meno problematizavimas – gyvenimo paradigma, tapo socialinio praktikos meno generavimo esminiu diskursu, kuris tęsiasi neribojamas laiko ir tapo socialinės praktikos misija, kuri susiduria su dideliais iššūkiais ir kasdieninio gyvenimo problemomis. Socialinės praktikos menininkai vertina įvairias socialinio įsitraukimo formas, dalyvavimą visuomenėje, žmogiškuosius ryšius ir vietinę sąveiką kaip meną savyje ir savaime meną. Daugelis menininkų, susijusių su socialine praktika, dažnai teigia, kad meną ir jų menines pozicijas naudoja kaip tam tikro socialinio pobūdžio priemonę, kuri skirta pokyčiams ar socialinėms transformacijoms. Šios sąvokos suteikia labai plačias erdves kūrybos priemonių generavimui, nes pačios sąvokos savaime yra neribotos.

Daugelis socialinės praktikos projektų yra susiję su tam tikra socialine problema ar nepakankamu bendruomenės dėmesiu tos problemos aktualumui. Tam, kad sumažėtų problemos simptomai, kurie dažniausia yra susiję su kultūrinėmis aplinkybėmis ar politinės sistemos prieštaravimais, arba būtų padidintas problemos statusas, kad ji taptų identifikuota ir atskleista, yra naudojami meniniai komponentai, arba priemonės, kurių pagalba yra ieškoma atitinkamo tos problemos sprendimo.

Inovatyviausi socialinės praktikos menininkai projektuoja atitinkamą meno išraiškos formą ir turinį iš kitų socialinių sričių: antropologijos, lingvistikos, sociologijos, socialinio darbo, švietimo ir t. t. Daugelis socialinių praktikų remiasi socialiniu teisingumu ir politiniu orientavimusi. Čia galima paminėti projektus, kurie siejami su rasiniais konfliktais, politine korupcija, būsto problemomis, švietimo ir lavinimo, smurto šeimose ir viešose vietose problemomis, nelegaliu darbu, balsavimo teisėmis, socialinės gerovės ir psichikos ligų klausimais ir pan.

Kartais problemos gali būti ne tokios sudėtingos, pavyzdžiui bendruomenės socialinių ryšių gerinimas. Tokio pobūdžio problemos atsiranda dėl įvairių formų tarpkultūrinio

susvetimėjimo. Projektai, skirti tokioms problemoms, galima sakyti, būna labiau privataus pobūdžio ir apima mažesnę tam tikros bendruomenės dalį, pavyzdžiui, vakarienių, bendruomenės sodininkystė, knygų klubai ir kt.

Žvelgiant į šiandienos problemas, kylančias globalizuotame pasaulyje ir kiekvienoje mažoje bendruomenėje, galima būtų teigti, kad socialinės praktikos menas yra tarsi žmogaus pašąmoninga reakcija į neoliberalizmą, vėlyvąjį kapitalizmą ir visą globalizaciją. Socialinės praktikos menas, tarsi imuninė reakcija į Marx'o suformuluotą „simptomą“ (Žižek, p.25) , kuris atsiranda dėl sistemos negalavimų, kurie naikina darbininkų klasės solidarumą, supriešina bendruomenes, mažina įvairias valstybės remiamas socialinės gerovės formas ir t. t.

Nors daugelyje pasaulio šalių veikia meno rėmimo programos, kurias organizuoja Kultūros ministerijų fondai, kuriamos socialinės gerovės programos ir remiama kultūrinė veikla, tačiau nesunku pastebėti, kad didžioji dalis meno ir pati meno sąvoka įgauna tik pramogos formas, į meną žiūrima kaip į prekę, o daugelis fondų remia tik valstybinių institucijų, ne retai politizuotas programas, todėl socialinis praktikos menas tampa išskirtine priemone, kurianti opoziciją šioms politizuotoms valstybinėms struktūroms ir meno komercializavimui. Pasak Obrist (Obrist, 2014, p.112), menas atsiduria tranzitų ir perėjų sankirtose, atverdamas galimybes viešam įsiveržimui į privatumo zonas ir atvirkščiai.

Iš kitos pusės tai skatina socialinės praktikos meno kūrėjų kūrybiškumą generuojant kūrybos priemones, nes dažnai esant minimaliems projektų biudžetams, projekto sėkmė tampa priklausoma nuo menininkų sugebėjimo teisingai pasirinkti kūrybos priemones. Kūrinio tikslu, pasak Steeds (Steeds, 2014), tampa ne dėmesio sutelkimas į individualų ar kolektyvinį kūrybos aktą, o siekimas tokio lygis, kai tikslas, prasmė ir pasekmės tampa bendruomenės diskusijų objektu. Dažnai priemonių pasirinkimą lemia sąlygos, kurios susidaro projekto eigoje jam jau prasidėjus. Todėl menininkai susiduria su didžiule atsakomybe ir yra priversti ieškoti pačių netikėčiausių kūrybos resursų projektų tikslams pasiekti.

Menininkų žinios ir požiūris į problemas, su kuriomis susiduria socialinė praktika, tokias, kaip politinė ekonomika, globalizacijos procesai, vėlyvasis kapitalizmas, rasizmo problemos, lytis , seksualumas ir kita, akivaizdžiai yra nepakankamos, todėl sudėtinga giliai paliesti problemą ir iškelti būtent tuos klausimus, kurie pasiektų tų problemų priežastis. Dažnai tai, kas laikoma meniniu ir aktyvistiniu sprendimu, iš esmės nekeičia pačių problemų realybės. Tai yra pagrindinė socialinės praktikos meno problema, nes rasti idėją yra viena, tačiau kaip per meną įtraukti visuomenę už meno pasaulio ribų ir paskatinti problemos sprendimo būdus, yra kita.

Dirbant su visuomenės grupėmis yra labai svarbus menininko kompetencijų lygmuo, nes siekiant bendradarbiauti su platesnėmis ne meno visuomenės grupėmis iškyla didelė menininko atsakomybė , kad menas neatneštų daugiau žalos nei naudos projekto dalyviams. Vien teorijos

apie meną nepakanka, labai svarbu išmanyti švietimo ir visuomenės problemų teoriją, į tai būtina atsižvelgti renkantis kūrybos priemones ir generuojant naujas projektų idėjas ir jų įgyvendinimą.

Kai menininkai kalba apie nepavykusius projektus, dažnai juos apibūdina kaip pozityvią praktiką, nes projektas yra meno kūrinys. Šiuo atveju „meno kūrinys“ tampa „kiti žmonės“ dalyvavę projekte. Menininkas negali sau leisti įvykti nesėkmingam projektui.

Darbas su žmonėmis reikalauja kvalifikuoto jautrumo, daug klausymo, apmąstymų ir savarankiškų tyrimų susijusių su rasės, klasės, lyties, seksualumo, ekologijos, politinės ekonomikos problemomis. Darbas bendruomenėse yra labai didelė atsakomybė ir menininkai, kurie atlieka šį darbą, turi būti atsakingi už tai, ir apie tai reikia mąstyti iš anksto. Darbas su kitais reikalauja laiko, kantrybės, konsultacijų, bendruomenės pasitikėjimo ir pan. Daugelis socialinių praktikų menininkų prieš pradėdant projektą ignoruoja etnografinius tyrimus, kurie yra būtini norint išvengti „nepavykusių“ projektų. Į tai labai svarbu atsižvelgti prieš pradėdant generuoti projekto įgyvendinimo planą ir renkantis kūrybos formas ir priemones.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo procesas reikalauja didžiulio pasiruošimo ir labai plataus žinių spektro. Todėl labai svarbu, kad mokymo įstaigose, kurios ruošia menininkus, būtų telkiamas dėmesys ne tik meno teorijai ir praktikai įsisavinti, bet taip pat ir politologijai, visuomenės problemų teorijai, sociologiniams tyrimams bei įvairių mokymo ir mokymosi metodikų įsisavinimui. Taip pat patys menininkai turi teikti didelį dėmesį saviugdai bei pavyzdžių analizei, kad būtų išvengta klaidų.

2.2. Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių koncepcija socialinių grupių ir aplinkos santykyje

Socialinio praktikos meno projektuose labai svarbus aspektas yra aplinkos pasirinkimas. Neretai jis būna nulemtas socialinės grupės gyvenamos vietos. Labai daug dėmesio, pavyzdžiui socialinio praktikos meno performatyvaus tipo projektuose, pasirenkant vietą yra skiriama pilietinio dalyvavimo ir publikos pritraukimo rezultato poveikiui. Taip pat tai yra svarbu tarpdisciplininei praktikai ir mokymams, nes nuo socialinės aplinkos pobūdžio gali priklausyti mokymų formų ir metodų pasirinkimas.

Beveik visose meno priemonių ir vietos nustatymo santykio praktikose menininkai susiduria su daugybe uždavinių ir klausimų, kuriuos vienareikšmiškai labai sunku išspręsti. Pavyzdžiui menininkų intervencijos į tam tikras miestų erdves daro labai didelę įtaką ne tik vietos bendruomenių vystymuisi ir kaitai, bendruose projektuose dalyvaujantys piliečiai siekia pagerinti miesto erdvės gyvenimą, formuoti ryšius tarp vietos žmonių, gyvenamosios vietos ir

bendruomenės. Taip pat socialinio meno projektai prisideda bendrai prie atitinkamos miesto zonos atgaivinimo, neretai šie projektai iš esmės pakeičia miesto vaizdą.

Bet kuris socialinės praktikos procesas visų pirma atskleidžia patį bendradarbiavimą socialinėje praktikoje. Miesto socialinių praktikos meno projektų ir vietos pasirinkimo santykis yra labai svarbus miesto kultūros veiklos interpretavimo priemonė. Piliečių prisirišimas prie tam tikros vietovės ir jos vaidmuo piliečių tapatybės suvokime bei socialinės praktikos politikoje yra taip pat labai svarbus kriterijus renkantis projekto viešąją erdvę. „Miestai gali būti apibrėžti teisiniais, teritoriniais, politiniais aspektais ir ekonominiu požiūriu jie taip pat yra socialiniai, kultūriniai ir aplinkos subjektai, veikiantys kaip visuma ir sudėtinga urbanistinė ekologija, pagrįsta individualia ir kolektyvine prasme ir atmintimi“ (Courage, 2017, Sepe, 2013, p. 8).

Miesto meno kūrybos profesionalams bei bendruomenėms, labai svarbu, kaip tinkamas socialinio praktikos meno projekto vietos nustatymas gali pagilinti įvairių meno formų ir bendruomenės dialogą, pagerinti supratimą ir atverti didesnes galimybes problemos sprendimui. Projekto vietos nustatymo praktiką galima visapusiškai panaudoti, siekiant geresnio projekto rezultato. Yra pastebimi akivaizdūs dėsniumai, skirtumai ir panašumai tarp erdvės pasirinkimo įvairiuose miestų sektoriuose. Siekiant geresnių projektų rezultatų, apie tai turi mąstyti kūrybinių grupių, miestų dizaino ir bendruomenės sektorių atstovai. Projektų erdvės pasirinkimas formuoja kolektyvinio progresyvaus pilietiškumo supratimą miestuose ir informuoja miestų augimo, kaitos ir naujų idėjų generavimo bei planavimo praktiką. Socialinis praktikos menas kaip meno forma, generuojama dažniausiai miesto aplinkoje, būtent aplinka nulemia projekto rezultatą, kurio kai kuriuose socialinio praktikos meno projektuose gali ir nebūti. Šiuolaikinis kasdieninis miesto gyvenimas dažnai yra atsidūręs įvairių plėtros, gentifikacijos bei socialinių problemų, tokių kaip kasdieninės sąveikos, socialinių grupių gyvenimo būdo, priklausomybės, sankirtoje. Kiekviena miesto erdvė turi savo taip vadinamus veikėjus, kurie atlieka tam tikras funkcijas, yra daugiau ar mažiau pilietiški, aktyvūs arba pasyvūs bendruomenės atžvilgiu.

Miestai siūlo dinamišką socialinę ir kultūrinę patirtį bei galimybes bendrauti su įvairiomis grupėmis socialinėje, kūrybinėje, intelektinėje ir politinėje aplinkoje. Pasak Tonkiss'o, (Tonkiss, 2013), miestų kūrimas yra socialinis procesas, t. y. ryšys tarp miestų socialinio ir fizinio formavimo, tarp to, kaip žmonės naudojami, kuria ir gyvena socialinėse erdvėse, jo formali ir neformali materialioji aplinka.

Miestai taip pat apima labai didelę pasaulio gyventojų dalį su sparčiai augančiomis populiacijomis, kurios daro įtaką miestų formavimuisi ir gyvenamajai patirčiai. Socialinės praktikos vietos nustatymas prisideda prie strategijų, kurias miesto gyventojai naudoja, kad suprastų ir įgyvendintų savo įgytą patirtį, dažnai per neformalius projektinius procesus, siekdami

įtraukti bendruomenes ir jų piliečius į dialogą, sprendžiant įvairius klausimus vietos lygiu ir sukuriant atitinkamas sprendimų priėmimo pozicijas. „Miestų raidos iššūkiai kyla dėl bendrosios tvarkos padėties, o taip pat socialinių mokslų, architektūros, miestų projektavimo, planavimo, inžinerijos ir aplinkos mokslų srityse“ (Tonkiss, 2013, p. 3) .

Kurdami projektus socialinio praktikos meno operatoriai turėtų atsižvelgti į šiuos aspektus planuodami savo invazijas į miesto gyvenimą. Labai dažnai ilgalaikiai socialinio praktikos meno projektai iš esmės pakeičia tos miesto dalies veidą. Ji tampa patrauki, įdomi, pritraukianti turistų srautus ir atverianti naujas galimybes verslui. Todėl iškyla gentrifikacijos grėsmė, kuri pamažu pradeda išstumti vargingųjų sluoksnius iš šių gyvenamųjų rajonų, kurie išaugo į patrauklias zonas dėka menininkų darbo ir socialinių projektų, kurie suformavo pozityvias socialines struktūras, gyventojų užimtumo galimybes ir kultūrinės erdves. Todėl miesto gyvenimo ir formos „kultūrizavimo“ požymis, kuris sukuria homogenizuotą viešąją tapatumo ir pilietiškumo kultūrą, tuo pat metu paverčia ją privatizuota ir susvetimėjusia viešąja erdve, kuri pasak Sepe (Courage, 2017, Sepe,2013) „tampa agresyvi ir prieštaraujanti vietinių socialinių grupių atžvilgiu, ji peržengia ir pradeda išstumti, o kartais tiesiog naikinti vietinės miesto kultūras ar miestų teritorijas. Tai yra neoliberalizmo ekonominės politikos principas, kuris miesto erdves paverčia mūšio lauku, panaudodamas savo tikslams taip pat ir socialinį praktikos meną, kur žmogaus gerovei kuriamos erdvės pradeda nebe priklausyti žmonėms. Dėl to menininkai turi išlikti budriais darydami pakeitimus miestų erdvėse, kad tai nepakenktų vietinių socialinių grupių gyvenimui. Šiuo klausimu kalba Lefebvre (1984 m.) teisė į miesto politinį diskursą, kuriame išdėstomos žmogaus, bendros ir kolektyvinės piliečių teisės keisti miestą (Harvey, 2008). „Menininkai dirbdami su vietos bendruomenėmis sutelkia dėmesį į savo meno aspektą ir individualią bei kolektyvinę prasmę, nes ji susijusi su „autentišku“ „kultūriniu etapu“, kuriame bendruomenės nariai iš naujo nustato erdvės naudojimą savo pačių sukurtomis sąlygomis dėka kurių pasikeičia „erdvinės tapatybės fazė“, kurioje viešosios erdvės tarpusavyje susijungia naujuose prasmės formavimo tinkluose“ (Courage, 2017, Sepe, 2013, p. 81).

Tai daroma per socialinės praktikos objekto prizmę, kaip vietinę meninę formą, kuri veikia kaip kultūrinė, dialoginė, įkūnyta žmonių ir vietos gamyba. Šiuolaikinis urbanistinis dizainas, kaip ir miesto politinis diskursas, klausia, kas gali, ir iš esmės turėtų sukurti miesto formą ir dominuojančių dizainų pobūdį bei jų pasekmes. Šis klausimas vis dažniau užduodamas hiperlokaliniame, bendruomenės lygmenyje ir priimamas kaimynystės pagrindu. Kaip teigia Silberberg'as (Silberberg, 2013, p. 7) : „Šiuolaikinis iššūkis vietos operatoriams yra spręsti neatidėliotinus mūsų miestų poreikius taip, kad peržengtų fizinę erdvės supratimą ir įgalintų bendruomenes nuolat spręsti šiuos iššūkius“.

Tokiu būdu socialinio praktikos meno bei socialinės praktikos projektai ir tų projektų rezultatai šiuolaikiniame, kultūrizuotame mieste, kuriame meno ir ne meno operatoriai sprendžia erdvės funkciją ir tampa aktyviais kuriant erdvę, pradeda veikti kaip jėga, kuri gali prieštarauti šių procesų raidai ir, savo ruožtu, tampa piliečių vietos atstovais.

2.3. Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių plėtra migruojančioje akademijoje kaip alternatyvi naujų įgūdžių įsisavinimo forma

Socialinio praktikos meno vystymasis ir plėtra labai priklauso nuo tvirto teorinio pagrindo sukūrimo. Žvelgiant į kol kas dar trumpą pasaulinę šio naujo vizualiųjų menų žanro raidos istoriją, akivaizdu, kad meno institucijos ir meno mokslinė bendruomenė turi atlikti didelį darbą kurdami ir projektuodami socialinio praktikos meno teoriją. Siūlydami kritiką ir konsultuodami menininkus prieš prasidedant projektams, šios srities pedagogai turi nustoti naudoti vien tik pasaulinio lygio menininkų projektų praktines analizės metodiką, labai svarbu sukurti aiškią mokymo programą, turinčią labai tvirtą radikalios pedagogikos pagrindą.

Mokymasis mokyti moko asmenį, kaip bendradarbiaujant su kitais įgyvendinti idėjas, tai yra labai svarbu menininkams, norintiems dalyvauti socialinio meno srityje. Socialinio praktikos meno kūrėjai turi ne tik gerai išmanyti įvairias kritinės pedagogikos rūšis, žinoti kada ir kur jas taikyti, jie turi būti labai giliai išstudijavę visų socialinių sluoksnių problemas tiek neturtingų, tiek vidurinės klasės, tiek turtingųjų ir suvokti jų tarpusavio ryšio mechanizmą, kad būtų galima identifikuoti tų problemų atsiradimo priežastis ir tik tada imtis jų sprendimo organizuojant meno projektus. Jie taip pat turi mokėti atvirai spręsti galios ir autoriteto klausimus, su kuriais susiduriama projektuose. Tai, kas laikoma socialine praktika, galima būtų palyginti su misionierių veikla, nes kai kurios idėjos, susijusios su galios panaudojimu, yra išsiskyrusios pašamoniniame lygmenyje ir kuria socialinės praktikos meno pastovaus šablono scenarijų, o tai prieštarauja pačiai socialinio praktikos meno idėjai.

Prieš pradėdamas socialinio praktikos meno projektą, menininkas pirmiausia identifikuoja žmonių grupę, kurią labiausiai paveikė konkreči socialinė problema (pavyzdžiui smurtas, prievarta, skurdas, žiaurumas ir pan.). Menininkas įžengia ten, kur žmonės, susidūrę su konkrečia problema gyvena, t. y. į jų aplinką. Tam, kad galėtų dirbti su šiais žmonėmis, kuriems iš esmės labiausiai reikia pagalbos, menininkas pateikia būdą, kaip padidinti sąmoningumą, panaudodamas tam vizualų meną, kaip priemonę, formą, vaizdą, veiksma, kuris galėtų paveikti nustatytą žmonių grupę. Darbas tęsiamas iki kulminacijos momento. Projektų trukmė ir apimtis yra sunkiai apibrėžta, pačiam projektui turi būti skiriama labai daug ir įvairiapusio dėmesio. Svarbiausia yra tai, kad menininkas pristato projektą meno pasaulio auditorijai. Čia darbas tampa teisėtas ir sulaukia

įvertinimo bei kritikos. Tokie įvertinimai yra labai svarbūs tolimesniems socialinio praktikos meno projekto raidos etapams, nes tai gali nulemti tolimesnį projekto finansavimą ir jo vystymąsi. Atsižvelgiant į tai, kad daugelyje šalių tokio pobūdžio veiklos yra menkai arba iš viso nefinansuojamos valstybinių institucijų, menininkai turi ieškoti ne tik alternatyvių finansavimo galimybių, bet ir alternatyvių mokymo ir mokymosi formų. Viena iš tokių studijų formų gali tapti migruojančios akademijos.

Migruojančios akademijos yra skirtos inovacijai ir patirties dalijimuisi meno edukacijoje, naujų kūrybiškumo formų paieškai kintančioje, mobilioje mokymosi institucijoje. Bet tai tikrai nėra visos migruojančios akademijos funkcijos, kurias ji galėtų vykdyti. Migruojančios akademijos turėtų imtis ir dar vieno labai svarbaus uždavinio prieš pradėdant projektą – socialinio praktikos meno teorinio pagrindo sukūrimo. Tam jos turėtų žymiai daugiau galimybių negu kitokio pobūdžio mokymo institucijos, nes migruojančioje akademijoje gali judėti labai įvairūs ir dideli srautai menininkų-praktikų bei teoretikų iš viso pasaulio, taip pat pati migruojanti akademija turi dideles mobilumo galimybes. Be to jos yra politiškai nepriklausomos nuo valstybinių struktūrų ir esant poreikiui gali persikelti į bet kurią pasaulio vietą.

Iš tiesų, dar vienas labai svarbus klausimas yra tai, kad menininkai, kuriantys socialinį praktikos meną dirba iš esmės su žemesniųjų socialinių grupių ir bendruomenių problemomis. Iš pažiūros atrodo, kad toks menininkų darbas yra tiesiog klajokliškas gyvenimo būdas, galbūt romantiškas ir glamūriškas, o socialinių grupių įsijungimas į bendrą veiklą yra puikus būdas gerai praleisti laiką ir sudalyvauti mėnesį trunkančiame projekte.

Tačiau kyla klausimas, kas suteikia menininkui drąsos galvoti, kad tokia kūrybos išraiškos forma ir meno kūriniai padaro viską, kad užkirstų kelią priespaudai ir išnaudojimui? Galima tikėti utopija, kad menas gali išgelbėti pasaulį, tačiau to niekada neįvyks, kol nebus prisiimta atsakomybė. Socialinis praktikos menas kaip tikslinę auditoriją paprastai pasirenka neturtingus žmones, todėl atrodo, kad socialinės problemos kyla tik žemesniųjų socialinių grupių sluoksniuose. Kyla klausimas, ar tokio tipo projektai turtingesnėje bendruomenėje būtų mažiau prasmingi? Kas tiesiogiai gauna naudos iš šių projektų?

Iš tiesų sėkmingiausius socialinius praktikos meno projektus kuria žmonės, kurie niekada neapibrėžė savo darbo kaip meno ar žinojo, kokia socialinė praktika buvo iki šiol. Aktyvistai, kurie yra menininkai, linkę kurti geriausius projektus, nes jie supranta, kad tai reikia daryti su didele kantrybe ir atsargiai. Jų praktika aptariama tyrimuose ir jų projektai nagrinėjami kaip pavyzdžiai, nes jiems šis darbas su žmonėmis yra natūrali kūrybos išraiška.

Taigi migruojančių akademijų tikslas turėtų būti ugdyti menininkų mąstymą išeinantį už meno ribų, kad dirbdami su žmonėmis jie nepablogintų dabartinių problemų. Migruojančios akademijos turėtų siekti savo programas kurti taip, kad jose būtų esminiai mokomieji moduliai

susiję su socialiniu teisingumu, pokolonijine teorija, neoliberalizmu, rasės teorija, marksizmu ir kritine, radikalia pedagogika, kuri gali padėti menininkams, kuriems reikia žinių ir tobulėjimo atliekant socialinio praktikos meno misijas.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad svarbiausias dėmesys šiuolaikiniame besikeičiančiame pasaulio fone turi būti skirtas tam, kad socialinio praktikos meno operatoriai turėtų visapusiškai plėsti suvokimo ribas visose įmanomose srityse, pradedant politika, ekonomika, baigiant sparčiai augančia technologijų pažanga ir neuromokslų pasiekimais. Menas turi atspindėti šiandienos aktualijas, problemas, estetiką. Migruojančios akademijos turi tarnauti tam, kad socialinė praktika taptų labai atvira pastoviam mokymuisi ir savo veiklų koregavimui tam, kad dirbantys šioje srityje menininkai ir aktyvistai geriau suprastų neoliberalizmo struktūras, kapitalizmą ir politinę ekonomiką. Socialinei praktikai reikia aiškios visuotinės metodikos ir etikos kodekso. Jei menininkai galėtų giliau susipažinti su kiekvienu iš šių aspektų, galbūt socialinė praktika galėtų rasti naujų patobulintų kūrybos priemonių generavimo būdų, kurie galėtų daryti esminius pokyčius įvairiose socialinėse struktūrose. Tai ir galėtų būti migruojančių akademijų misija.

3. SOCIALINIO PRAKTIKOS MENO KŪRYBOS PRIEMONIŲ GENERAVIMO PROCESO GALIMYBIŲ TYRIMAS

3.1 Tyrimo metodologija

Kokybinio tyrimo strategijos pagrindimas. Siekiant ištirti socialinio praktikos meno priemonių generavimo galimybes migruojančioje akademijoje, buvo atliktas tyrimas. Tyrimo atlikimo strategijai pasirinktas ekspertų nuotolinis interviu metodas (*remote interviewing*). Duomenims rinkti buvo sukurtas klausimynas-gairės. Tyrimo dalyviai yra įvairių pasaulio šalių ekspertai, socialinio praktikos meno srities profesionalai arba žinovai turintys išskirtinių žinių ir patirties šioje srityje. Respondentai yra iš Lietuvos, Italijos, Indonezijos, Bangladešo-JK, Kanados, JAV, Meksikos, Nigerijos. Italijos, Meksikos, Nigerijos respondentai yra mokslo daktaro laipsnį humanitarinių mokslų srityje turintys ekspertai, dirbantys aukštosiose mokyklose ir kuriantys SPA srityje. Bangladešo-JK respondentė yra socialinių mokslų doktorantė, studijuojanti Jungtinėje Karalystėje ir dirbanti Bangladešo švietimo ministerijoje. Lietuvos, Indonezijos, Kanados, JAV respondentai yra SPA srities menininkai arba aktyvistai. Visi respondentai turi specifinių žinių ir įžvalgų dėl savo esamos profesinės padėties ir kūrybinės patirties įgytos per savo veiklas. Taip pat jie gali kalbėti atstovaujамų organizacijų vardu ir reprezentuoti savo profesinę sritį.

Tyrimo duomenys buvo renkami 2019 m. sausio ir vasario mėnesiais. Kontaktuojant su ekspertais buvo pateiktas elektroninis klausimynas-gairės, respondentai atsakinėjo asinchroninės komunikacijos būdu, raštu, be vaizdo. Informantams pateikto klausimyno-gairių turinį sudaro pažodiniai pasisakymai raštu. Klausimyno-gairių apimtis – 14 klausimų. Tokia strategija buvo pasirinkta dėl respondentų neprieinamumo tiesioginiam interviu.

Tyrimo bazė ir imtis. Tyrimui atlikti buvo pasirinkti devyni respondentai iš įvairių pasaulio šalių. Remiantis kokybinių tyrimų vykdymo rekomendacijomis, respondentų imties dydis nėra griežtai reglamentuojamas, rekomenduojamas skaičius 6-10 (Bogner, 2009).

Pokalbis vyko kiekvienai šaliai patogiu laiku, nes visi gyvena skirtingose laiko juostose. Asinchroninio interviu dalyviai pateikė išsamius atsakymus, buvo pozityviai nusiteikę ir skyrė pakankamai laiko. Tokio interviu privalumai: nebuvo pašalinių aplinkos dirgiklių, atsakymai į tyrimo klausimus nepriklausė nuo vietos ir laiko, todėl kiekvienas respondentas galėjo rasti patogų laiką parašyti elektroninį laišką. Daugumos respondentų suteikta informacija (išskyrus kelių, kurie naudojo neverbalinių reikšmių ir ženklų perdavimo sistemą – emotikonus) yra tik žodinė, nėra akių kontakto, gestų, balso tono ar kitų ženklų, kurie papildomai įprasmintų tekstą.

Užmezgus pradinį ryšį su respondentais, buvo gautas sutikimas dalyvauti tyrime. Po pirmojo susirašinėjimo buvo susitarta, kad susirašinėjimas apims dvi sesijas ir jei bus reikalinga, jos bus pratęstos papildomai. Buvo nustatytos ir laiko ribos.

Tyrimo etapai. Tyrimas vyko penkiais etapais:

I etapas (2019 sausio 3 – 6 d.) – tyrimo veiklų galimybių suderinimas su galimais respondentais.

II etapas (2019 sausio 8 – 10 d.) – klausimyno gairių paruošimas.

III etapas (2019 sausio 12d. vasario – 11d.) – respondentams pateikiamas paruoštas klausimynas - gairės. Dviejų sesijų metu surenkama tyrimo medžiaga.

IV etapas (2019 vasario 12 – 15 d.) – respondentų atsakymų tvarkymas.

V etapas (2019 vasario 20 – balandžio 29 d.) – respondentų refleksijų analizė ir apibendrinimas.

Interviu su ekspertais buvo atliekamas elektroniniu paštu. Pirmieji užklausimai dalyvauti interviu buvo išsiųsti visiems numatytiems respondentams vienu metu. Sutikimus dalyvauti davė didžioji dauguma, išskyrus tuos, kurie tuo metu dalyvavo projektuose. Suderinus sąlygas buvo numatyti galimi pakeitimai, jei pritrūktų informacijos respondentams atsakius į klausimyno – gairių klausimus. Pirmo etapo metu buvo suderintos su respondentais jų laiko galimybės dalyvauti tyrime. Buvo pateiktos sąlygos ir aptarta tyrimo tema.

Antrame etape buvo paruoštas klausimynas – gairės, kuris buvo suskirstytas į dvi sesijas.

Trečiame etape klausimynas – gairės buvo pateiktas respondentams dalimis. Kiekviena sesija pateikta atskirai, kad būtų užtikrintas kiekvieno pokalbio užbaigimas. Kadangi kiekvienos sesijos metu pateikta keletas klausimų iš karto, buvo numatyta, kaip tyrimo dalyvių atsakymus gali paveikti kartu siunčiami klausimai. Todėl greta pagrindinių klausimų buvo pateikti detalizuojantys klausimai. Vienu metu buvo susirašinėjama su visais respondentais.

Ketvirtame etape klausimyno -gairių atsakymai buvo susisteminti ir sudėti į atskirus respondentų interviu išrašus, kurie sudaro vieną logišką pokalbį.

Penktas etapas skirtas klausimyno gairių analizavimui ir apibendrinimams. Visi tyrimo etapai buvo vykdomi laikantis nuoseklumo principo.

Tyrimo proceso aprašymas. Atliekant ekspertų interviu buvo taikomas nuotolinis būdas (*remote interviewing*) dėl geografinio respondentų išsidėstymo. Šis būdas suteikė galimybes išplėsti tyrimo ribas sumažinant geografinius atstumus, išplėtė tarptautiškumą. Tyrimo interviu sąveika buvo nepriklausoma nuo laiko. Kiekvienas interviu respondentas atsakinėjo į klausimus jiems patogiu laiku ir vietoje, kadangi, dėl savo užimtumo ir laiko stokos, ekspertai labiau linkę

atsakinėti į klausimus raštu. Dėl šios priežasties susirašinėjimas vyko su laiko tarpais. Bendravimas vyko išskirtinai raštu, t. y. asinchroninė komunikacija, raštu, be vaizdo. Toks interviu būdas leido pagerinti imties sudarymo galimybes ir kokybę, kadangi į tyrimą buvo galima įtraukti respondentus iš didesnės geografinės erdvės ir buvo didesnės galimybės rinkti pačius dalyvius.

Toks tyrimo būdas leido atlikti apklausą be papildomų materialinių išteklių, buvo paprasčiau sudaryti tyrimo laiko grafiką, nereikėjo papildomų tarpininkų surinkti duomenims, buvo lengviau aprėpti visą imtį, todėl tai teigiamai paveikė tyrimo kokybę. Interviu išrašas buvo formuojamas iš karto, respondentų informacija buvo užfiksuojama būtent taip, kaip patys ekspertai ją pateikė. Interviu elektroniniu paštu buvo formuojami sesijomis, todėl gauta informacija yra išsami ir artima gaunamai per tiesioginį interviu. Šis tyrimo būdas buvo pasirinktas dėl temos savitumo, nes tiriamas reiškinys yra pakankamai naujas ir mažai išplitęs.

Tyrimo veikla vyko pagal iš anksto nustatytą scenarijų. Veiklos scenarijus ir turinys pateiktas 1 lentelėje.

2 lentelė

Veiklos scenarijus

Tikslas	Turinys	Uždaviniai	Priemonės	Trukmė
Surinkti ekspertų informaciją ir išvalgas apie: -socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybes, pedagogikos metodus ir jų naudojimo galimybes migruojančioje akademijoje, siekiant išplėsti socialinio praktikos meno kūrybos formų galimybes.	Dvi asinchroninės komunikacijos sesijos, pateikiant klausimyną-gaires.	-Supažindinti ekspertus su tyrimo tema. -Gauti dalyvavimo tyrimo sutikimą. -Pateikti klausimyno -gairių pirmos sesijos klausimus, esant neaiškumams suformuluoti papildomus klausimus. -Pateikti klausimyno -gairių antrosios sesijos klausimus. -Sutvarkyti gautą medžiagą ir paruošti duomenų analizei.	-Nuotolinis interviu (<i>remote interview</i>) asinchroninė komunikacija, raštu, be vaizdo.	- Tyrimo veiklų galimybių suderinimas - 5d. - Tyrimo sesijos - 1 mėn. - Tyrimo medžiagos apdorojimas ir paruošimas analizei – 4d.

Tyrimo duomenų analizė. Tyrimo veikla struktūruota trimis etapais. Tyrimui buvo kruopščiai pasirengta. Buvo numatytos galimos problemos, su kuriomis, tikėtina, galima

susidurti tyrimo metu. Dėl ekspertų statuso buvo numatytas ekspertų ir tyrėjo galios disbalansas interviu sąveikos metu. Kad jo būtų išvengta, buvo surinkta ir išstudijuota maksimalus kiekis literatūros, socialinio praktikos meno projektų atvejų ir išanalizuoti specifiniai terminai ir naujadarai, vartojami socialinio praktikos meno praktikoje ir teorijoje įvairiose šalyse.

Tyrimo duomenys buvo renkami dvejomis kalbomis – lietuvių ir anglų. Tyrimo metu vyravo pagarbos ir lygiavertiškumo santykis. Su dauguma tyrimo respondentų buvo bendraujama trečia, t. y. abiem – ir tyrėjui, ir tyrimo dalyviui ne gimta, tačiau gerai suprantama kalba be vertėjo; tyrimo dalyvių ir tyrėjo anglų kalbos žinios tam buvo pakankamos. Tyrimo medžiaga buvo lengvai interpretuojama ir suprantama. Pokalbiai atitiko tyrimo tikslus, tyrimo procesas vyko sklandžiai.

Tyrimo duomenų analizei buvo naudojamas tradicinis kokybinės turinio analizės metodas – *conten* analizė. Analizės metodas pagrįstas indukcinė logika, nes apie tiriamą reiškinį nėra pakankamai žinių, jos yra fragmentiškos. Siekiant atskleisti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybių esmę, analizuojant iš duomenų buvo išvestos kategorijos. Pavieniai atvejai, atskleidžiantys respondentų patirtį, buvo sujungti į bendrą visumą. Kokybinio turinio analizės procesas vyko trimis etapais: pasirengimo, organizavimo bei duomenų pristatymo.

3.2 Interviu klausimyno – gairių rezultatai

Siekiant ištirti socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybes migruojančioje akademijoje, buvo suformuluotas klausimynas-gairės, kurį sudaro 14 pagrindinių klausimų, iš kurių keletas sujungti su papildomais klausimais:

- 1) Kokią vietą socialinis praktikos menas (SPA) užima Jūsų kūryboje? Kiek laiko aktyviai dalyvaujate SPA veikloje?
- 2) Kokia SPA situacija Jūsų šalyje? Paminėkite pastarųjų metų svarbiausius projektus, jų lyderius, trumpai apibūdinkite projektų esmę.
- 3) Kokios socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus Jūsų šalyje? Koks jų aktyvumo lygmuo? Apibūdinkite.
- 4) Su kokiomis socialinėmis grupėmis ar bendruomenėmis Jūs dirbate? Kokias priemones ir kūrybos formas naudojate SPA kūrybos procese?
- 5) Kokių būdu renkatės kūrybos priemones ir formas? Kaip sąveikoje su projekto dalyviais jos keičiasi?
- 6) Kokias inovatyvias formas pavyko įdiegti kūrybos proceso metu? Kiek šiuolaikinės technologijos plečia Jūsų kūrybos priemonių ir formų pasirinkimą SPA?

- 7) Kaip konkretnė socialinės grupės problema daro įtaką pasirenkant kūrybos priemones?
- 8) Kokios inovatyvių SPA formų atsiradimo galimybės yra jūsų šalyje? Kiek ir kaip tai lemia aplinka? Ar inovatyvių formų atsiradimas savo ruožtu daro įtaką socialinių grupių aplinkai?
- 9) Kaip pasidalinama atsakomybė už pokyčius pasibaigus projektui? Kaip tai daro įtaką renkantis kūrybos formas?
- 10) Kaip menininko ir bendruomenės komunikacija veikia kūrybos formų pasirinkimą?
- 11) Kokius pedagogikos metodus naudojate projektuose?
- 12) Koks Jūsų požiūris į radikaliąją pedagogiką? Kaip ji gali veikti kūrybos formas SPA? Ar įmanomas radikališios pedagogikos taikymas universitete ar kitoje aukštojoje mokykloje?
- 13) Kuo, Jūsų manymu, yra inovatyvi migruojanti akademija, jos trūkumai ir privalumai? Kaip migruojanti akademija gali išplėsti meninių kūrybos formų galimybes SPA ?
- 14) Kodėl renkatės SPA? Kokias kūrybos galimybes šis kūrybos procesas atveria Jums, kaip asmenybei? Kodėl tai gali būti įdomu ir kitiems menininkams?

Išvardintus klausimus sudaro 15 kategorijų, kurios bus aptartos žemiau pateiktame tekste.

Analizuojant pirmojo klausimo (*Kokią vietą socialinis praktikos menas (SPA) užima Jūsų kūryboje? Kiek laiko aktyviai dalyvaujate SPA veikloje?*) duomenis, pagal respondentų teiginius buvo sudaryta 1 kategorija – *Galimybės dalyvauti SPA veikloje* ir 4 subkategorijos: *Tiesiogiai dirbant su grupėmis; Netiesiogiai per kūrybinį diskursą; Tiesiogiai per mokymus; Tiesiogiai aktyvizmo veikloje*; (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Galimybės dalyvauti ir įgyti patirties SPA veikloje

1. klausimas: Kokią vietą socialinis praktikos menas (SPA) užima Jūsų kūryboje? Kiek laiko aktyviai dalyvaujate SPA veikloje?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Tai yra svarbiausias ir gyvybiškai svarbus mano darbo bruožas. Mano darbai labai susiję su mano aplinkos socialinėmis ir kultūrinėmis temomis. Aš pastaruosius trisdešimt devynerius metus aktyviai dalyvavau šiose veiklose su įvairiomis socialinėmis grupėmis, tokiomis kaip jaunimas, paaugliai, studentai iš instituto, miestų bendruomenės. (Ellis, Nigerija)	Tiesiogiai dirbant su grupėmis	Galimybės dalyvauti SPA veikloje
Mes (IndonesiArt Institute, aut. pastaba) labai daug dirbame SPA srityje, rengiami seminarai ir meno diskusijos viešojoje erdvėje, meno erdvėje / laboratorijose. Mes dirbame su miesto bendruomenėmis, jaunais menininkais, kad įtrauktume juos į aktyvų miesto gyvenimą ir tai yra būdas rasti savo vietą miesto aplinkoje.		

<p>Be to, sienų tapyba yra viena iš mano mėgstamiausių veiklų, turinčių didelį poveikį miesto gyvenimui. (Rudy, Indonezija)</p>			
<p>Darbas meno terapijoje su vaikais, benamiais, gyvenančiais laikinuose būstuose, darbas su skirtingomis grupėmis. Kartais atliekamas tiesiog paprastas kasdieninis darbas, padeda šiems žmonėms išgyventi. (Sarah, JAV)</p>			
<p>Mano asmeninėje istorijoje aktyviausios grupės yra: psichinę negalę turintys žmonės, bręstantys paaugliai, ir padidinto sąmoningumo 30-50 žmonės. (Ginc, Lietuva)</p>			
<p>Meno laisvadieniai, tai veikla, kuri yra skirta savaitgaliams (penktadienis – sekmadienis) kartą per metus, kai žmonės dalijasi meno kūriniais laisvu ir savanorišku darbu su draugais, šeimomis, kaimynais ir t.t. Asmeniškai aš koordinuoju darbą ir įtraukiau Vizualiųjų menų centro studentus. (Aurora, Meksika)</p>			
<p>SPA tai puikus šansas ir nuostabi proga įkliūti į situaciją, kai asmeniniai pasiekimai ir titulai visiškai nieko nereiškia ir profesiniai sugebėjimai absoliučiai beverčiai. Ir tai ideali situacija nors truputi peržengti savo ribotumus ir išmokyti kažko naujo. Tad čia siekiai visiškai egoistiniai ir labai naudingi. Tai yra „kitos“ situacijos gavimas, „kitokio“ mąstymo, suvokimo gavimas dovanų. Tai kiekvieną kartą naujas režis realybėje. Tai gyva mokykla, ašramas, kuriama guru yra viskas: žmonės, daiktai, reiškiniai. (Ginc, Lietuva)</p>	<p>Netiesiogiai per kūrybinį diskursą</p>		
<p><i>Enamuro, Arte Urbano</i> – menininkų grupė, kurios darbai sutelkti į lauko fasadų tapybos veiklą, kurie yra kuriami dalyvaujant bendruomenei, ši grupė laikinai išsikėlė, nes buvo pasamdyta kitų institucijų dalyvauti kitų bendruomenių veikloje 2018 m. per Vizualiųjų menų centrą UAC. (Aurora, Meksika)</p>			
<p>Dirbu su garso menais ir būtent dėl to stengiuosi jautrinti žmones įvairiais klausimais. Žinoma, bendradarbiavimas su įvairiais įvairių tautybių menininkais praturtino mano galimybes ir leido palyginti save su kitais, todėl neretai kuriu darbus, kurie sprendžia socialinius klausimus. (Daria, Italija)</p>			
<p>Jungtinėse Amerikos Valstijose socialinė praktika mene nebuvo oficialiai įteisinta iki 2002 m., tai yra susiję su Kalifornijos menų kolegija, kuri pirmoji įtraukė SPA į savo mokymo programas. SPA judėjimas susijęs su mano, kaip menininkės ir individo augimu, jis įtakojo mano pasiekimus akademinėse veiklose, profesionaliame darbe ir kituose kūrybiniuose procesuose. Taip pat svarbu pažymėti, kad mano asmeniniai įsitikinimai ir aktyvūs bei atsakingi veiksniai</p>			

paskatino domėtis politiniais klausimais, rasinėmis skirtumais, nelygybe ir kitais humanitariniais klausimais. (Renay, JAV)		
SPA užima svarbią vietą mano darbe, nes kuriu, aktyviai, bandau perteikti žinią, emocinį atsaką į visuomenės problemas. Pastaruoju metu šiuos procesus labai paveikė politinės situacijos. Dirbu su SPA jau trejus metus, aktyviai, per kūrybą. Šiuo metu savo kūryba, ketinu ieškoti atsakymų žiūrovo viduje ir paskatinti pokalbį visuomenės ir politikos temomis, naudojant meną kaip priemonę. (Jasmine, Kanada)		
Jau maždaug 10 metų aš gana aktyviai dirbau daugelyje seminarų ir diskusijų apie meną, maisto gamybą ir eskizavimą. (Rudy, Indonezija)	Tiesiogiai per mokymus	
Aš bendradarbiauju su Bangladešo kultūros akademija (<i>Shilpakala Academy</i>). Meno kūrimo ir šokių bei dainų dirbtuves organizuoju kaip SPA kūrybinį procesą su studentais ir jaunimu. (Lina, JK, Bangladešas)		
Nuo 2015 m. siūlomi kursai ir seminarai, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama žmonėms, besidomintiems dirbu susijusiu su žmogaus vystymosi procesais, meno mokymų pasirengimu, taip pat parama, meno terapijos parama gyventojams tokiose erdvėse kaip prieglaudos, mokyklos, ligoninės ir kt. (Aurora, Meksika)		
SPA mano gyvenime didelė dalis. Būdama aktyvistė, aš važinėju „Atlantic Coast Pipeline“ vykdomos statybos maršrutu. Gyvenamoji vieta ir kintančios stovyklos veikia jau penkerius metus, ir aš kas tris mėnesius važinėju dujotiekio trasa ir tai vėl tęsis nuo pavasario iki rudens. Visada savanoriškai dalyvauju. Manau, svarbu bent šiek tiek grąžinti. (Sarah, JAV)	Tiesiogiai aktyvizmo veikloje	
Kadangi Socialinės praktikos menas (SPA) reiškia socialinius ir politinius pokyčius ir siekia palengvinti diskusijas ir kitas tarpasmenines sąveikas, man labai svarbu, kad jo estetikos ir aktyvizmo santykis būtų ryškus. SPA yra labai nauja meno forma Bangladeše. SPA veikloje dalyvavau neseniai. (Lina, JK/Bangladešas)		

Analizuojant respondentų atsakymus paaiškėjo, kad daugiausia galimybių dalyvauti SPA veikloje atsiranda tiesiogiai dirbant su socialinėmis grupėmis arba netiesiogiai per kūrybinį diskursą. Dauguma tyrimo dalyvių turi ilgametę patirtį darbe su socialinėmis grupėmis. Buvo minima veikla įvairiose miestų erdvėse, vykstanti po atviru dangumi - tai fasadų tapyba, diskusijos ir seminarai su bendruomenės nariais arba tiesiog veikla, skirta suteikti pagalbą bendruomenės

nariams. Kalbant apie tokią veiklą kyla klausimas, kodėl norą padėti bendruomenėms mes turėtume vadinti menu?

Tas klausimas kyla neatsitiktinai, nes riba tarp socialinio darbo ir socialiai įtraukto meno yra pastoviai kintanti. Vienoje aplinkoje tokia veikla gali atrodyti kaip socialinis darbas, kitoje aplinkoje gali virsti meno kūrinium. Čia galima būtų paminėti JAV respondentės veiklą dujotiekio trasos projekte dirbant su vietos bendruomenėmis. Menininkė vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis, kaip ir socialiniai darbuotojai, čia jos kūrybos darbo forma atsiranda nebrėžiant aiškios ribos tarp šių veikos sričių.

Savo veiklas su bendruomenėmis menininkai renkasi kryptingai ir atsakingai, atsižvelgdami į istorinę vietos aplinką ir kultūros tradicijas (Ellis, Nigerija). Kai kurių respondentų teiginiuose galima įžvelgti, kad socialinės grupės tiesiogiai veikia ir pačias veiklos formas. Tačiau darbo su grupėmis veikla gali skirtis nuo meno kūrinio rezultato. Jei darbo su grupėmis tikslas yra parama bendruomenėms, jų savigarbos bei socialinio teisingumo idėjų ugdymas, tai meno kūrinys gali būti priešingas – ironizuojantis, problematizuojantis ar netgi keliantis įtampą. Pavyzdžiui Indonezijos menininkų sienų tapybos projektai, kurie iškelia labai opias visuomenės problemas ir pateikia jas su didele ironijos doze.

Kalbant apie įsitraukimą į SPA veiklą netiesiogiai per kūrybinį diskursą, galima būtų teigti, kad tai viena iš labiausiai menininkų mėgiamų sričių, leidžiančių atsiskleisti kūrybiniam potencialui ir veikti visuomenės grupes nominaliuoju (kai žiūrovai ar socialinės grupės reflektuoja kūrinį) ir direktyviniu (kai žiūrovai ar visuomenės grupės užbaigia meno kūrinį) būdu. Ši veikos sritis nereikalauja ilgo laiko praleidimo su bendruomenių nariais ir gali vystytis gana greitai, duodama ženklus veiklos rezultatus.

Suformuluotos dar dvi galimybių dalyvauti SPA veikloje subkategorijos: *tiesiogiai per mokymus* ir *tiesiogiai aktyvizmo veikloje*, rodo, kad šiose srityse dirba mažiau menininkų. Respondentų suformuluotuose teiginiuose galima pastebėti, kad į mokymo veiklas įsitraukę menininkai rengia seminarus, dirbtuves bei dažnai dirba terapijos srityje įvairiose socialinėse įstaigose, taip pat bendradarbiauja su mokymo įstaigomis. Tokia veikla ne visada turi meninį rezultatą, Čia dažnai rezultatu vadinamas pats darbo procesas, kurio vertinimo pobūdis dažniausia yra etinis ir politinis. Estetikos apraiškų čia sutinkama mažiau. Nors SPA veikloje per mokymus dalyvauja nemažai menininkų, žvelgiant į respondentų teiginius akivaizdu, kad ši sritis yra reikalauja specifinių žinių ir suteikia mažiau galimybių kūrybiniam diskursui, čia takoskyra tarp socialinio darbo ir meninės veiklos susiaurėja maksimaliai.

Aktyvizmo veikloje dalyvaujantys menininkai išsiskiria tuo, kad jų veikla siekiant socialinių ir politinių pokyčių, yra labai aktyvi ir kartais grindžiama radikaliomis ir labai

aktyviomis realizacijos formomis. Pasak JAV respondentės, projektas gali apimti labai ilgą laikotarpį – jos atveju projektas tęsiasi penktus metus.

Analizuojant respondentų atsakymus apie galimybes dalyvauti SPA veikloje, paaiškėjo, kad dėl ribos skiriančios socialinę praktiką nuo socialinio praktikos meno dinamiškumo, galimybių dalyvauti šioje veikloje ateityje gali tik daugėti. Tai priklausytų nuo menininkų kūrybiškumo ir gebėjimo plėsti kūrybinių veiklų ir jų rezultatų apibrėžtis per organizuojamų projektų įvairovę. Pasak Lietuvos respondento, SPA – tai kūrybos sritis, kur menininko pasiekimai ir įdirbis per vieną akimirką gali nieko neberekšti, nes SPA kūrybos proceso galimybės labai dinamiškos, kintančios ir gali plėstis sąveikoje su bendruomenėmis, sukurdamos galimybę holistinio požiūrio į žmogiškąsias vertybes vystymuisi.

Atsižvelgiant į tai, kad SPA yra pakankamai nauja meno sritis visame pasaulyje, apžvelgsime kokia jo situacija respondentų šalyse. Analizuojant antrojo klausimo (*Kokia SPA situacija Jūsų šalyje? Paminėkite pastarųjų metų svarbiausius projektus, jų lyderius, trumpai apibūdinkite projektų esmę.*) teiginius, buvo suformuluota kategorija – SPA situacija respondentų šalyse ir išskirtos trys subkategorijos: *Aktyvus vystymasis ir naujų projektų plėtotė; Lėtas naujų projektų generavimas, tačiau kylantis susidomėjimas jais; Valstybės finansuojama sritis* (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

SPA situacija įvairiose pasaulio šalyse

2. klausimas: Kokia SPA situacija Jūsų šalyje? Paminėkite pastarųjų metų svarbiausius projektus, jų lyderius, trumpai apibūdinkite projektų esmę.

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Detroite vyksta daug „Mažų namukų judėjimo“ ir daug miesto atnaujinimo projektų. Tip pat „Atlantic Coast Pipeline“, kuriame dalyvauju... (Sarah, JAV)	Aktyvus vystymasis ir naujų projektų plėtotė	SPA situacija respondentų šalyse
Kaip žinau, SPA čia veikia gerai, ypač mano mieste Semarang. Turime daug meno bendruomenių, kurios daro tokias meno veiklas ir kolektyvinius projektus. Menas, kaip socialinis ir žmogiškasis pašaukimas, perteikiamas paprasta ir atspindinčia prasme per istoriją ir meno judėjimus, kuriuos išbandėme. Menas yra naudingas visuomenei. Tai vadinamas meno kelias, judėjimo priemonė, kartu su meno studentų ar meno bendruomenių pastangomis visuomenės labui. Pavyzdys - <i>Histerija</i> yra bendruomenė skatinanti visuomenės judėjimą mieste. Per pastaruosius 12 metų jie rengia daugybę		

<p>projektų, kurie rūpinasi dėl tradicinėmis / kultūrinėmis veiklomis čia, mano mieste. Tradicinė kultūra, kuri beveik išnyksta, kai miestas išaugo su šiuolaikiniais dalykais, todėl man <i>Histerijos</i> projektai atrodo sėkmingi. (Rudy, Indonezija)</p>		
<p>Aš žinau apie Komiksų knygos kolektyvą „<i>Cloudscape</i>“, kuris, vadovaudamasis vyriausybės finansavimu, dirba su Sirijos pabėgėliais. Šis bendradarbiavimas leidžia pabėgėliams pasakoti savo istorijas. Kolektyvas taip pat dirba su jais ir švietimo bei terapijos klausimais. (Jasmine, Kanada)</p>		
<p>Kadangi Jungtinėse Amerikos Valstijose Socialinis praktikos menas ilgą laiką nebuvo oficialiai įteisinti, daugelis menininkų jau daugelį metų dirbo su SPA idėjas skelbiančiais projektais ir skatinančiais kritika, tad šis terminas yra tiesiog labai ilgos praktikos pavadinimas.</p> <p>Ricko Gatoso iš Hjustono projektas „<i>Row Houses</i>“ buvo sukurtas tam, kad „taptų bendruomenės transformavimo per meno ir afroamerikiečių istoriją ir kultūrą katalizatoriumi.“ Jis yra „MacArthur“ „genijaus“ stipendijos gavėjas.</p> <p>Robert Mapplethorpe, vienas iš kritiškiausių ir prieštaraujančių amerikiečių menininkų XX a. pabaigoje, plačiai žinomas dėl drąsios fotografijos, kuri sąmoningai pažeidžia socialinius įpročius, garsėja cenzūros diskusijoms, atsiradusioms dėl jo darbo Jungtinėse Valstijose 1980-ųjų pabaigoje ir ankstyvame dešimtajame dešimtmetyje. Jis svarbus dėl savo novatoriškų dokumentų, kurie užfiksavo socialinius pokyčius realiame gyvenime ir realiu laiku. (Reney, JAV)</p>		
<p>SPA, kuris yra labai svarbus Meksikoje, neturi biudžeto paramos iš vyriausybės, kuris galėtų būti teikiamas paprastu ir prieinamu būdu nuolatiniams gyventojams. Šio tipo projektų vykdymas reikalauja privačios iniciatyvos ir altruistinių žmonių, kurie yra įsitikinę jo svarba švietime ir kultūriniame vystyme, atsidavimą ir pastangas. Taigi, įvairūs projektai yra kuriami privačia iniciatyva, tačiau pastangų koordinavimas nacionaliniu, valstybiniu ir savivaldybių lygmenimis nėra suderintas.</p> <p>Privačios švietimo įstaigos taip pat vykdo SPA veiklas per meną, tačiau kritikuoja nepakankamus finansinius išteklius ir socialinę bei vyriausybines paramą.</p> <p>Socialiniai, kultūriniai ir ekonominiai skirtumai tarp skirtingų šalies zonų yra labai dideli, apskritai yra daug demografinių, antropologinių ir socialinių tyrimų, kuriuose šie skirtumai yra</p>		

išreikšti, nes Meksika yra šalis, kurioje yra labai didelis vietinių ir imigrantų daugiakultūriškumas. (Aurora, Meksika)		
Realios situacijos šalyje nežinau, nes dirbdamas savo realybės burbulė, nesidomiu ar dar kas nors ką nors šioje šalyje, šioje srityje daro. Manau situacija nedžiugina, nes jei būtų aktyvumas, informacijos būtų daugiau. (Ginc, Lietuva)	Lėtas naujų projektų generavimas, tačiau kylantis susidomėjimas	
Bangladeše SPA yra nauja ir šiuo metu Bangladešo menininkai praktikuoja socialiai įsitraukusį meną kaip naują meno formą. Bangladeše yra keletas menininkų, dirbančių vienose iš pagrindinių organizacijų ir grupių, kurios dirba SPA srityje. Jie yra: 1. <i>Britto Art Trust</i> , 2. <i>Porapara Erdvė</i> menininkams, 3. <i>Santarano</i> meno organizacija, 4. <i>Gidree Bawlee</i> menų fondas, 5. <i>Jaago</i> fondas ir kt. Be to, universitetai, muziejai palaiko SPA. Individualūs menininkai taip pat dalyvauja kai kuriuose SPA projektuose, tokiuose, kaip „ <i>Sumana Akter</i> “, „ <i>Arafat Korim</i> “, „ <i>Ripon Saha</i> “, <i>Joydev Roaja</i> , „ <i>Ali Asgar</i> “, „ <i>Sanjoy Chakraborty</i> “, „ <i>Subodh</i> “. (Lina, JK/ Bangladešas)		
Manau, kad Italijoje yra socialinės praktikos meno apraiškų, tačiau jų dar nėra pakankamai. Pagrindinė meninė sritis, kurioje dirbame, yra naujos technologijos. Šioje srityje galiu paminėti puikų Vanessa Vozzo ir „ <i>Officine Sintetiche</i> “ darbą Torine. (Daria, Italija)		
„ <i>Cloudscape</i> “, kuris, vadovaudamasis vyriausybės finansavimu, dirba su Sirijos pabėgėliais. (Jasmine, Kanada)	Valstybės finansuojama sritis	
Be menininkų ar socialinių grupių organizuojamų meno parodų yra keletas skirtingų socialinių meno praktikų. Pavyzdžiai yra <i>Mongal Sobha Jatra</i> , <i>Gaya Holud</i> , <i>Alpana</i> , įvairių rūšių <i>Puja</i> , festivaliai ir kt. , kurie gauna valstybinį finansavimą. (Lina, JK/Bangladešas)		
Svarbiausi projektai yra freskos ir skulptūros, esančios mūsų miestų centruose. Šie objektai ir tokio pobūdžio SPA projektai yra valstybės prižiūrimi ir dotuojami, tai objektai, kurie puošia arba atskleidžia istoriją. (Ellis, Nigerija)		

Analizuojant respondentų atsakymus paaiškėjo, kad aktyviausiai SPA vystosi Jungtinėse Amerikos Valstijose. Turbūt tai nėra netikėta, nes SPA veiklos prasidėjo būtent ten. Bet nežiūrint to, kad būtent ten pirmą kartą oficialiai įteisinta SPA meno sąvoka, galima būtų teigti, kad iš esmės socialinio praktikos meno apraiškos buvo pastebimos ir daugumoje pasaulio šalių. Todėl galima sakyti, kad šis judėjimas prasidėjo ir vyksta visame pasaulyje, tik kaip ir daugelis naujų reiškinių,

dar ir šiandien yra ne visada atpažįstamas, nes šio meno pasireiškimo požymiai kiekvienoje šalyje gali būti labai specifiniai ir dar netelpantys į esamos teorijos rėmus. Apžvelgiant ekspertų teiginius pastebima, kad aktyvus SPA vystymasis ir projektų plėtotė auga ir šalyse, esančiose JAV kaimynystėje – Kanadoje ir Meksikoje. Ir nors galbūt galima būtų daryti prielaidą, kad SPA projektai aktyviai plėtojasi šalyse, kuriose jie yra valstybės finansuojama sritis (pavyzdžiui Kanadoje), tačiau tai galėtų paneigti Meksikos atvejis, kur SPA projektai nėra finansuojami iš valstybės biudžeto, tačiau jų plėtra yra labai didelė. Didžiuliai Meksikos SPA projektai yra garsūs visame pasaulyje, taip pat Meksikos respondentės teiginys galima pastebėti, kad vietinių žmonių susidomėjimas yra didžiulis, nes į SPA veiklas įsitraukia labai daug altruistiškai nusiteikusių menininkų ir savanorių, kurie savo jėgomis vykdo projektus. Taip pat Meksikoje atlikta daug tyrimų ir studijų susijusių su SPA. Žvelgiant į situaciją Indonezijoje, kur didelė gyventojų klasių atskirtis ir socialinių grupių situacija panaši į Meksikos, SPA yra išpopuliarėjęs ir vystosi pakankamai sparčiai. Ten pasak respondento, aktyvios menininkų organizacijos, kurios padeda vienos kitoms ir tokiu būdu vis daugiau menininkų įgyja galimybę įsijungti į SPA veiklas. Europos respondentai iš Lietuvos ir Italijos teigia, kad SPA veikla yra naujas reiškinys. Italijos ekspertė nurodo, kad Italijos menininkai dažnai įsitraukia į SPA veiklą per tarptautines menininkų grupes ar judėjimus, dažniausia kitose šalyse. Lietuvoje akivaizdu, nėra informacijos apie šį reiškinį, todėl ir didelio menininkų susidomėjimo nepastebima. Dar viena šalis, kur SPA apibūdinamas kaip naujas reiškinys, yra Bangladešas. Nežiūrint to, čia SPA yra palaikomas ne tik menininkų, meno organizacijų, bet ir valstybinių institucijų - muziejų, universitetų. Be to, šioje šalyje SPA projektai yra valstybės finansuojama sritis, kaip ir Nigerijoje ar jau minėtoje Kanadoje.

Išanalizavus respondentų teiginius, galima būtų apibendrinti, kad SPA epicentru išlieka Jungtinės Amerikos Valstijos su gretimomis šio žemyno šalimis. Didelis SPA projektų aktyvumas pastebimas ir tose šalyse, kuriose yra didelė klasių atskirtis bei daugianacionalinės kultūros, taip pat tose šalyse, kur teikiamas valstybės finansavimas projektų įgyvendinimui.

Socialinis praktikos menas kuriamas sąveikoje su socialinėmis grupėmis, todėl tai yra vienas iš svarbiausių elementų, labai dažnai sąlygojančių kūrybos formų ir priemonių pasirinkimą. Socialinė grupė pagal tam tikras savybes išsiskiria savo padėtimi visuomenėje, jai būdingas tam tikras individų ryšys toje grupėje tam tikros vertybės, normos, tikslai. Asmuo, priklausantis socialinei grupei suvokia savo priklausomybę šiai visumai ir jaučiasi esąs jos narys. Socialinės grupės narių sąveika yra grindžiama tam tikrų vaidmenų ir padėčių struktūromis. Prieš pradėdamas projektą, menininkas turi labai gerai suvokti atitinkamos grupės situaciją, jos ryšius su išoriniu pasauliu ir individų santykius grupės viduje. Todėl kitas tyrimo klausimas buvo skirtas dažniausia į SPA veiklą įtraukiamų socialinių grupių aktyvumui nustatyti. Pateiktas klausimas – *Kokios socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus Jūsų šalyje? Koks jų aktyvumo lygmuo?*

Ir įvardintos dvi kategorijos: *Socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus; Socialinių grupių aktyvumo lygmuo*. Pagal pirmąją kategoriją suformuluotos subkategorijos: *Socialiai pažeidžiamos grupės; Vietinių gyventojų grupės: miestų bendruomenės, vietiniai gyventojai (Indigenous); Socialiai aktyvios gyventojų grupės; Organizacijos*. Pagal antrąją kategoriją suformuluotos taip pat trys subkategorijos: *Aktyvios socialinės grupės; Vidutinio aktyvumo socialinės grupės; Pasyvios socialinės grupės (žr. 5 lentelę)*.

5 lentelė

Socialinės grupės, kurios dažniausia įtraukiamos į SPA veiklą ir jų aktyvumas

3. klausimas: Kokios socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus Jūsų šalyje? Koks jų aktyvumo lygmuo? Apibūdinkite.

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Psichinę negalę turintys žmonės, bręstantys paaugliai, ir padidinto sąmoningumo 30-50 žmonės. (Ginc, Lietuva)	Socialiai pažeidžiamos grupės	Socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus
... meno terapijos parama gyventojams tokiose erdvėse kaip prieglaudos, mokyklos, ligoninės ir kt. (Aurora, Meksika)		
...vaikai, kurie gyvena šeimose, neturinčiose būsto. Aš taip pat dirbau su dujotiekio įrenginių (aplinkos apsaugos bendruomenės) paveiktomis bendruomenėmis. (Sarah, JAV)		
SPA situacija mano šalyje yra labai žemo lygio dėl to, kad daugelis žmonių yra neišprusę arba vizualiai neraštingi. Šiuose projektuose dažnai dalyvauja Nigerijos menininkų draugija (SNA) kartu su vietinėm bendruomenėm, jaunais žmonėmis arba mūsų Instituto studentais. (Ellis, Nigerija)	Vietinių gyventojų grupės: miestų bendruomenės, vietiniai gyventojai – <i>(Indigenous)</i>	
Socialinis menas yra veikla, skatinanti visų grupių ir gyventojų entuziazmą ir dalyvavimą, tačiau svarbu pažymėti, kad sąmoningumas reikalauja išsilavinimo ir jautrumo, todėl reikėtų sutelkti pastangas įdarbinti žmones, norinčius dirbti altruistiškai. (Aurora, Meksika)		
Dirbu su moterų grupėmis feministiniame darbe ... Aš matau, kad SPA ypač auga čiabuvių tautose, kurie ilgą laiką buvo represuoti ir turi labai daug kuo pasidalinti su pasauliu. (Jasmine, Kanada)		
Aš taip pat dirbau su dujotiekio įrenginių (aplinkos apsaugos bendruomenės) paveiktomis bendruomenėmis (<i>Indigenous</i> , aut. pastaba). (Sarah, JAV)		

Kiek žinau, dažniausiai tai yra meno bendruomenės ir studentų veikla. (Rudy, Indonezija)	Socialiai aktyvios visuomenės grupės	
Aš dalyvavau darbe su kitomis moterų grupėmis. (Daria, Italija)		
Šiuose projektuose dažnai dalyvauja Nigerijos menininkų draugija (SNA). (Ellis, Nigerija)	Organizacijos	
SPA projektuose dažniausiai dalyvauja „Artpro“, „Back Art“, „Charupith“, „Gidree Bawlee“ menų fondas, „Hill Artists“, „JOG art Space“, Jothashilpa, Bangladešo „Shako-Women“ menininkų asociacija, Shoni Mongol Adda, „Uronto“ menininkų bendruomenė Bangladeše. (Lina, JK/Bangladešas)		
Menininkų bendruomenių sąjunga (<i>ST. Paol MN</i>) - naujo meno ir idėjų auginimas yra esminis dalykas žmogaus pažangai. Aljanso misija yra propaguoti ir remti menininkų bendruomenes ir skatinti menininkų pastangas; Pace universitetas (NY) - aplinkos menas ir socialinė praktika; Portlando valstijos universitetas (Oregonas) PSU meno ir socialinės praktikos makrofinansinė pagalba yra trejų metų lanksti rezidencijos programa, apimanti individualius tyrimus, grupinį darbą ir patirtinį mokymąsi; SPART- finansavimo iniciatyva, kuria remiami Los Andželo menininkai, turintys išteklių socialiniams pokyčiams kurti. Menininkai bendradarbiauja su bendruomenėmis, siekdami spręsti ir reaguoti į socialines ir sąlygas; <i>Art Making Change - internetinė platforma</i> . „Helicon Collaborative“ (NY&LA) - visi projektai yra skirtingi ir sukurti bendradarbiaujant su partneriais ir klientais. Organizacija yra aktyvi, padėdama žmonėms tyrinėti nepažymėtą teritoriją, plėtoti ir realizuoti sienos perėjimo idėjas; „Metropolitan“ meno muziejus (Niujorkas) - sukurtas siekiant suteikti paramą ir partnerystę NYC veikiantiems menininkams, pagrindinis komponentas yra ambicingas bendradarbiavimas tarp muziejaus ir jų geografinių bendruomenių: atitinkamai „Bedford-Stuyvesant“, „Brooklyn“ ir Rytų Harlemas; „Aperture Gallery“ fondas kartu su „Magnum Foundation“ (NY) - naujausia konferencija buvo skirta diskusija apie socialiai įtrauktas, tarpdisciplinines ir išplėstas praktikas šiuolaikinėje fotografijoje. (Renay, JAV)		
<i>BrujoArtGroup</i> , (Tarptautinė grupė) direktorius Danny Germansen dažnai sprendžia socialinius klausimus, o paskutinis		

trumpasis filmas vadinamas „Anti-Socialinis klubas“. (Daria, Italija)		
Mano asmeninėje istorijoje aktyviausios grupės yra: psichinę negalę turintys žmonės, bręstantys paaugliai, ir padidinto sąmoningumo 30-50 žmonės.(Ginc, Lietuva)	Aktyvios socialinės grupės	Socialinių grupių aktyvumo lygmuo
Mano patirtis rodo, kad socialiniame darbe bei SPA projektuose dalyvauja ir studentai, mokytojai, mokyklos direktoriai, bendruomenės vadovai ir daug kartų politiniai veikėjai. Kiekvienas pagal savo galimybes prisideda prie materialinių, finansinių išteklių, laiko, darbo, moralinės paramos, sklaidos socialiniuose tinkluose ir konkrečiose asmeninėse ir profesinėse grupėse, kurios savo ruožtu dovanoja medžiagas, erdves, maistą ir skirtingas nuostatas, kad palaikytų bendruomenės darbą. (Aurora, Meksika)		
Manau, kad Amerikoje su dideliu greičiu ir jėga atsiras daugiau socialinės praktikos meno, reaguojant į esamo prezidento valdomą valstybę ir jos recesiją. (Sarah, JAV)		
Socialinės praktikos meno pažanga per pastarąjį dešimtmetį ir jo padėtis visuomenėje tampa pagrindine srove. Renay, JAV)		
Na, sunkoka atsakyti apie aktyvumo lygius .. kai kurie projektai skirti pradedantiesiems bei žmonėms, norintiems prisijungti prie veiklos. Yra projektų, kurie jau yra kitame lygmenyje, ypač jauniems menininkams, kuriems reikia išreikšti save. Manau, aktyvumo lygmuo yra pakankamai normalus. (Rudy, Indonezija)	Vidutinio aktyvumo socialinės grupės	
... šios grupės taip pat naudingos jauniems šiuolaikiniams menininkams, turintiems galimybę išplėsti savo SPA praktiką ir socialinių grupių aktyvumo lygį, taip pat parodyti savo darbo veiklas per socialinio sąmoningumo kampanijas. (Lina, JK/Bangladešas)		
Visose kitose socialinėse grupėse, tokiose, kaip miesto bendruomenių grupės, susiduriu su pasyvumu ir grįžtamasis ryšys yra stipriai vangus.(Ginc, Lietuva)	Pasyvios socialinės grupės	
Aktyvumas yra labai mažas dėl lėšų ir rėmimo trūkumo. (Ellis, Nigerija)		

Žvelgiant į respondentų teiginius išryškėjo paradoksalus momentas: net trys respondentai iš JAV, Meksikos ir Lietuvos, įvardiję socialiai pažeidžiamas grupes įvertino jas kaip labai aktyvias.

Tai rodo, kad labiausiai pažeidžiami visuomenės sluoksniai, kuriems reikalingas didelis palaikymas, pasitiki menininkų vykdoma veikla ir vertina jos rezultatus.

Kita klausimo subkategorija išskiria vietinių gyventojų socialines grupes, kurias sudaro miestų bendruomenių nariai, kurie yra natūrali šiuolaikinių miestų gyventojų masė, bei specifinės gyventojų grupės tam tikrose šalyse – vietiniai gyventojai (*Indigenous*), kurių dabartinė situacija yra susiklosčiusi taip, kad būdami vieninteliai teisėti savo teritorijų įpėdiniai jie yra praradę teises į gimtąją žemę, jos išteklius, teisę puoselėti ir auginti savo kultūrą ir papročius ir daugelį kitų reikšmingų tautai vertybių ir teisių. Remiantis ekspertų teiginiais galima būtų daryti išvadą, kad tai yra didžiausios ir gausiausios socialinės grupės, kurios yra pakankamai aktyvios ir veiklios, tačiau susiduriančios su daugeliu problemų dėl išsilavinimo stokos (Nigerija, Meksika) tokiose valstybėse, kur yra reikšmingai didelė socialinių sluoksnių atskirtis, taip pat vietinių čiabuvių gyventojų grupės (*Indegenous*) ilgą laiką kentėjusios represijas ir buvusios nustumtos į pakraščius bei praradusios teises, kaip tik jos pradeda aktyviai veikti ir labai noriai įsitraukia į SPA veiklą. Remiantis Italijos ir Indonezijos respondentų teiginiais galima pastebėti, kad gana aktyvios yra akademinio jaunimo socialinės grupės ir taip pat įvairių sričių menininkų grupės, kurios esant menininkų migracijos galimybėms susiburia į tam tikras bendruomenes ir tampa labai aktyviomis socialinėmis grupėmis. Tai pastebima didelėse valstybėse ir didmiesčių kultūroje.

Reikia pažymėti, kad reikšmingą vaidmenį naujų bendruomenių kūrime vaidina įvairios nevyriausybinių organizacijų ir viešosios įstaigos, neformalaus švietimo institucijos, kurios buria žmones į tam tikras bendruomenes ir padeda spręsti problemas, kurių neįveikia ar tiesiog nenori spręsti valstybės sektoriaus atstovai. Greta šių organizacijų taip pat atsiranda ir valstybinių įstaigų, tokių kaip muziejai, galerijos, kurios keičia savo veiklos pobūdį, atsižvelgdamos į bendruomenių poreikius ir tokiu būdu pritraukia jos narius dalyvauti bendrose veiklose, sukurdamos pakankamai aktyvias visuomenės grupes.

Remiantis respondentų teiginiais, matome, kad didžiausias pasyvumas pastebimas ten, kur nėra pakankamai dėmesio skiriama finansavimui (Nigerija) arba informacijos sklaidai (Lietuva). Socialinės grupės tampa pasyvios, nes neturi žinių ir informacijos, kas galėtų pakeisti esamą situaciją. Galima būtų teigti, kad nepakankamas švietimo lygmuo, esamos situacijos suvokimas, iš vienos pusės skatina socialinių grupių pasyvumą, tačiau kartais materialinis ir dvasinis skurdas esant stipriai lyderių motyvacijai gali tapti stipriu postūmiu, skatinančiu šių socialinių grupių aktyvumą. Ir šiuo atveju lyderiais gali tapti menininkai bei menininkų grupės su savo novatoriškomis idėjomis ir problemų sprendimo būdais.

Kalbant apie dalyvavimo SPA projektuose formas, socialinio meno teorijoje yra išskiriamos keturios dalyvavimo formos: nominalinis dalyvavimas, direktyvinis, kūrybinis ir bendradarbiavimo dalyvavimas. (Helguera, 2011, p. 14).

Nominalioji dalyvavimo forma yra tokia, kai žiūrovai ar socialinės grupės reflektuoja menininko sukurtą kūrinį įvairiomis išraiškomis, tuo būdu sukurdamos dalyvavimą procese. *Direktyviniu* dalyvavimu vadinamas toks, kai žiūrovai ar visuomenės grupės įsitraukia į dalyvavimą užbaigdamos meno kūrinį. *Kūrybiniame* dalyvavime socialinės grupės tampa meninio projekto dalimi per struktūrą, kurią sukuria menininkas. O *bendradarbiavimo* dalyvavimas yra toks, kai projekto dalyviai dalinasi atsakomybe kuriamos struktūros ir turinio vystyme, bendradarbiaudami su menininku abipusiame dialoge ir darbe.

Siekiant ištirti dalyvavimo formų vyravimą menininkui renkantis ir generuojant naujas kūrybos priemones buvo suformuluotas klausimas: *Su kokiomis socialinėmis grupėmis ar bendruomenėmis Jūs dirbate? Kokias priemones ir dalyvavimo formas naudojate SPA kūrybos procese?* Klausimo duomenys buvo kategorizuoti sudarius vieną kategoriją ir keturias subkategorijas (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Dalyvavimo SPA projektuose formos ir priemonės

4. klausimas: Su kokiomis socialinėmis grupėmis ar bendruomenėmis Jūs dirbate? Kokias priemones ir dalyvavimo formas naudojate SPA kūrybos procese?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Man labai svarbus artimas žiūrovo-dalyvio jautimas, fizinis distancijos panaikinimas, kūrybinio pažeidžiamumo būvimas. (Interaktyvus įsitraukimas). (Ginc, Lietuva)	Nominalinis dalyvavimas	SPA projektai pagal dalyvavimo formą
Per vizualiųjų menų centrą įsitraukiame į ekonominių, švietimo ir socialiai pažeidžiamų ar nepalankioje padėtyje esančių bendruomenių erdves. (Publikacijos, rašymai). (Aurora, Meksika)		
Bendradarbiauju su kitais menininkais ir akademikais, kurie šiuo metu tiria, kaip visuomenėje keičiasi lyčių požiūris. (Jasmine, Kanada)		
Aš esu muzikantė ir muzikos kompozitorė, todėl kurdama garso takelį remiuosi pagrindine darbo koncepcija ir SPA tikslais, bendradarbiaudama su visuomene netiesiogiai. (Daria, Italija)		
Mano misija šviesti ir įtraukti jaunus menininkus / fotografus, ieškoti žmonių, norinčių surengti interviu, nušviesti jų sudėtingus meno žanrus ir demonstruoti jų darbą. Per daugelį metų buvau aprašiusi svarbius nacionalinius ir tarptautinius meno forumus, ekspozicijas ir galerijas, įskaitant: „Paris Photo“, „Aipad“, „International		

<i>Photography Awards“ / „Lucie“ fondą ir „PDN“ PhotoPlus Expo.</i> Fotografijos žanro horizontai yra užpildyti daugiapakopiais renginiais, simpoziumais, paskaitomis ir seminarais, kuriuose kaupiasi daug vertingos informacijos ir galimybių. (Renay, JAV)		
Tai dažniausiai bendro proceso vyksmas, siekiant giluminių pajautimų, į kuriuos būtinai nusigaunama judant bendrame sraute, numatyta kryptimi. (Kūrybinės dirbtuvės). (Ginc, Lietuva)	Direktyvinis dalyvavimas	
Taip pat vadovavau direktyviniams seminarams su studentais ir jaunimu.(Seminarai, kūrybinės dirbtuvės) (Ellsi, Nigerija)		
Intervencijos atliekamos per iš anksto numatytus konkrečius įvykius. ...meno terapijos dirbtuvės, konferencijos, diskusijų forumai, leidiniai ir žiniasklaida dalyvauja vizualiųjų menų centro studentų ir mokytojų valdomuose projektuose. (Aurora, Meksika)		
... dirbome su įvairiomis priemonėmis, tokiomis kaip tapyba ir skulptūriniai įrankiai, kad galėtume sukurti individualias kūrybines formas, kurios paprastai yra intuityvios ir netradicinės.(Kūrybinės dirbtuvės, meno terapija) (Ellis, Nigerija)	Kūrybinis dalyvavimas	
Per <i>Continet Six</i> socialinės paramos įstaigoms siūlomos stipendijos, kad jie mokytų žmones, kurie dirbs meninį ir terapinį darbą su pažeidžiamomis gyventojų grupėmis, pirminiais globėjais ir neįgaliais asmenimis. (Aurora, Meksika)		
Naudoju rašymo, piešimo ir fotografijos priemones, taip pat žirgų terapiją. Mes dirbame su žmonėmis, kuriuos sutinkame keliaudami išilgai savo maršruto. (Sarah, JAV)		
Bendradarbiaudama su Bangladešo kultūros akademija (<i>Shilpakala Academy</i>) rengiu meno dirbtuves, kaip SPA kūrybinį procesą su studentais ir jaunimu. (Lina, JK/Bangladešas)		
Fasadų tapybos intervencijos...vizualiųjų menų centro projektuose. (Aurora, Meksika)		Bendradarbiavimo dalyvavimas
Su „ <i>Semarang Urban Sketchers</i> “ mes turime programą, kuria rengiame kas mėnesį, į kurią įtrauktas miesto eskizavimas. (Rudy, Indonezija)		

Kalbant apie pirmąsias dvi subkategorijas – nominalų ir direktyvinį dalyvavimą, nesunku pastebėti, kad šios dvi dalyvavimo formos reikalauja mažiau laiko rezultatams pasiekti, tuo tarpu kūrybinis ir bendradarbiavimo dalyvavimas reikalauja ne tik daugiau laiko sąnaudų, bet neretai ir

didesnių materialinių išteklių bei pastangų. Kūrybiniai projektai, susiję su nominaliniu ir direktyviniu dalyvavimu visada būna mažiau rizikingi, jie dažniausia turi pozityvų rezultatą ir reikalauja mažiau atsakomybės. Tačiau tai nereiškia, kad jie yra sėkmingesni ar vertingesni. Analizuojant respondentų atsakymus buvo akivaizdus nominalinio ir direktyvaus dalyvavimo dominavimas. Menininkai yra linkę prisiimti atsakomybę už vykdomus projektus, tačiau rečiau renkasi kūrybinį ir bendradarbiavimo dalyvavimą. Vykdydami kūrybinius ir bendradarbiavimo projektus menininkai susiduria su begale problemų ir sudėtingų nenumatytų situacijų, tačiau reikia pripažinti, kad būtent šios dalyvavimo formos sukuria daugiau galimybių išplėsti tikslus ir atverti didesnę kūrybinių formų generavimo potencialą, o kas svarbiausia - suteikia galimybę pačioms bendruomenėms išgyventi bendrą patyrimą, kuris gali sužadinti pokyčius.

Atsižvelgiant į respondentų teiginius galima pastebėti, kad nominalųjį ir direktyvinį dalyvavimą renkasi pavieniai menininkai, kurių tikslas įtraukti visuomenės grupes į dalyvavimą per savo galutinį kūrybos produktą, arba siekiant jį užbaigti. Į tokias veiklas įtraukti galima ne tik grupes, bet ir pavienius asmenis ir nebūtinai tiesiogiai, bet ir per socialinius tinklus. Šias formas taip pat renkasi menininkai, dirbantys su pažeidžiamomis visuomenės grupėmis. Tikėtina, kad tai vyksta dėl menininkų atsakomybės, empatijos ir siekimo apsisaugoti nuo galimo nepageidaujamo šalutinio poveikio šioms visuomenės grupėms. Kūrybinį dalyvavimą renkasi menininkai ir didesnės menininkų grupės ar netgi bendruomenės, kurios yra susijusios su švietimo veikla. Į šias dalyvavimo formas menininkai įtraukia labai įvairias bendruomenes. Jie siekia ilgalaikių tikslų ir dažniausia dalinasi atsakomybe su bendruomenių nariais.

Siekiant išsiaiškinti, kokį poveikį socialinės grupės daro menininkui renkantis kūrybos priemones, buvo pateiktas klausimas: *Kokiu būdu renkatės kūrybos priemones ir formas? Kaip sąveikoje su projekto dalyviais jos keičiasi?* Suformuluota kategorija – *Kūrybos priemonių ir formų transformacija, pagal kurią sudarytos trys subkategorijos: Planavimo būtinybė. Priemonės ir formos gali keistis arba nesikeisti; Dalyvių nuomonės poveikis, keičiantis priemonių ir formų pasirinkimą; Kūrybos formos poveikis aplinkos ar bendruomenės veiksmų pokyčiams* (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Kūrybos priemonių ir formų transformavimo galimybės sąveikoje su SPA projekto dalyviais

5. klausimas: Kokiu būdu renkatės kūrybos priemones ir formas? Kaip sąveikoje su projekto dalyviais jos keičiasi?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
----------	---------------	------------

<p>Pirminis planas su numatomomis priemonėmis ir formomis yra visados, jis yra paruošiamas iš anksto. (Ginc, Lietuva)</p>	<p>Planavimo būtinybė.</p>	<p>Kūrybos priemonių ir formų transformacija</p>
<p>Socialinis praktikos menas gali keisti socialinį elgesį. Savo projekto darbus ir socialinius pokyčius planuoju. Socialinis elgesys gali pakeisti komunikacijos lygį jos plėtrai per įvairių priemonių panaudojimą. (Lina, JK/Bangladešas)</p>	<p>Priemonės ir formos gali keistis arba nesikeisti</p>	
<p>Kūrybiniai įrankiai ir formos yra parenkami iš mūsų kultūrinės kilmės, kartu su Vakarų įrankiais ir technologijomis. Jie eina kartu. Aš naudoju planavimą tokiu pagrindu ir jį gali suprasti dalyviai, nes tai yra jų pačių istorijos ir gyvenimo dalis. (Ellis, Nigerija)</p>		
<p>Kūrybiniai įrankiai ir formos yra parenkami pagal projekto specifika, naudojant geriausią variantą idėjoms generuoti. Žinoma, atsakingas visada yra menininkas. (Sarah, JAV)</p>		
<p>Kūrybinės priemonės, tokios kaip pedagoginiai metodai ir intervencijos, yra atrenkamos, atsižvelgiant į esamą literatūrą ir mokslinius tyrimus, susijusius su erdvėmis, visuomene ir žiniasklaida, kurioje bus kuriamas darbas, taip pat ankstesnę patirtį, materialinius ir technologinius išteklius ir žmonės, kurie turės atlikti kūrybinį vystymąsi.</p> <p>Vizualiųjų menų centro mokytojai savo konkrečiose srityse koordinuoja projektus ir susieja studentus su bendruomene, stebėdami procesus. (Aurora, Meksika)</p>		
<p>Priklausomai nuo to, koks yra konkretus projektas, visada pati nusprendžiu, kokios bus kūrybos ir atlikimo priemonės. (Jasmime, Kanada)</p>		
<p>Realiai įrankiai nėra svarbūs, kartais paprastos priemonės yra galingesnės ir labiau veikia socialines problemas, nes paprastus įrankius gali naudoti visi labai paprastu būdu. Idėjos yra svarbiausios ir jos yra numetis vienas projekto planavimo metu. (Rudy, Indonezija)</p>		
<p>Pvz., „<i>Mean Time</i>“ projekte viską nusprendėme repetacijų dieną. Tiesiog politinė tema buvo nuspręsta anksčiau. Bet mes žinojome, kad turėtume improvizaciją naudodamiesi nešiojamojo kompiuterio programomis. (Daria, Italija)</p>		
<p>Planas visados sugriūna. (Ginc, Lietuva)</p>	<p>Dalyvių nuomonės poveikis, keičiantis</p>	
<p>Šiuolaikinio gyvenimo supratimas gali pakeisti daugelį dalykų, tame tarpe ir projekto interpretavimo galimybes, tačiau ašis bus</p>		

tokia pati ir tai yra tikrosios vertės ir sėkmingo projekto užbaigimo garantija. (Ellis, Nigerija)	priemonių ir formų pasirinkimą	
Studentai ir projektų koordinatoriai turėtų būti jautrūs ir žinoti apie konkrečius poreikius ir kūrybiškuose pasiūlymuose reaguoti į peržiūrėtus ir suformuluotus komandinio darbo reikalavimus.(Aurora, Meksika)		
Mes dirbame kuo paprasčiau, pavyzdžiui kūrybinės priemonės, skirtos miesto eskizavimui yra paprastos ir lengva prieinamos kiekvienam. Patys projekto nariai ir dalyviai sprendžia kokias priemones naudos, kai kurie naudoja tokius skaitmeninius įrenginius ir programas. Tai visai nesvarbu.(Rudy, Indonezija)		
Kadangi jie (įrankiai ir formos) turi atspindėti realybę sąveikaujant su projekto dalyviais, aš juos taip pat naudoju plečiant auditorijos supratimą ir pajautimą. (Lina, JK/Bangladešas)	Kūrybos formos poveikis aplinkos ar bendruomenės veiksmų pokyčiams	
Bet naudojami įrankiai leidžia dalyviams bendrauti savaip, pavyzdžiui, arklys leidžia sąžiningiau bendrauti ir prisijungti. Jis yra tarsi ledlaužis. (Sarah, JAV)		
Kai tai yra grupės pastangos, visi dalyviai turi būti atviri visoms siūlomoms iniciatyvoms ir nuspręsti, kas bus kūrybinis direktorius, fotografas ar dizaineris. Kitaip gali vykti pokyčiai, bet ne visada to išraiška gali būti per meno kūrinį. (Renay, JAV)		

Analizuojant atsakymus matome, kad beveik visi respondentai nurodė, jog visų pirma rengiant projektą yra būtinas planavimas ir darbo priemonių numatymas. Respondentų atsakymuose aiškiai išryškėjo tai, kad patys menininkai linkę prisiimti atsakomybę už visą projekto vyksmą, tačiau išlieka atviri ir lankstūs esant nenumatytais aplinkybėms ir sąveikų padariniams. Bet kokio meno tikslas yra siekti interaktyvumo su visuomene, tačiau SPA kaip meno forma jau savaime yra interaktyvumo procesas ir jis yra sėkmingas tada, kai kuria ar stiprina visuomenės ryšius. Todėl kurdami projekto planą menininkai atsižvelgia į daugelį aplinkybių. Pasak Nigerijos respondento, priemonės ir formos dažniausia yra parenkamos iš projekto dalyviams artimos socialinės ir kultūrinės aplinkos arba pasak JAV respondentės - pagal projekto specifiką, naudojant geriausią variantą idėjoms generuoti. Daugelis menininkų prieš pradėdami projektą atlieka etnografinius tyrimus arba kaip mini Meksikos ekspertė, naudojasi mokslinėmis studijomis ir atliktais tyrimais, susijusiais su erdvėmis, kur bus atliekamas darbas. Indonezijos respondentas nurodo, kad priemonės iš viso nėra reikšmingas dalykas, kartais jos gali būti labai paprastos ir daryti reikšmingą poveikį.

Beveik pusė respondentų nurodė, kad dalyvių nuomonė labai dažnai keičia projektų kūrybos formas, nes menininkai jautriai reaguoja į sąveiką su socialinėmis grupėmis ir atsižvelgia į jų poreikius. Kartais renkantis kūrybos formas, kurios labiau priimtinos tam tikroms grupėms, projektas tampa įmanomu vien dėl šios priežasties. Kai kurios socialinės bendruomenės susiformuoja projekto metu, kai kurios yra silpnos ir nėra patyrusios kūrybinės intervencijos per SPA projektą, todėl labai svarbu menininko jautrumo lygis ir jo gebėjimas suprasti socialinį kontekstą, kuriame vyks projektas ir kuriame vyks dialogas ir dalyvių debatai. Patekęs į tokią aplinką menininkas susiduria su gausybe nepažįstamų socialinių ekspresijų ir kultūrinių kodų, kuriuos reikia suvokti akimirksniu. Tačiau jie gali būti nesuprasti iš karto, neteisingai interpretuojami, nesuvokiami ar ignoruojami, menininkas gali jaustis pasimetęs ir patekęs į neišsprendžiamą situaciją, todėl yra labai svarbu dalyvių grupėms leisti keisti situaciją ir rinktis kūrybos formas, atsižvelgiant į situaciją, kai to reikia, arba laikytis savo pasirinkto plano, kai tenka perimti situacijos kontrolę ir rasti sprendimą geresniam interpersonaliniam veiklos scenarijui.

Atsižvelgdami į respondentų atsakymus, galime pastebėti, kad iš karto parinkti teisingas kūrybos formas, kurios paveiks aplinkos ar bendruomenės pokyčius, yra gan sudėtinga. Ieškant būdų kurti dialogą su bendruomenėmis ar socialinėmis grupėmis būna sudėtingų situacijų, kurių sprendimui reikia rasti inovatyvių, kartais netradicinių tačiau suprantamų ir padedančių sukurti pasitikėjimą tarp menininko ir grupės, būdų. Kartais tam gali būti pasitelkiamas „partneris-ledlaužis“, kaip nurodo JAV respondentė, juo gali tapti pavyzdžiui gyvūnas – arklys ar šuo, kurie dirba kartu pavyzdžiui terapijos projektuose. Kaip nurodo Bangladešo respondentė – kūrybos formos sąveikoje su dalyviais būtinai turi atspindėti realybę, kadangi daugelį situacijų žmogus identifikuoja pagal tam tikras pažįstamas struktūras ir elgesio modelius. Kita JAV respondentė nurodo socialinės grupės atvirumo ir pastangų svarbą, esant šiems veiksniams yra įmanoma siekti pokyčių, kurių apraiškas būtų galima stebėti per meno kūrinį.

Menininkai, dirbantys socialinės praktikos srityje, kuria projektus, skatina bendradarbiavimą su asmenimis, bendruomenėmis, institucijomis ar jų deriniais, kuria dalyvaujamojo meną, kuris vystosi ne tik tradicinių galerijų ir muziejų sistemos viduje bet ir išorėje. Technologijos padeda menui tapti mobiliu ir labiau prieinamu. Šiuo atveju *You Tube* panaudojimas informacijos ir meno sklaidai socialiniuose tinkluose yra labai galingas. Meno rezultatai turi galimybę pamatyti milijonai žiūrovų visame pasaulyje, tai ir meno poveikis sustiprėja ir įgyja galimybę transformuoti žiūrovą. Atsiranda galimybė žiūrovui paveikti kūrinį ar net patį kūrybos procesą komentuojant, išreiškiant savo nuomonę, formuojant savąjį požiūrį.

Siekiant ištirti šiuolaikinių technologijų poveikį inovatyvių kūrybos formų generavimui, buvo pateiktas klausimas: *Kokias inovatyvias formas pavyko įdiegti kūrybos proceso metu? Kiek*

šiuolaikinės technologijos plečia Jūsų kūrybos priemonių ir formų pasirinkimą SPA? Klausimo duomenys buvo kategorizuoti sudarius vieną kategoriją ir dvi subkategorijas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Inovatyvių formų diegimas ir jų sąryšis su šiuolaikinėmis technologijomis

6. klausimas: Kokias inovatyvias formas pavyko įdiegti kūrybos proceso metu? Kiek šiuolaikinės technologijos plečia Jūsų kūrybos priemonių ir formų pasirinkimą SPA?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
<p>Kaip jums sakiau anksčiau apie miesto eskizavimą, kai kurie menininkai naudoja labai paprastus įrankius, nes miesto eskizas yra paprastas dalykas, kaip liudytojas kiekvienoje situacijoje ir veikloje. Žinoma, mes negalime paneigti šiuolaikinių technologijų, tai galime daryti su skaitmeniniais įrankiais ir programomis. Tačiau nėra dalykų, kurie neįmanomi be šiuolaikinių technologijų, nes žmogiškieji resursai neišsemiami. (Rudy, Indonezija)</p>	<p>Inovatyvių formų kūrimas, kai technologijos gali būti naudojamos, bet nebūtinai</p>	<p>Inovatyvių formų diegimas ir technologijų poveikis</p>
<p>Paprastai dirbau su naujomis technologijomis. Mano nuomone, jos gali išplėsti galimybes, bet yra tik priemonė. Taigi, kūrybinis procesas yra apie tai, ką reikia išreikšti. Šiuolaikinės technologijos vėliau ateina per kūrybos išraišką, per viešą sąveiką ar naujų technologijų meną, bet mes galime rinktis. Mano nuomone, technologijos yra tik priemonė, o ne idėja. (Daria, Italija)</p>		
<p>Visų pirma kūrybiniame procese svarbiausia išreikšti idėjas, gerinti kūrybiškumą, ir kūrybiškumo vartojimą, lavinti kritinį mąstymą, inkubaciją, originalią kūrybą, bendravimą ir tiesioginį ryšį su bendruomene. Tam technologijos nėra būtinos. (Lina, JK/Bangladešas)</p>		
<p>Naujoviškas formas dažniausiai išranda vaikai, nes jie yra tokie atviri ir nepavaldūs suaugusiems. Ir tam nereikalingos technologijos. Aš savo projekto komunikacijoje naudoju „Avenza“ programą, kad galėčiau užfiksuoti maršrutą išilgai dujotiekio, kuris informuoja žmones, tačiau tam yra ir kitų būdų, kur technologijos nebūtinos. (Sarah, JAV)</p>		
<p>Mėgstu technologijas, bet realioje situacijoje organiškai ir pilna jėga, ne imituojant organiškumą, pavyksta ne taip ir dažnai. Pavyksta įdiegti tik tas technologijas kurių interfeisas sąveikauja su „vidiniu šokiu“, su situacijos pajautimu natūraliame situacijos sraute.</p>		

Technologijos vardan technologijų visada yra nevykęs mėginimas.(Ginc, Lietuva)		
Naujoviškos formos atsiranda iš natūralios Afrikos ir Vakarų raiškos stilių sintezės, sukuriant NEO-Afrikos stilių. Šiuolaikinės technologijos padeda plėtoti visas sritis- skulptūrą, tekstilę, keramikos grafiką ir net tapybą. Tačiau jos nėra pagrindinė priemonė. (Ellis, Nigerija)		
Nuolat besikeičianti dinamika yra darbo fotografijos laikmenoje esmė. Šiuolaikinės fotografijos technologijos nuolat suteikia mums naujų išraiškos formų galimybių. Esmė vis tiek išlieka ta pati. Aš formaliai studijavau fotografiją ir išmokau savo amato / meno tamsiuose kambariuose, naudodama filmus ir praleidau daug laiko su didelio ir mažo formato kameromis. Skaitmeninis amžius suteikė laisvės jausmą ir naujus kūrybiškumo taikymus. Vis dėlto, kai galiu, aš visada grįšiu į brūkšninių kadru pagrindus. (Renay, JAV)	Inovatyvių formų kūrimas naudojant technologijas	
Šiuolaikinės technologijos leidžia man pasiekti pasaulio gelmes, kurios kitaip nebūtų prieinamos. Todėl visada mokausi ir tai įkvepia kūrybą ir svarbiausia komunikaciją su kitais menininkais, kurie domisi SPA. Per komunikaciją gimsta naujos išraiškos ir kūrybos formos. (Jasmine, Kanada)		
Fotografija, vaizdo ir skaitmeninė animacija yra įrankiai, kuriuos ketiname įtraukti į kūrybinius procesus meniniame darbe, šiuo metu yra daug studentų susidomėjimo mokymu, taikymu ir projektų, kurie apima elektroninių žiniasklaidos ir socialinių tinklų naudojimą, todėl mes atsižvelgiame į bendradarbiavimą su ekspertais ir žmonėmis už meno ribų, kurie prisideda prie konkrečių projektų. (Aurora, Meksika)		
Tačiau šiuolaikinės technologijos padeda sukurti daugiau galimybių mokytis ir sukurti jungtį tarp manęs ir dalyvių. (Lina, JK/Bangladešas)		

Analizuojant duomenis buvo pastebėta, kad technologijos, nors ir yra labai svarbios šiuolaikiniame gyvenime, SPA projektuose ne visada užima reikšmingą vietą. Net šeši respondentai nurodė, kad inovatyvių kūrybos formų diegimui šiuolaikinės technologijos gali būti naudojamos, bet nebūtinai. Dažnai dirbant su tam tikromis visuomenės grupėmis šiuolaikinės technologijos gali būti neprieinamas dalykas, nes labai daug visuomenės atskirties grupių neturi galimybių jomis naudotis, todėl pasak Indonezijos respondento, nėra dalykų, kurie būtų neįmanomi be šiuolaikinių technologijų, nes žmogiškieji resursai yra neišsemiami. Italijos

ekspertė taip pat nurodo, kad technologijos išplečia galimybes, tačiau yra tik priemonė. Bangladešo respondentė išskiria idėjos svarbumą ir tiesioginį ryšį bei betarpišką visuomenės grupių bendravimą. JAV menininkė, kalbėdama apie informacijos perdavimą projekte, naudojami komunikacine programėle internete, tačiau ji mini, kad yra ir kitų būdų perduoti informacijai. Kartais, informacija, perduodama iš lūpų į lūpas, yra patikimesnė ir turi didesnę poveikį socialinės grupės viduje, kuriant ryšius ir siekiant pokyčių. Lietuvos respondentas teigia, kad technologijos vardan technologijų visada yra nevykęs dalykas. Nigerijos atstovas teigia, kad novatoriškos kūrybos formos atsiranda iš natūralios stilių sintezės, o technologijos nėra pagrindinė priemonė. Taigi, SPA kontekste technologijos nėra labai svarbi sąlyga naujų kūrybos formų generavimui, tačiau, kaip teigia JAV ekspertė, dirbanti fotografijos srityje, jos labai išplečia išraiškos galimybes ir suteikia laisvės pojūtį kūryboje. Kanados atstovė pabrėžia komunikacijos galimybių svarbą bei galimybę giliau pažinti pasaulį, laisvai komunikuojant su įvairių kultūrų žmonėmis. Meksikos respondentė išskiria socialinių tinklų poveikį sėkmingam projektų įgyvendinimui ir sklaidai, taip pat galimybėms į kūrybos procesą įtraukti ekspertus ir žmones, esančius už meno ribų, kurie gali prisidėti prie konkrečių projektų įgyvendinimo.

SPA pats savaime savo prigimtimi nėra statiškas, o technologijos suteikia galimybę jam tapti dar judresniu ir pasiekiamu, leisdamas šiame procese dalyvauti didesnei auditorijai ir taip daryti didesnę poveikį aplinkai. Todėl sąvoka „meno interaktyvumas“ įgauna platesnę išraišką, technologijos suteikia galimybę stebėti kūrybos procesą, reaguoti į jį ir kartu žiūrovui tapti aktyviu stebėtoju, galinčiu keisti rezultatą.

Toliau apžvelgsime, kaip socialinės grupės problema gali veikti kūrybos priemonių pasirinkimą. Tyrimo eigoje respondentams pateiktas klausimas: *Kaip konkreti socialinės grupės problema daro įtaką pasirenkant kūrybos priemones?* Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus buvo sudaryta viena koategorija ir dvi subkategorijos (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Konkrečios socialinės grupės problemos įtaka pasirenkant kūrybos priemonę

7. klausimas: Kaip konkreti socialinės grupės problema daro įtaką pasirenkant kūrybos priemones?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Pavyzdžiui, kai dirbau su moterų grupėmis feministiniame darbe, kaip mediumas buvo naudojamas menstruacinis kraujas. Tai puiki kūrybinė priemonė. Tai yra bendra ir suprantama kitai moteriai ir tai		

<p>leidžia lengviau pajusti bendrystę sprendžiant problemas, o taip pat suprasti bei mokytis tiems, kuriems tai nepriimtina. Kraują, kuris laikomas tabu ir kai kuriose šalyse - ribojančiu veiksniu moterims, ir transformuoja jį taip, tarsi tai būtų tik kita dažų forma. Manau, kad tai gana galinga. (Jasmine, Kanada)</p>	<p>Kai socialinės grupės problema nulemia priemonės pasirinkimą</p>	<p>Problemos įtaka pasirenkant priemonę</p>
<p>Norėčiau pripažinti, kad mano atveju fotografijos įranga turi atitikti situacijos reikalavimus. Turime būti jautrūs socialinės grupės aplinkai ir socialinėms normoms, kad galėtumėte pasiekti privatumą ir pagarbą. (Renay, JAV)</p>		
<p>Visados dirbama kontekste, organišką būvimą situacijoje privalomas. Jei to nėra, tai nėra nieko. Negyva forma nedomina. Formų materializacija visados įvyksta. Jeigu fokusuotis vien į formas, tai veda į sumaištį, orientyrų praradimą. Jei fokusuotis į srautą ar konceptualų lygmenį, formos materializuojasi ir būna tokios, kokių reikia šia akimirka. (Ginc, Lietuva)</p>		
<p>Dirbome su tokiomis populiacijomis kaip vaikai, paaugliai ir suaugusieji, tačiau norime išplėsti savo darbą neįgaliesiems ir psichikos ligoniams.</p> <p>Dirbdami su vaikais ir vyresnio amžiaus žmonėmis, matome, kad meninių medžiagų įsisavinimui bei panaudojimui reikalingas ypatingas projekto vadovų atsidavimas ir priežiūra, reikalinga didesnė parama iš kūrybinių procesų dalyvių. Tokiu būdu, dirbdami su šiomis populiacijomis, prašome dalyvauti daugiau žmonių ir siūlome specialius mokymus, taip pat priemones ir kūrybos formas turime rinktis ypatingai atsargiai. (Aurora, Meksika)</p>		
<p>Socialinės praktikos menas Bangladeše vis dar nėra nacionaliniu mastu pripažintas. Taip pat yra lyčių klausimai, turintys įtakos kūrybinių priemonių pasirinkimui. (Lina, JK/Bangladešas)</p>		
<p>Problemos ir problemų sprendimas visada įtakoja kūrybinių įrankių pasirinkimą. Dažnai pasirenkamas geriausias įrankis darbui, kuris tuo metu yra po ranka. Kadangi tai yra įprasta ir suprantama konkrečiai socialinei grupei. (Sarah, JAV)</p>		
<p>Konkreči socialinės grupės problema visada turi įtakos kūrybinių priemonių pasirinkimui, tai ateina per patirtį, mokymus ir intuiciją. (Ellis, Nigerija)</p>		
<p>Bet kuri meno forma, kaip darbinė priemonė, yra suvereni ir nepriklausoma nuo to, koku keliu eina ir kokias problemas sprendžia visuomenė, menas gali pateikti įvairiausias būdus kasdieninių problemų sprendimui. (Rudy, Indonezija)</p>	<p>Kai socialinės grupės problema nelemia priemonės pasirinkimo</p>	

<p>Anksčiau kalbėjo apie Vanessos Vozzo „Apne“. Filmas pagrįstas migracijos problemomis. Šiuo atveju lyg ir konkreti socialinės grupės problema yra kūrybinių įrankių pasirinkimo priežastis. Tačiau bet koku atveju tai galėtų būti kita forma. (Daria, Italija)</p>		
---	--	--

Socialinio praktikos meno kūrybos procese interakcija tarp menininkų ir grupės gali būti labai įvairi, tačiau ji turi turėti bendrą tikslą: kurti dialogą, rengti projektą, pagerinti socialinės grupės tam tikras gyvenimo sąlygas, siekti tam tikros vietovės ar aplinkos pokyčių ir pan. Menininkai, dirbdami SPA aplinkoje visada patiria iššūkius ir neapibrėžtumo jausmą, nes niekada nėra aišku, kaip pavyks užmegzti kontaktus su bendruomene iki to momento, kol projektas dar nėra prasidėjęs. Neretai bendruomenės problemos yra tokios didelės, kad dalyviams iš pradžių sunku suvokti, kokią vietą šioje situacijoje gali užimti menas ir kam jis iš viso reikalingas, nes bendruomenės nariai turi spręsti išlikimo ar kitus gyvybinius klausimus. Tokiais atvejais atsiverti dialogui yra be galo sunku, o atsiradus dialogui gali kilti konfliktų tikimybė dėl nepakankamo informacijos kiekio ar supratimo stokos. Kad vyktų teisingas naujos interpersonalinės situacijos supratimas ir būtų atrasti būdai kaip tinkamai operuoti kūrybos priemonėmis esamoje situacijoje, reikalingas be galo kruopštus pasirengimas ir daugelio įmanomų scenarijų numatymas.

Analizuojant *problemos įtaką pasirenkant kūrybos priemonę*, pirmoji subkategorija įvardinta: *Kai socialinės grupės problema nulemia priemonės pasirinkimą*. Tyrimas atskleidė, kad dažniausia socialinė problema daro įtaką kūrybos priemonių pasirinkimui. Menininkai turi būti be galo jautrūs rinkdamiesi priemones. Neretai socialinės problemos padeda sukurti galingas priemones jų sprendimui tik dėka meno, nes kitu atveju, tai būtų neįmanoma. Kanados respondentės patirtis rodo, kad tai, kas tam tikroje visuomenėje yra „tabu“, gali virsti kūrybos priemone ir per kūrybinį procesą transformuoti labai gilią problemą į naują suvokimo lygmenį. JAV respondentės patirtis rodo, kad renkantis priemones grupės problema gali paveikti menininką ir dėl etikos ir socialinių normų, pagarbos ir socialinės grupės privatumo menininkas ne visada gali rinktis tai, ko jis norėtų. Visa tai verčia ieškoti tokių išraiškos formų, kurios nesikėsintų į grupės pažeidžiamumą. Lietuvos respondentas pabrėžia, kad organiškasis buvimas situacijoje visada yra privalomas. Nesant šios sąlygos bet kuri forma yra negyva, o koncentruojantis į problemą, pati problema padeda rasti teisingą formą ir lemia organišką jos sprendimą. Pasak Nigerijos respondento, kūrybinių formų pasirinkimas, kurį lemia socialinės grupės problema, ateina per patirtį ir intuiciją, o JAV ekspertė išryškina spontaniškumo svarbą.

Tik du respondentai nurodė, kad socialinės grupės problema nelemia kūrybos priemonės pasirinkimo. Indonezijos respondentas teigia, kad bet kuri meno forma, kaip darbinė priemonė, yra suvereni ir nepriklausoma nuo to, koku būdu bus sprendžiama problema ir nors pasak Italijos

respondentės kartais kūrybos forma renkama pagal problemą, tačiau ji teigia, kad visada ją galima pakeisti kita ir tai nekeis idėjos esmės.

Žvelgiant globaliai ir analizuojant respondentų atsakymus pastebima, kad yra labai daug problemų, būdingų tam tikrose šalyse, kurios galbūt neegzistuoja kitur, todėl kūrybos priemonių pasirinkimui būdingas problemos ir aplinkos santykis, kurį aptarsime kitame tyrimo klausime.

Siekiant ištirti inovatyvių SPA formų ir aplinkos santykio reikšmę buvo suformuluotas klausimas: *Kokios inovatyvių SPA formų atsiradimo galimybės yra jūsų šalyje? Kiek ir kaip tai lemia aplinka? Ar inovatyvių formų atsiradimas savo ruožtu daro įtaką socialinių grupių aplinkai?* Išanalizavus dalyvių atsakymus buvo suformuluota viena kategorija: *Inovatyvių SPA formų ir aplinkos santykio reikšmė*. Buvo sudarytos keturios subkategorijos: *Aplinkos poveikio nebuvimas; Aplinkos poveikio svarba; Formų svarba grupių aplinkai; Formos ir aplinkos santykio universalumas* (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Inovatyvių SPA formų ir aplinkos santykio reikšmė

8. klausimas: Kokios inovatyvių SPA formų atsiradimo galimybės yra jūsų šalyje? Kiek ir kaip tai lemia aplinka? Ar inovatyvių formų atsiradimas savo ruožtu daro įtaką socialinių grupių aplinkai?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Manau kad SPA gali realizuotis bet kurioje šalyje, bet kurioje politinėje sistemoje. Kitas klausimas yra, ar tai skatinama, ar neskatinama. Manau SPA sureikšminimas ir iškėlimas sociume kryptingai naudojantis sklaidos priemonėmis gali sukelti populiarumo banga bet kurioje visuomenėje. (Ginc, Lietuva)	Aplinkos poveikio nebuvimas	Inovatyvių SPA formų ir aplinkos santykio reikšmė
Technologijos sparčiai auga, manau, kad startinė platforma yra svarbiausia SPA projektuose. Būtent platforma paruošia aplinką projektui taip ,kaip reikia visuomenės grupėms. (Rudy, Indonezija)		
Daugybė naujų SPA idėjų yra susijusių su naujų verslo modelių panaudojimu eilinės aplinkos keitimui. Kai atsiranda galimybės, leidžiančios tame dalyvauti visuomenei, tai duoda geresnių rezultatų. (Renay, JAV)		
Italijos aplinka su senaisiais kultūros paminklais, gali tapti mano šalies privalumu. Atsiranda naujoviškoms meno formoms, tai gali turėti didelį poveikį socialinėms grupėms. (Daria, Italija)	Aplinkos poveikio svarba	
Naujoviškų socialinių praktikos formų atsiradimo galimybės įtraukia dalyvavimą, bendradarbiavimą ir sąveiką per meno kūrinius,		

<p>skatinant bei remiant sąveiką ir ryšius tarp menininkų ir dalyvių. kadangi ši meno forma Bangladeše yra nauja, todėl Bangladeše reikia ją derinti ir pritaikyti prie esamos aplinkos. (Lina, JK/Bangladešas)</p>			
<p>Miestas, kuriame yra vaizduojamųjų menų centras, yra labai jaunas, Torreonas yra 112 metų, taigi istoriškai ir kultūriškai jam būdingas modernių ir šiuolaikinių projektų vystymas. Manome, kad Vizualiųjų menų centro, orientuoto į šiuolaikinio meno raidą, akcentuojantį Lotynų Amerikos meną, ugdymas reaguoja į specifinį šio šiaurės Meksikos regiono aplinkos kultūrinį poreikį, tačiau norime augti ir sukurti keistis su kitais šalies miestais ir tarptautiniu mastu. (Aurora, Meksika)</p>			
<p>Kanadoje yra labai sėkminga aplinka, kurioje SPA gali egzistuoti ir vystytis, ir netgi būti vyriausybės finansuojama sritis. Matau, kad SPA šiuo metu labai sparčiai auga vietinių tautų aplinkose. (Jasmine, Kanada)</p>			
<p>Kūrybos formų poveikis aplinkai priklauso nuo menininkų ir auditorijos bei situacijos, kurią palaiko socialinės grupės. (Lina, JK/Bangladešas)</p>	<p>Formų svarba grupių aplinkai</p>		
<p>SPA menas yra ne tik individualus žmogaus poreikis, ar tik pramogos dalykas, tai net nėra vien būdas perteikti žinias. Ši meno forma (SPA projektai) turi tikslą - padėti patenkinti realius žmogaus poreikius socialiniame kontekste. (Rudy, Indonezija)</p>			
<p>Įvairios menininkų grupės turi savo stilių, išreiškiantį socialines temas. Dauguma temų yra kilusios iš aplinkos, kuri yra Afrikos socialinė-kultūrinė terpė, ir kuri remiasi filosofiniais, psichologiniais tautų aspektais. Taip, tai turi didelį poveikį socialinių grupių aplinkai. (Ellis, Nigerija)</p>			
<p>Technologijų pažanga leidžia žmonėms aktyviau bendrauti tarpusavyje labiau autentišku, teisingu ir holistiniu būdu. Naujoviškos formos daro poveikį socialinėms grupėms ir jų aplinkai, tai parodo vykdomų projektų mastas ir apimtis bei jų rezultatai. (Sarah, JAV)</p>			
<p>Jei fokusuotis į šrautą ar konceptualų lygmenį, formos materializuojasi ir būna tokios, kokių reikia šia akimirka. (Ginc, Lietuva)</p>	<p>Formos ir aplinkos santykio universalumas</p>		
<p>Manome, kad menas turi socialinę nuomonę, empatiją, galimybę turtinti, išsaugoti, dokumentuoti, informuoti, bendrauti, sąmoningumo augimo galimybes, ryšių plėtrą ir t. t., ir kad žmonių kūrybinė saviraiška įvairiuose gyvenimo ciklo etapuose ir pats</p>			

<p>kūrybiškumas yra savybė ir potencialas gali keisti aplinką. It tai yra visų atsakomybė plėtoti, rūpintis ir skatinti, visas kūrybiškumo apraiškas, todėl esame pasiryžę ir norime vykdyti tyrimus ir projektus, kurie atspindi mūsų įsipareigojimus. (Aurora, Meksika)</p>		
---	--	--

Socialinis praktikos menas remiasi vertybių, profesionalių įgūdžių, tradicijų ir tikėjimų sistemomis, kurios būdingos didžiajai pasaulio žmonijos daliai. Jis remia socialinį teisingumą ir žmogišką orumą, tarpusavio ryšių tvirtumą ir daugelį kitų bendražmogiškų vertybių, kurios sudaro tvarios visuomenės pagrindą. Nežiūrint to, sprendžiant tas pačias problemas, būdingas didžiajai pasaulio daliai, neretai migruojantys menininkai susiduria su skirtingais iššūkiais, kurie reikalauja kitokio aplinkos ir problemos santykio suvokimo. Skirtumai, kylantys iš dviejų pusių – problemos ir aplinkos, reikalauja gilios analizės ir pasirengimo teisingo sprendimo priėmimui.

Analizuojant respondentų atsakymus galima pastebėti, kad visose keturiose subkategorijose susidaro panašus teiginių kiekis, todėl galima manyti, kad kūrybos formų ir aplinkos santykio reikšmė kinta labai subtiliai.

Trys respondentai nurodo, kad aplinka neturi poveikio SPA projektų formoms. Lietuvos respondentas teigia, kad SPA gali realizuotis bet kokioje aplinkoje, tik reikalinga informacija, galinti padėti sukurti pozityvų visuomenės požiūrį į SPA projektus. Indonezijos ekspertas nurodo, kad aplinkos ir kūrybos formų santykis nereikšmingas, tačiau reikšminga platformų veikla, kurios tą aplinką gali paruošti būsimam projektui. JAV respondentė nurodė, kad daugybė SPA idėjų susijusių su naujais verslo modeliais gali būti įgyvendinama eilinėje aplinkoje. Čia pozityvių rezultatų plėtrai svarbi visuomenės dalyvavimo galimybė.

Keturi respondentai nurodė, kad aplinkos poveikis gali būti svarbus naujų SPA formų atsiradimui. Pasak Italijos ekspertės, jos šalies istorinis paveldas galėtų pasitarnauti kaip specifinė aplinka ir galbūt turėtų tam tikrą poveikį SPA projektuose, tačiau tai yra dar neišnaudota galimybė. Bangladešo atstovė taip pat nurodo, kad SPA esti nauja meno forma šioje šalyje, todėl turi būti derinama prie šalies aplinkos, kad skatintų dalyvavimą ir bendradarbiavimą. Tą patį nurodo ir Meksikos respondentė, kalbėdama apie savo miesto specifiką, kuris skiriasi nuo kitų didelių miestų tuo, kad yra naujai sukurtas, dar neturintis istorijos ir tradicijų. Todėl čia SPA orientuojasi į šiuolaikinių meno formų kūrimą miesto aplinkoje ir per tai jungia bendruomenes ir kuria miesto specifiką. Kanados respondentė nurodo, kad jos šalis iš esmės yra labai palanki aplinka SPA plėtrai. Pozityvus požiūris, valstybinis finansavimas sukuria palankias sąlygas socialinio praktikos meno vystymuisi ir naujų projektų realizacijai.

Keturi respondentai nurodė, kad ne aplinka, o SPA kūrybinės formos daro poveikį aplinkai ir jos pokyčiams. Bangladešo ekspertė teigia, kad už tai atsakingi menininkai, dalyvių auditorijos

bei situacijos, kurias palaiko socialinės grupės. Indonezijos respondentas teigia, kad pagrindinis SPA tikslas ir yra patenkinti realius žmogiškuosius poreikius socialinėje aplinkoje. Kurdami SPA menininkai ne tik siūlo pagalbą bendruomenėms, bet ir įtraukia jas į tam tikrą veiksmą, kuris yra svarbus kultūriniame bei istoriniame kontekste. Toks veiksmas reflektuoja tam tikrą situaciją, suteikdamas jai simbolinę išraišką ir prasmę. Pasak Nigerijos atstovo dauguma SPA kūrybos formų kyla iš šalies kultūrinio-socialinio konteksto, todėl neabejotinai veikia socialinių grupių aplinką. JAV atstovė nurodo, kad besivystančios technologijos daro didžiulį poveikį SPA projektų aplinkų plėtrai, vykdomų intervencijų mastams, projektų apimtims ir rezultatams.

Tačiau Lietuvos ir Meksikos respondentai teigia, kad formos ir aplinkos santykis yra universalus ir, kad kūrybiškumas pats savaime turi savybę keisti bet kokią aplinką, o menininko atsakomybė yra plėtoti ir rūpintis visomis kūrybiškumo apraiškomis.

Siekiant iširti, kas prisiima atsakomybę už pokyčius po projekto ir kaip tai lemia kūrybos formos pasirinkimą, buvo suformuluotas klausimas: *Kaip pasidalinama atsakomybė už pokyčius pasibaigus projektui? Kaip tai daro įtaka renkantis kūrybos formas?* Iš gautų atsakymų teiginių suformuluota viena kategorija – *Atsakomybės poveikis kūrybos formų pasirinkimui* ir keturios subkategorijos: *Drastiškų padarinių išvengimas*; *Menininko atsakomybės poveikis*; *Atsakingos institucijos ir organizacijos atsakomybės poveikis*; *Dalyvių atsakomybės poveikis* (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Atsakomybės už pokyčius pasidalinimo poveikis renkantis kūrybos formas

9. klausimas: Kaip pasidalinama atsakomybė už pokyčius pasibaigus projektui? Kaip tai daro įtaka renkantis kūrybos formas?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Labai vertinu minkštąjį išėjimą, kai visos išėjimo iš situacijos indentifikuotos fazės tampa atskirais proceso segmentais, atskirais baigtiniais kūriniais, bet kartu ir vieno didelio kūrinio emanacijomis. (Ginc, Lietuva)	Drastiškų padarinių išvengimas	Atsakomybės poveikis kūrybos formų pasirinkimui
Nemanau, kad už tai reikia prisiimti atsakomybę, nes kiekvienas SPA projekto dalyvis turės skirtingus požiūrius į meno kūrinį ar patį projektą. (Jasmine, Kanada)		
Apskritai kalbant, aš visada prisiimu atsakomybę. Žinoma, jei to negali padaryti grupė savo pastangomis (Renay, JAV)	Menininko atsakomybės poveikis	
Projekto atsakomybė yra projekto vadovas, bet atsakomybę už pokyčius prisiima dalyviai(Rudy, Indonezija)		

Tai priklauso nuo darbo. Paprastai video meno projekte režisierius nusprendžia, kada darbas yra užbaigtas. Mes paprastai kalbame apie projekto pabaigą arba ką galėtume pagerinti. Tačiau paprastai viska sprendžia ir atsakomybę prisiima režisierius. (Daria, Italija)		
...Robo Roy ir aš. (Sarah, JAV)		
Federalinė, valstybinė ir vietos valdžia bei privatūs asmenys ir verslo organizacijos, kadangi jie yra atsakingi už kūrybinių darbų temas ir įgyvendinimą.(Ellis, Nigerija)	Atsakingos institucijos ir organizacijos	
Už SPA projektus galėtų būti atsakingos vyriausybės ar nevyriausybės institucijos ar organizacijos, atsakingos už pokyčius po jų projektų. Socialinis praktikos menas pats savaime yra iššūkis Bangladešui, kūrybinių formų pasirinkimas priklauso nuo meno judėjimo, muziejų, galerijų ir administracinių palaikymų ir kt. (Lina, JK/Bangladešas)	atsakomybės poveikis	
Ne pelno siekiančios organizacijos, kurios paprastai gyvena ir dirba rezidencijoje ir pabėgėlių stovyklose... (Sarah, JAV)		
Projektas turėtų būti įvertintas, bet kaip tai įvyks, priklausys nuo kiekvieno žiūrovo atskirai, tai (SPA projektas) yra tik pranešimas, ir kiekvienas žiūrovas informaciją gali interpretuoti savaip.(Jasmine, Kanada)	Dalyvių atsakomybės poveikis	
...atsakomybę už pokyčius prisiima ir dalyviai. Labai svarbu pasirinkti kūrybines formas, kurios įtakoja pokyčius. (Rudy, Indonezija)		
Manome, kad bendruomenė, kurioje vykdomi meno projektai, turėtų būti atsakinga, kad sukurtų tarpinius ryšius. Meninės formos turi būti prasmingos žmonėms ir erdvėms, kuriose jos sukurtos, todėl patys dalyviai ateityje stebės projektus, juos keis ir augins, arba, jei reikia, juos sunaikins. (Aurora, Meksika)		
Jaučiu, kad kūrybinių formų pasirinkimas yra iš anksto numatomas, tariantis su žmonėmis, kurie yra mokomi, kaip vėliau reikės savarankiškai išlaikyti perėjimą. (Sarah, JAV)		

Pasibaigus SPA projektams dažnai kyla klausimas, kas gi lieka atsakingas už projekto pasekmes? Kiekvieno projekto eigoje labai svarbus yra menininko ir grupės bendravimo lygiavertiškumas, jų tarpusavio santykis ir autentiškumo lygmuo. Ar menininkas ir jo veiksmai atliekant kūrybos aktą yra autonomiški, ar jie turi būti ribojami moralinių aspektų? Ar menininkas projekto metu tampa vienu iš bendruomenės narių ir jo veiksmai yra paremti nuoširdžia abipuse

komunikacija ir neturi drastiškų pasekmių? Išanalizavus respondentų teiginius, galime pastebėti, kad kai kurie menininkai yra už drastiškų padarinių išvengimą, t. y., kai pasibaigus projektui nėra poreikio prisiimti atsakomybes. Pasak Kanados respondentės, projekto pasekmės priklauso nuo kiekvieno dalyvio požiūrio į meno kūrinį, todėl už tai nėra būtinumo prisiimti atsakomybės, nes tai gali būti kintama sąvoka. Lietuvos atstovas teigia, kad kūrybinio proceso pabaiga gali turėti fazes, kaip atskirus meno kūrinius, kurie gali sušvelninti išėjimo iš proceso pasekmes.

Kaip jau teko pastebėti ankstesniuose respondentų teiginiuose, visur buvo akcentuojama menininko atsakomybė įvairiose projekto situacijose. Analizuojant šio klausimo teiginius, net keturi respondentai pažymėjo, kad atsakomybę bet kuriuo atveju pirmiausia prisiima menininkas, nepriklausomai nuo to, kokias kūrybos formas jis renkasi.

Kai kurie SPA projektai yra organizuojami tam tikrų institucijų, kurios samdo menininkus arba tarpininkauja gaunant finansavimą ir priemones, reikalingas projekto įgyvendinimui, neretai jos inicijuoja ir kūrybos formas. Labai dažnai tokios institucijos suburia dalyvių grupes ir paruošia aplinką projekto įgyvendinimui. Šios institucijos veikia kaip tam tikros platformos, todėl nenuostabu, kad dalis respondentų teigė, jog šios institucijos ir organizacijos turi dalintis atsakomybe už pasekmes, kurios gali atsirasti pasibaigus projektui. Kaip teigia Bangladešo ekspertė, socialinis praktikos menas jau pats savaime yra iššūkis Bangladešui, todėl organizacijos ir institucijos, tokios kaip muziejai, galerijos bei įvairių judėjimų meno organizacijos, sąlygoja meno formų pasirinkimą, o tuo pačiu ir dalijasi atsakomybe už projektų pasekmes.

Dalis respondentų teigė, kad atsakomybę už projektą turi prisiimti patys dalyviai. Kanados respondentė teigė, kad bet kurią informaciją žiūrovas interpretuoja savaip ir vienareikšmiškai yra už tai atsakingas. Indonezijos menininkas teigia, kad atsakomybė tolygiai tenka ir menininkui ir dalyvių grupėms, nes aplinka, kurią paveikia kūrybos formos SPA projekte, priklauso patiems dalyviams. Taip pat ir Meksikos respondentė teigia, kad dalyviai ir dalyvių grupės turi būti atsakingi už projekto pasekmes, nes neretai pasibaigus projektui patys dalyviai turi tęsti tai, kas pradėta, gali užbaigti meno kūrinį savarankiškai. JAV respondentė nurodo, kad prieš prasidedant projektui menininkas tariasi su grupėmis ir iš anksto numato, kokie veiksmai bus daromi pasibaigus projektui, kaip bendruomenės savarankiškai turės išlaikyti perėjimą iš esamos situacijos į naują lygmenį.

Komunikacija yra neatsiejama SPA projektų dalis, todėl siekiant ištirti menininko ir bendruomenės komunikacijos santykio poveikį kūrybos formų pasirinkimui, buvo suformuluotas klausimas: *Kaip menininko ir bendruomenės komunikacija veikia kūrybos formų pasirinkimą?* Iš respondentų teiginių buvo sudaryta kategorija – *Komunikacijos ir kūrybos formų pasirinkimo santykis* ir trys subkategorijos: *Kūrybinės formos generavimas per komunikaciją; Kūrybinių*

formų modifikacijos, plėtros ir jungimo galimybės per komunikaciją; Kūrybos formų pasireiškimas realiaame laike (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Menininko ir bendruomenės komunikacijos ir kūrybos formų pasirinkimo santykis

10. klausimas: Kaip menininko ir bendruomenės komunikacija veikia kūrybos formų pasirinkimą?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Tie yra grupiniai pratimai ir įspūdingi, akivaizdžiai juos atliekant jie keičia grupės pasirinkimus. Paprastai seminario pabaigoje jaučiamas didelis ryšys su grupe, nors net jei jei nepažinote vienas kito iki tol. (Daria, Italija)	Kūrybinės formos generavimas per komunikaciją	Komunikacijos ir kūrybos formų pasirinkimo santykis
Susitikdamas su bendruomenėmis visada esu tuščias, čia dar jokios formos nėra. Formų materializacija natūraliai įvyksta bendravimo procese. (Ginc, Lietuva)		
Kiekviena meno bendruomenė paveikia vienas kitą, siekdama suformuluoti darbo procesą. (Rudy, Indonezija)		
Įvairios organizacijos ir fondai, pvz., amerikiečiai meno animacinės demokratijos programai naudoja platų internetinį šaltinį, kurio misija yra „sukurti strateginius aljansus, skatinančius meną kaip priemonę problemų sprendimui. Kūrybinių metodų pasirinkimo motyvai yra sudėtingi. Siekiant sukurti novatorišką meno projektą, kuris prasmingai atstovautų propagavimo, teisingumo ir bendruomenės kūrimo klausimus, tokiai iniciatyvai gali būti panaudota bet kokia meno forma - vaizduojamasis / konceptualus menas, fotografija, naujos žiniasklaidos formos, video, šokis, teatras / spektaklis, muzika, kūrybinis rašymas ar kitos formos. Visi pasirinkimai turi būti patvirtinti ne tik fondų / dotacijų komitetų ir meno bendruomenės, bet daugeliu atvejų jie taip pat gali remtis vyriausybės nuostatomis. (Renay, JAV)	Kūrybinių formų modifikacijos, plėtros ir jungimo galimybės per komunikaciją	
Komunikacija leidžia bendradarbiauti su įvairiomis priemonėmis ir kurti naujas formas bei dalintis idėjomis idėjomis. (Jasmine, Kanada)		
Bendradarbiavimas ir komunikacija tarp įvairių menininkų bendruomenių ir socialinių bendruomenių bet koku atveju skatina kūrybišką bendravimą ir sklaidą. (Ellis, Nigerija)		

Mes, kaip projektų kūrėjai, norime įtraukti komunikaciją į bendruomenės projektus ir atsižvelgti į gyventojų padėtį ir konkrečius poreikius, kurie galiausiai visada keičia kūrybinį darbą, jo pobūdį ir kūrybos formas. (Aurora, Meksika)		
Interaktyviai per savo meno kūriniai menininkai gali realizuoti socialinius projektus, o šio tipo meno projektai turi įtakos kūrybinių formų pasirinkimui, kurios vyksta realiame judėjime ir laike. (Sarah, JAV)	Kūrybos formos pasireiškimas realiame laike	
Menininkas-bendruomenė visada informavo vieni kitus, nesvarbu, ar jie susiduria su idėjomis, filosofijomis ar fizine išraiška. Menininkai operuoja abstrakčiomis ir konkrečiomis sąvokomis, mikro ir makro menininkų ir visuomenės sąveikos vyksta realiame laike.(Lina, JK/Bangladešas)		

Šiuolaikinei žiniasklaidai ir medijų prieinamumui tapus labai demokratizuotu, riba tarp menininko ir žiūrovo labai susiaurėjo. Įvyko kultūrinis perversmas kai profesionalių menininkų ir menų įstaigų gretas papildė platūs kūrybiniai sektoriai, kurie įgavo kūrėjų statusą ir sėkmingai kuria savo kūrybinius produktus ir platina juos auditorijai. Daugeliu atžvilgių tai yra tarsi atnaujintas bendražmogiškas ryšys socialinės praktikos bei dalyvaujamojo meno istorijoje, kur kiekvienas kūrėjas gali turėti įtakos savo kūrybinių gebėjimų atkūrimui ir tai rodo, kad pati visuomenė skatina kūrybiškumą, nepaneigdamą tradicinių meno sąvokų.

Kaip matome iš respondentų pateiktų teiginių, naujos kūrybinės formos generuojamos per komunikaciją, menininkai ir kūrybiniai kolektyvai skatina kūrybinę veiklą, kurioje pati visuomenė tampa mediumas, o dinamiška socialinė grupė, politinė ir kultūrinė struktūra tampa menu. Pasak JAV respondentės, komunikuojant su įvairiomis organizacijomis, fondais, kuriami strateginiai alijansai, kurie skatina meno plėtrą, kaip priemonę problemų sprendimui. Kūrybos formos modifikuojamos atsiradus plėtros ir jungimo galimybėms, kurios vystosi per komunikaciją. Kaip nurodo Nigerijos ekspertas, komunikacija bet kuriuo atveju skatina kūrybiškumą, bendradarbiavimą ir sklaidą. Meksikos respondentė teigia, kad komunikacija turi tapti vienu iš bendruomenės poreikių, nes per ją galima matyti gyventojų padėtį ir jų poreikius, kurie galiausi visada keičia kūrybos formas, jų pobūdį.

Socialinio praktikos meno darbas per komunikaciją orientuotas į auditorijos, socialinių sistemų ir menininko sąveiką. Socialinė sąveika įkvepia, skatina arba tam tikrais atvejais gali užbaigti projektą. Neretai projektai patys tampa komunikacijos išraiška, jie yra realizuojami įvairiais vizualiniais ar socialiniais būdais, ne visada jiems yra suteikiama įprasta meno forma. Tai būdinga projektams, kurie gali vykti realiame laike, t. y. interaktyvūs projektai. Socialinis

praktikos menas neįsivaizduojamas be komunikacijos. Kūrybos procesas vyksta čia ir dabar. Kūrybos priemonių dažnai iš viso nereikia ieškoti, nes beveik kiekvieno kišenėje rasime mobilių telefoną, wi-fi. Paprastos programos leidžia be vargo naudotis jų privalumais ir iš paprastų dalykų kurti labai profesionalų ir patrauklų meną. Idėjos gimsta spontaniškai, kai nėra laiko galvoti ir ieškoti, reikia pastebėti, kas vyksta dabar, fiksuoti ir transformuoti, skleisti ir keisti požiūrį. Tai yra vienas iš socialinio praktikos meno tikslų.

Siekiant išsiaiškinti Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių plėtros galimybes buvo pateiktas klausimas, siejamas su pedagogikos metodų panaudojimo galimybėmis SPA projektuose: *Kokius pedagogikos metodus naudojate projektuose?* Respondentų teiginiai kategorizuoti į vieną kategoriją – *Pedagogikos metodų naudojimo galimybės*, ir tris subkategorijas: *Intuityvus darbas*; *Tradicinė pedagogika*; *Atvejų, problemos-atvejų konstruktyviniai metodai* (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Pedagogikos metodų panaudojimo galimybės SPA projektuose

11.klausimas: Kokius pedagogikos metodus naudojate projektuose?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Naudoju ryšį tarp motyvacijos ir kintamųjų. Motyvacija yra susijusi su koncepcija, kad kintamieji nurodo visus galimus kintamuosius, galinčius įvykti žmogaus gyvenime: aš naudoju universalias temas. (Daria, Italija)	Intuityvus darbas	Pedagogikos metodų naudojimo galimybės
Stengiuosi nenaudoti jokių pedagogikos metodų. Jokių. Stengiuosi eiti į gryną bendravimą. Gyvą buvimą situacijoje. Nors tai irgi metodas. (Ginc, Lietuva)		
Dirbu mentoriumi tradicinės pedagogikos metodais. (Rudy, Indonezija)	Tradicinė pedagogika	
Industrinės ir taikomosios dailės srityje naudojame mokslinės ir techninės pedagogikos metodus. (Ellis, Nigerija)		
Po universiteto suteikto išsilavinimo kiekvienam projektui turime ribotas galimybes naudoti tradicinės pedagogikos metodus. Universitetinių žinių nepakanka. (Lina, JK/Bangladešas)		
Žinių perdavimas praktiniais būdais, taikomųjų programų ir metodų mokymas. Tradicinė pedagogika. (Sarah, JAV)	Atvejų, problemos-atvejų, konstruktyviniai metodai	
Šiuo metu tik pradėjau dalyvauti akademinėje sferoje. Kol kas mažai susiduriu su pedagogika. Paprastai naudoju projekto atvejų metodus. (Jasmine, Kanada)		
Mes naudojame probleminį mokymąsi, problemos- atvejų metodą, konstruktyvizmą ir prasmingą mokymąsi kaip pedagoginius metodus,		

naudojamės žiniomis, pagrįstomis patirtimi ir gyvenimo kokybės transformavimu, atitinkamai dirbant su grupėmis ir bendruomenėmis. (Aurora, Meksika)		
---	--	--

Nesunku pastebėti, kad socialinio praktikos meno praktikoje taikomi pedagogikos elementai gerokai skiriasi nuo tradicinės pedagogikos, kuri yra taikoma akademinėse mokymo įstaigose. Nors labai daug SPA projektų yra susieti su pedagogine veikla, tačiau taikyti tradicinės pedagogikos metodus kartais yra neįmanoma, nes SPA turi kitokį tikslą, nei išmokyti projekto dalyvius meno. SPA projekto tikslu dažniausia tampa pats jo procesas, kurio metu tenka kūrybiškai naudotis turimais įgūdžiais, kurie yra transformuojami ir įgauna kitokią kokybę. Šis principas labai artimai atspindi holizmo principą ir yra siektinas pozityvių transformacijų bendruomenėse. Pats SPA pedagogikos klausimas yra ganėtinai aktualus, kadangi kaip ir pats socialinis praktikos menas, taip ir jo pedagogikos principai yra aktyviame vystymosi procese.

Analizuojant respondentų teiginius, buvo pastebėta, kad menininkai savo projektuose neretai pasikliauja savo intuicija, nes kaip matome teiginiuose, tradicinės pedagogikos metodai SPA projektuose kartais nesuveikia. Kaip teigia Bangladešo respondentė, universitetinės žinios dirbant su SPA projektais suteikia ribotas galimybes, todėl vien jų nepakanka. Nors intuityvius metodus sunku pagrįsti moksliskai, tačiau kaip matome iš respondentų teiginių, SPA projektuose jie, ko gero pasiteisinta labiausia. Taip teigia Italijos ekspertė, savo projektuose naudojanti intuityvius metodus tam, kad sujungtų grupę.

SPA teorijoje naudojamas transpedagogikos (Helguera, 2011, p. 77) terminas. Vienas iš transpedagogikos naudojimo uždavinių - sukurti autonomines aplinkas, kurios turėtų atsirasti kitoje akademinėse ir instituciniuose rėmų pusėje. Kanados ir Meksikos respondentės kalba apie atvejų metodus. Meksikos respondentė išskiria probleminį mokymąsi bei problemos-atvejų metodus, kurie labiau naudojami mokymo projektuose. Apskritai SPA projektuose terminas „pedagogika“ naudojamas žymiai liberaliau, šis terminas išlaisvinamas iš standartinės struktūros. Šios srities projektuose vertinimas ir pats pedagoginis darbas nėra atliekamas standartiniu būdu, t. y. jis nėra paties mokymo proceso iliustravimas.

Apibendrinant šio klausimo rezultatus, galima teigti, kad dauguma respondentų naudojami tradicinės pedagogikos principais, tačiau intuityviai jausdami, kad to projektuose nepakanka, ima kurti inovatyvias formas. SPA projektų pedagogikos principai formuojasi ir kinta, nes pati šio meno forma yra labai dinamiška ir kintanti, priklausimai nuo aplinkos ir iškeltų problemų.

Iš tiesų mokymo praktiką SPA projektuose skatina visų pirma progresyvios idėjos, pradedant kritine pedagogika ir patyrimais paremtu mokymusi, kuris būdingas ankstyvoje vaikystėje bei radikalia pedagogika. Dėl to yra labai svarbu suprasti esamas mokymo struktūras,

jų esmę, kad būtų galima kurti inovatyvias formas. Vien tik kritikuoti seno tipo pedagogiką nėra prasmės, nes tai yra istorijos dalis, pamatas, ant kurio yra statomi inovatyvūs būdai ir metodai.

Siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį į radikaliosios pedagogikos atsiradimo galimybes universitetuose ir jos poveikio galimybes SPA projektų kūrybos formoms, buvo suformuluotas klausimas: *Koks Jūsų požiūris į radikaliąją pedagogiką? Kaip ji gali veikti kūrybos formas SPA? Ar įmanomas radikaliosios pedagogikos taikymas universitete ar kitoje aukštojoje mokykloje? Pagal respondentų teiginius suformuluota kategorija: Požiūris į radikaliosios pedagogikos atsiradimo galimybes ir jos poveikis SPA projektams*, bei trys subkategorijos: *Galimybių buvimas, įmanoma ir būtina, tačiau išsaugant tradicinės pedagogikos formas; Abejotinos galimybės; Nėra įdiegimo galimybių tradicinėje aukštojoje mokykloje, tačiau įmanoma migruojančioje akademijoje ar kitoje specifinėje mokymo įstaigoje, kuri gali išplėsti požiūrį į SPA projektus* (žr.14 lentelę).

14 lentelė

Požiūris į radikaliosios pedagogikos atsiradimo galimybes universitetuose ir jos poveikis SPA projektų kūrybos formoms

12. klausimas: Koks Jūsų požiūris į radikaliąją pedagogiką? Kaip ji gali veikti kūrybos formas SPA? Ar įmanomas radikaliosios pedagogikos taikymas universitete ar kitoje aukštojoje mokykloje?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Įmanomas ir būtinas Šiandien tai naujovė. Esant gyvoms visos formos, ypatingai tokių mentalinių konstrukcijų, kaip socialumas, valdymas, išsilavinimas ir t. t., turi kisti. Aišku, būtų šaunu nepamesti ir sėkmingų variantų, juos kalibruojant. Bet čia vėl prasišviečia ortodoksų ir revoliucionierių diskusija. (Ginc, Lietuva)	Galimybių buvimas, įmanoma ir būtina, tačiau išsaugant tradicinės pedagogikos formas	Požiūris į radikaliosios pedagogikos atsiradimo galimybes ir jos poveikis SPA projektams
Mano požiūris į radikalią pedagogiką išvelgia jos privalumus. Būtų galima nedelsiant išspręsti problemas ir pagerinti tų sprendimų poveikį bendram kūrybinių projektų baigimui. Taip, galima taikyti radikalią pedagogiką universitetų ir aukštojo mokslo įstaigoms. (Ellis, Nigerija)		
Šiuo metu Bangladešui labai reikia SPA ir todėl taikyti radikalią pedagogiką greta kitų formų būtų privalumas. Radikalioji pedagogika gali pagerinti menininkų ryšius, o žiūrovai, dalyviai ir menininkai galėtų įgytų daugiau praktikos pristatydami savo kūrinius. Taip, manau pats laikas pradėti taikyti radikalią pedagogiką, Bangladešo universitetuose. (Lina, JK/Bangladešas)		

Radikali pedagogika gali būti taikoma tam tikrose darbo srityse, kuriose reikalinga labai specifinė ir tiksli kontrolė ir administravimas, tačiau vizualiųjų menų centre ir „ <i>Continente Seis</i> “ mes tikime, kad kūrybiškumas niekada neriboja ir neturi išimčių, problemos turėtų būti sprendžiami lanksčiais, pritaikomais ir dinamiškais būdais remiantis žmogaus prigimtimi. (Aurora, Meksika)		
Nors specialūs žurnalo „ <i>Radical Pedagogy</i> “ leidiniai rodo, kad šiuo metu ši konceptualizacija yra intensyvaus augimo etape,, , tačiau remiantis Piaget teorija, manau, kad ši transformacija gali egzistuoti tik jei pradedama dirbti anksti su 6-16 metų studentais (Daria, Italija)	Abejotinos galimybės	
Na aš net nesutinku su radikaliais dalykais. Nesu įsitikinęs, ar iš viso galima taikyti radikalią pedagogiką universitetui ar kažkokiai aukštojo mokslo sistemai. (Rudy, Indonezija)		
Jei šis klausimas taikomas kalbant apie migruojančią akademiją, kaip radikali pedagogikos pavyzdį, tada aš tvirtai pritariu jos koncepcijai. Žinau, kad tai įmanoma, nes tai jau egzistuoja (žr. Olandijos meno institutas - tai tarptinklinio ryšio akademija). (Jasmine, Kanada)	Nėra įdiegimo galimybių tradicinėje aukštojoje mokykloje, tačiau įmanoma migruojančioje akademijoje ar kitoje specifinėje mokymo įstaigoje, kuri gali išplėsti požiūrį į SPA projektus	
Radikali pedagogika paprastai yra pokyčių priežastis. Manau, kad tai svarbu SPA kūrybinėms formoms, nes ji siūlo greitą transmutaciją. Nemanau, kad radikalią pedagogiką galima taikyti per universitetinį ar aukštąjį mokslą dėl esamos biurokratijos, taisyklių , kurios verčia besąlygiškai priimti valdžios ir institucijų nuostatas. Radikalizmui reikalingas tai, kas iš anksčiau žinomų ir suprantamų dalykų, leistų sukurti naujas buvimo formas ir veikimo būdus. Tam reikalinga naujo tipo atvira institucija. (Sarah, JAV).		

Nagrinėjant daugybę SPA projektų nesunku pastebėti, kad projektai, įtraukiantys pedagogines veiklas, naudoja labai gilius ir kūrybiškus metodus, pasiūlydami daugybę naujų ir labai potencialių kryptių. Radikali pedagogikos atžvilgiu dauguma respondentų yra labai pozityviai nusiteikę šios krypties atžvilgiu. Pasak Lietuvos respondento, akivaizdu, kad SPA projektams reikalingos pedagogikos formos turi būti kintančios, bet nereikia pamesti ir tradicinių metodų. Nigerijos respondentas teigia, kad radikali pedagogikos pagalba būtų galima nedelsiant išspręsti daug problemų arba tiesiog pagerinti jų sprendimų poveikį projektų rezultatams ir šios pedagogikos taikymas universitetuose ar kitose aukštose mokyklose yra įmanomas. Bangladešo respondentė pabrėžia, kad SPA projektai šiuo metu yra labai reikalingi šioje valstybėje, o radikali pedagogika labai pagerintų ryšius tarp pačių menininkų ir atsirastų daugiau praktinių galimybių pristatyti SPA kūriniai. Ji teigia, kad diegti radikalią pedagogiką

Bangladešo universitetuose dabar yra labai tinkamas laikas. Meksikos respondentė teigia, kad radikalioji pedagogika gali būti tinkama tik labai specifiniams projektams ir tam tikrose darbo srityse. Italijos respondentė teigia, kad nors ir radikalioji pedagogika šiuo metu yra intensyvaus augimo etape, ji gali būti taikoma tik tuo atveju, jei pasak Fromo, pradedama diegti ankstyvo amžiaus tarpsnio projektų dalyviams. Indonezijos respondentas abejoja, ar iš viso galima taikyti radikalią pedagogiką universitetuose. Tačiau Kanados respondentė nusiteikusi palankiau, ji yra įsitikinusi, kad tokia praktika įmanoma aukštosiose mokymo įstaigose, tačiau mini ne valstybinę įstaigą. Remiantis JAV ekspertės teiginiu matome, kad SPA kūrybinių formų generavimui ir greitų pokyčių įgyvendinimui radikalioji pedagogika gali suteikti daug galimybių, nes būtent tokia pedagogika yra pokyčių priežastis. Tačiau sunku įsivaizduoti jos integravimą valstybinių aukštųjų mokyklų sistemoje. Pasak respondentės, radikalizmui reikalinga tai, kas leistų sukurti naujas buvimo ir veikimo formas, o tam reikalinga atviro tipo institucija.

SPA savo veiklomis vis labiau trina ribas tarp atskirų disciplinų, dėl to vystosi nauja forma orientuota ne į meno produkto gamybą, o į socialinį procesą, kuris sudaro sąlygas socialinių pokyčių atsiradimui per meną. Tai įmanoma tik ieškant unikalių išraiškos formų, tarp jų ir pedagoginių, nes pedagogika, veikiama SPA radikaliai įgauna naujas formas ir visiškai naują kokybę. Todėl visai nenuostabu, kad atsirado poreikis steigti kitokio pobūdžio mokymo įstaigas, kuriose nebūtų hierarchinės mokytojo patronavimo ir studentų infantilizavimo sistemos. Migruojanti akademija yra vienas iš būdų kurti naujas pedagogines sistemas ir mokymo metodus, kurie būtų priimtini ir veiktų darbe su SPA projektais, siekiant socialinių pokyčių. Tai jau veikia daugelyje šalių ir duoda rezultatus.

Siekiant išsiaiškinti migruojančios akademijos privalumus ir trūkumus, plečiant kūrybos formų galimybes SPA projektuose, tyrimo dalyviams buvo pateiktas klausimas: *Kuo, Jūsų manymu, yra inovatyvi migruojanti akademija, jos trūkumai ir privalumai? Kaip migruojanti akademija gali išplėsti meninių kūrybos formų galimybes SPA ?* Remiantis respondentų teiginiais buvo suformuluota kategorija - *Migruojančios akademijos privalumai ir trūkumai SPA kūrybos formų plėtroje* ir dvi subkategorijos: *Privalumai; Trūkumai* (žr.15 lentelę).

15 lentelė

Migruojančios akademijos privalumai ir trūkumai plečiant kūrybos formų galimybes SPA projektuose

13. klausimas: Kuo, Jūsų manymu, yra inovatyvi migruojanti akademija, jos trūkumai ir privalumai? Kaip migruojanti akademija gali išplėsti meninių kūrybos formų galimybes SPA ?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
----------	---------------	------------

<p>Bet privalumai irgi aiškiai matomi, sinergijoje geroje kompanijoje gali užsikurti stogą raunantys procesai. Ir savo suvokimo, pažinimo žemėlapius gali tekti perpiešti iš naujo.</p> <p>Jau vien tuo tai yra naudinga ir prasminga praktika, praplečianti visas galimybes, tiek profesines, tiek asmenybines, neleidžianti užsibūti pažįstamoje erdvėje. Verčianti būti gyvu!(Ginc, Lietuva)</p>	<p>Privalumai</p>	<p>Migruojančios akademijos privalumai ir trūkumai SPA kūrybos formų plėtroje</p>
<p>Migruojanti akademija suteiktų puikių mainų galimybių, susijusių su gebėjimų plėtra, taip pat suteiktų naujų galimybių. Studentams ir mokytojams būtų prieinama informacija, diskusijų galimybės, forumai, informacija ir žinios, kas yra įmanoma veiksnių kaip kultūriniai skirtumai, kalba, geografinė padėtis ir kt. Nors tai būtų sudėtinga net nepaisant technologijų pažangos.</p> <p>...bet produktyvus ir empatinis požiūris, taip pat nuolatinis mokymas, sąmoningumas ir dinamika ir nuolatiniais pokyčiais besiremiantis aktyvuojantis mechanizmas, kuris galėtų paversti migruojančią akademiją labai kūrybinga mokymo ir mokymosi forma. (Aurora, Meksika)</p>		
<p>Migruojanti akademija atlieka kultūrinių mainų, tinklų kūrimo ir bendradarbiavimo funkciją, kuri didina kūrybines žinias ir patirties mainus. Migruojanti akademija gali išplėsti meninės kūrybos formų galimybes skleidama naujoves, susijusias su kūrybiniu procesu. (Ellis, Nigerija)</p>		
<p>Labai domisi migruojančios akademijos samprata, nes tai puiki galimybė judėti. Geriausias būdas pasaulinei patirčiai ypač menininkams. Mano nuomone, tai labai naudinga institucija.(Jasmine, Kanada)</p>		
<p>Migruojančios akademijos yra svarbios, nes jos absorbuoja įvairiapusę kultūrą ir prisideda prie naujų idėjų kūrimo ir naujų koncepcijų vystymo. (Sarah, JAV)</p>		
<p>Vienintelis trūkumas galėtų būti susijęs su finansavimo problemomis... (Jasmine, Kanada)</p>	<p>Trūkumai</p>	
<p>Trūkumai akivaizdūs, pranešti didesnės apimties, esančią už asmens pažinimo ribų tiksliai žinių yra žymiai sunkiau, susidūrus su skirtingų realybių, išsilavinimų, socialumų nešiotojais.(Ginc, Lietuva)</p>		
<p>Bangladešo patirtis SPA yra dar per menka, kad būtų galima migruojančią akademiją steigti kaip universitetą ar susijusių partnerių inovacijų ir mainų bei tinklo platformą. (Lina, JK/Bangladešas)</p>		
<p>Vienas iš migruojančios akademijos trūkumų gali būti būtent tada, kai pranašumai tampa silpnesniais nei trūkumai, t. y. tada, kai kalbos, rasių, kultūrų skirtumai gali nutolinti, trukdydami bendravimui, įnešdami nesusipratimus ir nesutarimus, bet... (Aurora, Meksika)</p>		

...trūkumus galima rasti diskriminacijos, rasinės ar genčių segregacijos ir neapykantos srityje. (Ellis, Nigerija)		
--	--	--

Analizuojant respondentų teiginius paaiškėjo, kad išskiriant Migruojančios akademijos privalumus ir trūkumus SPA kūrybos formų plėtroje, respondentų nuomonės pasidalino tolygiai. Tačiau kaip paaiškėjo, privalumai pasirodė gerokai svaresni, nes visi trūkumai, pasak daugelio respondentų, yra įveikiami, tiesiog tam reikia pasitelkti daugiau laiko, gerų idėjų ir kantrybės.

Kalbėdama apie trūkumus, Kanados respondentė išskyrė problemą, su kuria gali susidurti Migruojanti akademija, tai finansavimas. Iš tiesų šia problemą galima būtų spręsti Europos sąjungos fondų finansuojamų programų projektų rengimu ir ekonominio sektoriaus įtraukimą į projektų veiklą, žvelgiant į įvairių šalių menininkų patirtį, tai yra įmanoma. Iš esmės į daugelį respondentų iškeltų galimų problemų reikėtų žiūrėti kaip į uždavinius, kuriuos galima išspręsti. Pavyzdžiui Lietuvos ir Bangladešo respondentų teigimu, problema gali būti informacijos ir patirties stoka rengiant didelės apimties projektus. Tačiau tai taip pat yra laiko klausimas ir daugumos šalių menininkai yra nusiteikę pozityviai dėl šios problemos sprendimo. Dar vienas trūkumas, kurį įžvelgia ekspertai iš Meksikos, Bangladešo bei Nigerijos gali būti rasinės diskriminacijos, kultūrų skirtumų problema, Tačiau žvelgiant į SPA projektų praktiką, tai lemia menininkų išankstinis pasiruošimas, platformų veikla bei etnografiniai tyrimai prieš prasidedant projektui.

Kalbėdamas apie privalumus, Lietuvos respondentas pabrėžė galimybes, kurios atsiranda dirbant tarptautinėse grupėse, pajėgiose sukurti labai galingus projektus būtent dėl kultūrų skirtumo, skirtingų požiūrių į daugelį dalykų ir dėl augimo galimybių tiek patiems menininkams, tiek ir projektų dalyviams – socialinėms grupėms. Pasak Meksikos respondentės, migruojanti akademija galėtų tapti nuolatiniais pokyčiais besiremiančiu aktyvuojančiu mechanizmu ir labai kūrybinga mokymo ir mokymosi forma. Nigerijos respondentas išskyrė, kad migruojančios akademijos privalumai yra kultūrinių mainų, tinklų kūrimo ir bendradarbiavimo funkcija, akumuliuojanti žinias ir patirtis, todėl neabejonės plečianti inovatyvių kūrybos formų galimybes ir jų sklaidą. Pasak Kanados respondentės, tai puiki menininkų mobilumo galimybė, geriausias būdas pasaulinei patirčiai. JAV respondentė išskiria įvairiapusę kultūrų absorbavimo galimybę, kuri prisideda prie naujų koncepcijų vystymo.

Socialinis praktikos menas pats savaime yra labai didelių galimybių erdvė, leidžianti menininkams generuoti naujus įgūdžius, žinias ir meno formas. Naujų projektų galimybės leidžia kurti inovatyvias kūrybos erdves ir naują mąstymo taktiką. Stereotipinis meno suvokimas ir jo akademinis modelis keičiasi. Pats kūrybos procesas sukuria erdvę, kur galimybės nėra apibrėžtos, jos peržengia bet kokį ribotumą ir nepatyrusiam menininkui gali sukelti šoko būseną, nes kūrybos

erdvė tampa tokia plati, kiek menininko suvokimas sugeba apimti. Migruojanti akademija tampa platforma ir koridoriumi, per kurį tas erdves galima pasiekti. Nuolat pulsuojanti ir kintanti pasaulio kultūrų samplaika, kuria tampa migruojanti akademija, suteikia galimybes pasiekti žinias ir veikti ne tik internetinėje, bet ir realioje erdvėje su realiais žmonėmis. Migruojanti meno akademija gali suteikti savo studentams darbo ir kūrybos įrankius, kurie yra neįmanomi taikant tradicinius meno ir kūrybos suvokimo modelius. Todėl nenuostabu, kad labai daug menininkų renkasi šią meno formą ir tam jie turi tam tikrus motyvus.

Siekiant išsiaiškinti motyvus, skatinančius menininkus rinktis SPA savo kūryboje, buvo suformuluotas klausimas: *Kodėl renkatės SPA? Kokias kūrybos galimybes šis kūrybos procesas atveria Jums, kaip asmenybei? Kodėl tai gali būti įdomu ir kitiems menininkams?* Remiantis teiginiais suformuluota kategorija – *SPA pasirinkimo motyvai* ir penkios subkategorijos: *Visuomenės humanizavimo būdas; Naujų ekspresijos formų galimybės, kūrėjo meistriškumo lygmens augimo galimybės; Kūrybos proceso per tiesioginę komunikaciją būdas; Autentiškumas; Holistinio požiūrio formavimo galimybė* (žr. 16 lentelę).

16 lentelė

Motyvai, skatinantys rinktis SPA savo kūryboje

14. klausimas: Kodėl renkatės SPA? Kokias kūrybos galimybes šis kūrybos procesas atveria Jums, kaip asmenybei? Kodėl tai gali būti įdomu ir kitiems menininkams?

TEIGINYS	Subkategorija	Kategorija
Aš manau, kad SPA įtraukimas į projektus yra galimybė grąžinti. Tik per tarptautinį socialiai įtrauktos praktikos tinklą galime sukurti pasaulinį kaimą, kad būtų galima sumažinti kančias: humanitarinę krizę. (Renay, JAV)	Visuomenės humanizavimo būdas	SPA pasirinkimo motyvai
Kaip minėjau anksčiau, SPA menas kaip natūrali žmogaus išraiška turi daug funkcijų ir užduočių, kurias reikia įvykdyti. Menininkai yra žmonės, kuriantys ir dirbantys su žiniomis, patirtimi, emocijomis, santykiais, prisiminimais, klausimais ir metaforomis. Mokymasis iš kitų ir dalijimasis mus supančiame pasaulyje yra esminė gyvenimo patirties dalis. (Aurora, Meksika)		
Nes man patinka atverti kiekvieną ryšių erdvę, nesvarbu, kokia forma. Meno sociologija tai paaiškina kaip meno kūrinį. Potencialas iš tiesų svarbus tada, kai gali sukurti tokius dalykus, kurie yra naudingi yra žmonijai. Tada žmonės natūraliai gimsta ir auga kaip menininkai (Rudy, Indonezija)		

<p>...tai mano natūraliai paveldėtas potencialas. Jis atvėrė daug kūrybinių galimybių. Dabar sukūriau naują tapybos išraiškos būdą, kuris yra asmeninis ir intuityvus. Aš tai vadinu <i>NEO-OYKOLAFORMS</i>. Mano šalyje dauguma jaunųjų menininkų yra arba eklektiški, arba naudojami senesniais meno kūriniais kaip pavyzdžiais, kurie neduoda vietos naujovėms ir kūrybiškumui. Būtų gerai, kad menininkas turėtų savo asmeninį stilių, kad jo darbe būtų rastas unikalumas ir tapatybė. (Ellis, Nigerija)</p>	<p>Naujų ekspresijos formų galimybės, kūrėjo meistriškumo lygmens augimo galimybė</p>		
<p>SPA yra puiki menininkų ir visuomenės bendravimo praktika bei naujų išraiškos būdų galimybė, įtraukianti žmones ir bendruomenes į bendradarbiavimą per meną ir menininkų praktiką bei galinti daryti pokyčius visuomenėje ir politikoje. Štai kodėl aš renkuosi SPA. (Lina, JK/Bangladešas)</p>		<p>Kūrybos proceso per tiesioginę komunikaciją būdas</p>	
<p>Potencialas iš tiesų svarbus tada, kai gali sukurti tokius dalykus, kurie yra naudingi yra žmonijai. Tada žmonės natūraliai gimsta ir auga kaip menininkai. (Rudy, Indonezija)</p>			
<p>SPA yra labai svarbi komunikacijos priemonė sprendžiant globalinius klausimus, tokius, kaip klimato kaita ir pernelyg dideli ir radikalūs dešiniųjų veiksmai kurie tampa pavojingais ir su kuriais susiduria visuomenė. Meno kaip priemonė kurti šiems pranešimams gali pasitarnauti didesniai visuomenės išlaisvinimui, kuri priešingu atveju vengtų spręsti visuomeninius ar politinius klausimus. (Jasmine, Kanada)</p>			
<p>Aš tiesiog nusprendžiau dirbti su grupėmis arba į galimą projektą įtraukti SPA. Socialinis praktikos menas gali būti žmonių komunikacijos priemonė, ir aš naudoju tai ieškodama sąveikos tarp žmonių ir mano meno kūrinio ar socialinio diskurso. (Daria, Italija)</p>			
<p>Kūrybinės galimybės keistis ir bendrauti su kitais žmonėmis yra begalinės ir yra svarbi kiekvieno menininko ugdymo ir eksperimentavimo proceso dalis. (Aurora, Meksika)</p>			
<p>Tai ką darau kitose savo projektuose visad patikrinu SPA situacijose. Būnant ekstremaliame distancijos nebūvime, gaudant įvairias įtakas, dirbant su socialinių grupių pasauliais visad laviruojama tarp „sukurti arba ištirpti“. Tai motyvuoja pažinti tą gyva erdvės, psichinės erdvės, proceso erdvės lauką, ir mokytis serfinguoti jame.(Ginc, Lietuva)</p>			
<p>SPA yra puiki menininkų ir visuomenės bendravimo praktika. (Lina, JK/Bangladešas)</p>			
<p>Nes man patinka atverti kiekvieną ryšių erdvę, nesvarbu, kokia forma. (Rudy, Indonezija)</p>			

nes SPA skatina dialogą ir bendravimą visuomenėje, kaip žmonija vystosi kaip visuma. (Sarah, JAV)		
Didžiuojuosi, kad gimiau Jorubos karališkų medžio drožėjų šeimoje, vadinamoje „AJIBOGUNDE“, kuri specializuojasi socialinio meno kūrime. Per tai mes tarnaujame savo žemės ir žmonių autentiškumui. (Ellis, Nigerija)	Autentiškumas	
... šitoje veikloje yra ypatingai svarbi buvimo čia ir dabar būseną, tiesiog kategoriškai esu priverstas būti toje būsenoje. (Ginc, Lietuva)		
Potencialas iš tiesų svarbus tada, kai gali sukurti tokius dalykus, kurie yra naudingi žmonijai. Tada žmonės natūraliai gimsta ir auga kaip menininkai (Rudy, Indonezija)		
Mes ilgą laiką slapstėmės, nes nekūrėme tokio meno, kurį karališkieji tarnautojai kūrė valdovų rūmams religiniais ir estetiniais tikslais, todėl SPA yra mano natūrali prigimtis; tai mūsų natūraliai paveldėtas potencialas. (Ellis, Nigerija)	Holistinio požiūrio formavimo galimybė	
O be to, pasikartosiu, kad šitoje veikloje yra ypatingai svarbi buvimo čia ir dabar būseną, tiesiog kategoriškai esu priverstas būti toje būsenoje. Jokios kitos veiklos nepriverčia taip intensyviai dirbti viduje su šią būseną. Tad SPA yra nuostabi priemonė dirbti su savo vidinio pasaulio raumenimis. (Ginc, Lietuva)		
Socialinės praktikos menas man yra svarbus dėl santykių kokybės. Daugumą visuomenės pokyčių sukuria žmogaus kultūra ir praktika. Žmogiškoji prigimtis yra orientuota į ryšį, o socialinė praktika meno dalyviams tai siūlo. Manau tai gali būti įdomu ir kitiems menininkams, nes SPA skatina dialogą ir bendravimą visuomenėje, kaip žmonija vystosi kaip visuma. (Sarah, JAV)		

Vienas iš labai svarbių socialinio praktikos meno aspektų yra tai, kad SPA suteikia galimybę bet kuriai meno disciplinai, jų kompleksą ar tiesiog meno disciplinos mokomąją programą įdiegti praktikoje neįprastu būdu ją kuriant ir analizuojant dirbtinai sukurtoje aplinkoje, tokioje kaip parodų salės ar muziejai. SPA aplinka yra natūrali, o meno kūrinys ar kūrybos procesas yra skirtas būtent šiai aplinkai, todėl socialinis praktikos menas ir jo rezultatai labai organiškai gali tarpiti ir vystytis šioje aplinkoje, ir šiems meno kūriniams ir kūrybos procesams ši natūrali aplinka suteikia natūralią būseną t. y. visa tai tampa organiškai šios aplinkos dalimi. Tai akivaizdžiai pastebima analizuojant respondentų teiginius, nes išskirdami motyvus jie minėjo autentiškumą bei holistinio požiūrio formavimo galimybes. JAV respondentė pabrėžė, kad SPA yra labai svarbus dėl santykių kokybės. Žmogaus prigimtis natūraliai yra orientuota į ryšius, o SPA siūlo būtent tai,

suteikdamas galimybę pajauti žmonijos, kaip visumos vystymosi dėsnius ir priartėti prie savo prigimtinių ištakų. Kaip pažymi Lietuvos respondentas, jokios kitos veiklos nepriverčia taip intensyviai dirbti iš vidaus siekiant buvimo „čia ir dabar“ būsenos. Pasak Nigerijos respondento, SPA yra natūrali prigimtinė būsena ir natūraliai paveldėtas potencialas. Taip pat jis mini autentiškumo svarbą. Pasak Nigerijos respondento, per SPA mes tarnaujame savo žemės ir žmonių autentiškumui. Lietuvos respondento žodžiais tariant: tiesiog esi priverstas būti toje būsenoje. Indonezijos menininkas pabrėžia, kad bet koks kūrybos potencialas yra svarbus tada, kai jis tarnauja žmonijai. Tada žmonės natūraliai gimsta ir auga kaip menininkai.

Beveik visi respondentai išskyrė kūrybos proceso per tiesioginę komunikaciją motyvą. Šis motyvas glaudžiai susijęs su holistinio požiūrio formavimu, nes pasak JAV respondentės SPA skatina dialogą visuomenėje, kuris yra visuomenės kaip visumos vystymosi sąlyga. Pasak Indonezijos respondento, nesvarbu kokia forma atsiveria ryšių erdvė: ji visada skatina smalsumą. Kaip teigia Bangladešo ekspertė, SPA yra puiki menininkų ir visuomenės bendravimo priemonė. Lietuvos respondentas, pabrėždamas autentiškumo būseną, teigia, kad tai motyvuoja pažinti gyvąją erdvę, psichinę erdvę, proceso erdvės lauką ir kurti jame. Tai įmanoma tik esant betarpiškai komunikacijai, o SPA gali suteikti tam galimybes. Bendravimas suteikia galimybės augti atvirai ir mėstančiai visuomenei, per SPA ugdoma visuomenės grupių savimonė ir atsakomybė, pasitikėjimas ir galimybės keisti esamas situacijas labiau priimtinais ir tinkamomis visuomenės aplinkomis.

Komunikacija, atverianti daug kūrybinių galimybių motyvuoja menininkus atverti savo natūralaus potencialo resursus. SPA projektai orientuoti į natūralios aplinkos panaudojimą ir leisdami kurti autentiškoje būsenoje, išlaisvina labai didelį menininkų kūrybos potencialą, sustiprina ryšius su aplinka ir sukuria sąlygas harmoningam vystymuisi tiek pačiam kūrybiniam procesui, tiek jo aplinkai, t. y. kūrybos procesas pradeda vystytis holistiniu principu. O tai yra vienas iš visuomenės humanizavimo būdų, kurį, kaip motyvą išskiria dalis respondentų. Pasak JAV respondentės įsitraukimas į SPA projektus tampa tarsi galimybe gražinti žmonijai. Per tarptautinį socialiai įtrauktos visuomenės tinklą galima sukurti erdvę, kuri galbūt gali sumažinti žmonijos kančias ir humanitarinę krizę.

Žvelgiant bendrai į menininkų motyvacijos tendencijas, galima pastebėti, kad šie motyvai skatina menininkų daugiaplanišką ir tarpdisciplinišką vystymąsi ir augimą. SPA projektuose labai svarbus menininko sugebėjimas taikyti įvairias metodologijas, išmanyti tokias sritis, kaip sociologija, komunikacija, etnografija bei švietimas, o taip pat teatras ir visą spektrą meno disciplinų. Plastiškumas, mokėjimas prisitaikyti ir veikti bet kurioje situacijoje, aplinkoje, grupėje, yra būtinos sąlygos. Išmanyti istoriją ir mokėti taikyti įvairias meno technikas, turėti tarptautinės kūrybinės patirties ir gebėjimų dirbti grupėje su įvairių kultūrų kūrėjais ir visuomenės grupėmis.

Pažvelgus į šias kompetencijas akivaizdu, kad nei viena aukštoji meno mokykla to negali duoti menininkui. Biurokratiniai procesai stabdo daugybę iniciatyvų ir galimybių, todėl menininkų motyvacija yra vienas iš pačių svarbiausių aspektų, skatinančių naujų kūrybos ir mokymo formų bei tokių institucijų, kokios yra migruojančios akademijos, atsiradimą.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė parodė, kad siekiant sėkmingo socialinio praktikos meno vystymosi ir kūrybos priemonių generavimo, meno institucijos ir meno mokslinė bendruomenė turi atlikti didelį darbą, kurdamos ir projektuodamos socialinio praktikos meno teoriją bei aiškia mokymo programą. Migruojančių akademijų tikslas turėtų būti padėti menininkams, gauti žinių, siekiant tobulėjimo, generuojant naujas kūrybos priemones ir atliekant socialinio praktikos meno misijas.

2. Apibendrinus socialinio praktikos meno sampratą analizuojančią mokslinę literatūrą, galima teigti, kad migruojančių akademijų misija turėtų būti skirta tam, kad socialinio praktikos meno operatoriai galėtų visapusiškai plėsti suvokimo ribas visose įmanomose srityse, pradedant politika, ekonomika, baigiant sparčiai augančia technologijų pažanga ir neuromokslų pasiekimais. Menas turi atspindėti šiandienos aktualijas, problemas, estetiką. Migruojančios akademijos turi tarnauti tam, kad socialinė praktika taptų labai atvira pastoviam mokymuisi ir savo veiklų koregavimui tam, kad dirbantys šioje srityje menininkai ir aktyvistai geriau suprastų neoliberalizmo struktūras, kapitalizmą ir politinę ekonomiką ir pasitelkdami socialinį praktikos meną keltų ir spręstų visuomenės problemas.

3. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė patvirtino, kad migruojančios akademijos turi ir ateityje turės dar daugiau svarios įtakos socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo plėtrai užtikrinti. Migruojančiose akademijose socialinė praktika galėtų rasti naujų patobulintų kūrybos priemonių generavimo būdų, kurie galėtų daryti esminius pokyčius įvairiose socialinėse struktūrose.

4. Idėja pasirinkti kokybinio tyrimo strategiją ir interviu metodu apklausti įvairių šalių ekspertus, dirbančius socialinio praktikos meno srityje, pasiteisino. Atliktas tyrimas parodė, kad socialinis praktikos menas pats savaime turi dideles galimybes kūrybos priemonių generavimui, o migruojančiose akademijose tam atsiranda dar daugiau galimybių. Tai akivaizdžiai įrodo surinkti ir kokybinio tyrimo priemonėmis apdoroti informantų teiginiai, kuriuose pateikti svarūs argumentai, patvirtinantys, kad:

- dėl ribos, skiriančios socialinę praktiką nuo socialinio praktikos meno, dinamiškumo, galimybių dalyvauti SPA veikloje ateityje gali tik daugėti. Tai priklausytų nuo menininkų kūrybiškumo ir gebėjimo plėsti kūrybinių veiklų ir jų rezultatų apibrėžtis per organizuojamų projektų įvairovę;

- SPA epicentru išlieka Jungtinės Amerikos Valstijos su gretimomis šio žemyno šalimis. Didelis SPA projektų aktyvumas pastebimas ir tose šalyse, kuriose yra didelė klasių atskirtis bei

daugianacionalinės kultūros, taip pat tose šalyse, kur teikiamas valstybės finansavimas projektų įgyvendinimui;

- skatinant socialinių grupių aktyvumą ir jų problemų sprendimą, lyderiais gali tapti menininkai bei menininkų grupės su savo novatoriškomis idėjomis ir problemų sprendimo būdais;
- kuriant dialogą su bendruomenėmis ar socialinėmis grupėmis sprendžiant sudėtingas situacijas, reikalingi inovatyvūs, kartais netradiciniai tačiau suprantami ir padedantys sukurti pasitikėjimą tarp menininko ir grupės, būdai;
- dauguma menininkų, kurdami SPA, naudojami tradicinės pedagogikos principais, tačiau intuityviai jausdami, kad to projektuose nepakanka, ima kurti inovatyvias formas. SPA projektų pedagogikos principai formuojasi ir kinta, nes pati šio meno forma yra labai dinamiška ir kintanti, priklausimai nuo aplinkos ir iškeltų problemų;
- SPA savo veiklomis vis labiau trina ribas tarp atskirų disciplinų, dėl to vystosi nauja forma orientuota ne į meno produkto gamybą, o į socialinį procesą, kuris sudaro sąlygas socialinių pokyčių atsiradimui per meną. Tai įmanoma tik ieškant unikalių išraiškos formų, tarp jų ir pedagoginių, nes pedagogika, veikianti SPA radikaliai įgauna naujas formas ir visiškai naują kokybę;
- socialinis praktikos menas pats savaime yra labai didelių galimybių erdvė, leidžianti menininkams generuoti naujus įgūdžius, žinias ir meno formas. Naujų projektų galimybės leidžia kurti inovatyvias kūrybos erdves ir naują mąstymo taktiką. Stereotipinis meno suvokimas ir jo akademinis modelis keičiasi;
- migruojanti akademija tampa nuolat pulsuojanči ir kintanti pasaulio kultūrų samplaika, kuri suteikia galimybes pasiekti žinias ir veikti ne tik internetinėje, bet ir realioje erdvėje su realiais žmonėmis. Migruojanti meno akademija gali suteikti savo studentams darbo ir kūrybos įrankius, kurie yra neįmanomi taikant tradicinius meno ir kūrybos suvokimo modelius.

Išanalizuoti informantų teiginiai patvirtino hipotezę, jog socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimas, realizuojant jį per socialinės švietimo politikos formavimą bei įgyvendinimą migruojančioje akademijoje, yra socialinis ir institucinis procesas, atveriantis galimybes įgyvendinti socialinius, kultūrinius ir politinius pokyčius visuomenėje.

LITERATŪRA

1. Balibar E. (1997). *Politics and Truth: The Vacillation of Ideology II*“, *Masses, Classes, Ideas*, Routledge.
2. Bauman Z. (2011). *Culture in a liquid Modern World*, 1st edition. Cembriđe: Polity Press.
3. Bagner A. (2009). *Interviewing experts: Methodology and Practice*. Basingtone: Palgrave Macmillan.
4. Bishop C. (2004). *Antagonism and relational aesthetics*, in October, p. 51–79.
5. Bishop C. (2012). *Artificial Hells: Participatory art and the Politics of Spectatorship*, London, NewYork: Verso.
6. Bishop C. (2012). ART Forum, *Digital Divide: Contemporary Art and New Media*, September, <<https://www.artforum.com/print/201207/digital-divide-contemporary-art-and-new-media-31944>>. [Interaktyvus], [žiūrėta 2019/01/04].
7. Boal A. (2006). *Theatre of the Oppressed*, translated by Charles A.
8. Bourriaud N. (2002). *Relational Aesthetics*, Dijon: Les presses du reel.
9. Capellan L. (2018). *Affirmation and Community Engagement: Working with The Laundromat Project*, The Graduate Center, City University of New York, 17 August. <<https://www.centerforthehumanities.org/blog/affirmation-and-community-engagement-lp>>. [interaktyvus], [žiūrėta 2019/01/10].
10. Capellan L., Schreiner M., Sullivan S., Samip M., Johnson W. (2018). *The City Amplified: Oral Histories and Radical Archiving*, researching, The Graduate Center, City University of New York. <<https://www.centerforthehumanities.org/public-engagement/seminars/our-stories-our-voices-community-archives/the-city-amplified>>. [Interaktyvus], [žiūrėta 2019/01/10].
11. Carolee T. (2016). *On Curating 2/Paradigm Shifts*, NY: D.A.P.
12. Combalest R. (2013). *How to Speak Artspeak (Properly)*, Art News, 10/31/2013, <<http://www.artnews.com/2013/10/31/how-to-speak-artspeak-properly/>>, [Interaktyvus], [žiūrėta 2019/01/04].
13. Courage C. (2017). *Arts in Place: The Arts, the Urban and Social Practice*, (Routledge Research in Culture, Space and Identity), UK: Cardiff University.
14. Dale K., Kingma S. F., Wasserman V. (2018). *Organisational Space and Beyond – The Significance of Henri Lefebvre for Organization Studies*, NY: Roitledge.
15. Dovydaitytė L. (2014). *Socialinio meno galimybės ir ribos: projekto Šančiai – draugiška zona atvejis*, Kaunas: Acta Academiae Artium Vilmensis.
16. Feire P. (2018). *Pedagogy of the Oppressed*, New York: Bloomsboory Academic.
17. Florida R. (2015). *Kūrybinės klasės išlikimas*, Vilnius: VGTU leidykla TECHNIKA.
18. Fulcher J. (2007). *Kapitalizmas: labai trumpos įvadas*, Vilnius: Eugrimas.
19. Halguera P. (2011). *Education for Socially Engaged Art: A Materials and Techniques Handbook*, NY: Jorge Pinto Books.
20. Harvey D. (2008). *The right of the city in New Left Rewiev*, 53, 23–40p.
21. How to Invent a Crisis in Education (1995). Toronto: *Globe and Mail*, September 15.
22. Kaufman J.C. (2013). *Neuroscience of Creativity*, by Oshin V., Bristol A. S. NY: ,MIT Press.
23. Kennedy R. (2013). *Outside the Citadel, Social Practice Art Is Intended to Nurture*, March 20, *The New York Times*, <<https://www.nytimes.com/2013/03/24/arts/design/outside-the>

- citadel-social-practice-art-is-intended-to-nurture.html?pagewanted=1&_r=1>.
 [Interaktyvus],[žiūrėta 2019/01/02].
24. Kester G. H. (2004). *Conversation pieces:community and communication in modern art*, Berkeley, University of California Press.
 25. Krafcik H. (2018). *Beyond the Walls: A social Practice Project Goes Global*. <www.asocialpractice.com/beyond-the-walls-a-social-practice-project-goes-global/>. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018/12/10].
 26. Latour B. (1999). *One More Turn After the Social Turn... in The Science Studies Reader*, ed. Mario Biagoli, p. 276–289 ,London: Routledge.
 27. Lefort C. (1988). *Democracy and Political Theory*, Oxford: Policy Press.
 28. Lewanowicz A. (2011). *ASEF-supported Atelier for Young Festival Managers*, May. [Interaktyvus], [žiūrėta 2019/01/02].
 29. Lippard L. R. (1997). *The Lure of the Local. Senses of Place in a Multicentered Society*, New York, London: The Newpress.
 30. Marcellin A.,Rana M.D. (2012). *Notes Toward a non Anthropocentric SocialPractice*, March 12.<https://www.artpractical.com/feature_notes_toward_a_non_anthropocentric_social_practice/>. [Interaktyvus], [žiūrėta 2019/01/08].
 31. Obrist H. U. (2014). *Ways of Curating*, GB; Penguin Books.
 32. Razmaraitė A. (2013). *Šančių kioskas: kai praeitis virsta ateitimi*, Klaipėdos diena, p. 6.
 33. Scholette G., Bass C. (2018), *SPQ, Art as Social Action: An Introduction to the Principles and Practices of Teaching Social Practice Art*, NY: Allworth Press.
 34. Sholette G. (2018). *Art as Social Action: An Introduction to the Principles and Practices of Teaching Social Practice Art*, NY: Allworth Press.
 35. Silberberg A., Allouch C., Sandfort S., Kearns D., Karpel H. & Slotnick B. (2013). *Desire for social contact, not empathy, may explain rescue behavior in rats*, Switzerland: Springer.
 36. Sowel T. (1987). *A conflict of visions*, New York:William Morrow.
 37. Steeds L.(2014). *Exhibition. Documents of Contemporary Art*, London: MIT Press.
 38. Stiglitz, J.E. (2012)., *The Book of Jobs*, UK: Vanity Fair.
 39. Thornton S. (2008). *Seven Days in the Art World*, NY, London: Norton.
 40. Timberg S. (2015). *Culture Crash. The Killing of the Creative Class*, Yale University press.
 41. Tompson N. (2017). *Culture as Weapon: The Art of Influence in Everyday Life*,NY: Melville House Publishing.
 42. Tonkiss F. (2013). *Cities by Design – the Social Life of Urban Form*, Cambridge UK: Polity press, Malden MA.
 43. Wright S. (2004). *The Delicate Essence of Artistic Collaboration*, Third Text, 2004, t. 18, Nr. 6, (p.533–545).
 44. Wright S. (2017). *Lecture*, Hosted by the 18th Street Arts Center in cooperation with Otis College of Art and Design MFA program in Public Practice, <Youtube>. [Interaktyvus], [žiūrėta 2018/12/14].
 45. Zembylas T.(2015). *Artistic Practices* (Routledge/European Sociological Association Studies in European Societies), NY: Routledge.
 46. Žižek S. (1994). *The Spectre of Ideology, Mapping Ideology*, ed. Žižek S., London, New York: Verso.

PRIEDAI

1 priedas

Tyrimo: „Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybės migruojančioje akademijoje“ klausimynas interviu

Klausimynas skirtas socialinio praktikos meno ekspertams

1. Kokią vietą socialinis praktikos menas (SPA) užima Jūsų kūryboje? Kiek laiko aktyviai dalyvaujate SPA veikloje?
2. Kokia SPA situacija Jūsų šalyje? Paminėkite pastarųjų metų svarbiausius projektus, jų lyderius, trumpai apibūdinkite projektų esmę.
3. Kokios socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus Jūsų šalyje? Koks jų aktyvumo lygmuo? Apibūdinkite.
4. Su kokiomis socialinėmis grupėmis ar bendruomenėmis Jūs dirbate? Kokias priemones ir kūrybos formas naudojate SPA kūrybos procese?
5. Koku būdu renkatės kūrybos priemones ir formas? Kaip sąveikoje su projekto dalyviais jos keičiasi?
6. Kokias inovatyvias formas pavyko įdiegti kūrybos proceso metu? Kiek šiuolaikinės technologijos plečia Jūsų kūrybos priemonių ir formų pasirinkimą SPA?
7. Kaip konkreti socialinės grupės problema daro įtaką pasirenkant kūrybos priemones?
8. Kokios inovatyvių SPA formų atsiradimo galimybės yra jūsų šalyje? Kiek ir kaip tai lemia aplinką? Ar inovatyvių formų atsiradimas savo ruožtu daro įtaką socialinių grupių aplinkai?
9. Kaip pasidalinama atsakomybė už pokyčius pasibaigus projektui? Kaip tai daro įtaka renkantis kūrybos formas?
10. Kaip menininko ir bendruomenės komunikacija veikia kūrybos formų pasirinkimą?

11. Kokius pedagogikos metodus naudojate projektuose?

12. Koks Jūsų požiūris į radikaliąją pedagogiką? Kaip ji gali veikti kūrybos formas SPA?
Ar įmanomas radikaliosios pedagogikos taikymas universitete ar kitoje aukštojoje mokykloje?

13. Kuo, Jūsų manymu, yra inovatyvi migruojanti akademija, jos trūkumai ir privalumai?
Kaip migruojanti akademija gali išplėsti meninių kūrybos formų galimybes SPA ?

14. Kodėl renkatės SPA? Kokias kūrybos galimybes šis kūrybos procesas atveria Jums, kaip asmenybei? Kodėl tai gali būti įdomu ir kitiems menininkams?

Questionnaire of the survey: “Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy“ interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

11. What pedagogical methods do you use in projects?

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

13. In what aspects the migrating academy is inovative, its weaknesses and advantages? How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

Tyrimo: „Socialinio praktikos meno kūrybos priemonių generavimo galimybės migruojančioje akademijoje“ klausimynas interviu

Klausimynas skirtas socialinio praktikos meno ekspertams.

Tiriamąjį darbą atliko Zita Vilutytė.

Atsakymai Ginto Gascevičiaus (Ginc), (Lietuva)

1. Kokią vietą socialinis praktikos menas (SPA) užima Jūsų kūryboje? Kiek laiko aktyviai dalyvaujate SPA veikloje?

SPA tai puikus šansas ir nuostabi proga įkliūti į situaciją, kai asmeniniai pasiekimai ir titulai visiškai nieko nereiškia ir profesiniai sugebėjimai absoliučiai beverčiai. Ir tai ideali situacija nors truputi peržengti savo ribotumus ir išmokti kažko naujo. Tad čia siekiai visiškai egoistiniai ir labai naudingi. Tai yra „kitos“ situacijos gavimas, „kitokio“ mąstymo, suvokimo gavimas dovanų. Tai kiekvieną kartą naujas režis realybėje. Tai gyva mokykla, ašramas, kuriama guru yra viskas: žmonės, daiktai, reiškiniai.

2. Kokia SPA situacija Jūsų šalyje? Paminėkite pastarųjų metų svarbiausius projektus, jų lyderius, trumpai apibūdinkite projektų esmę.

Realios situacijos šalyje nežinau, nes dirbdamas savo realybės burbule, nesidomiu ar dar kas nors ką nors šioje šalyje, šioje srityje daro. Manau situacija nedžiugina, nes jei būtų aktyvumas, informacijos būtų daugiau.

3. Kokios socialinės grupės dažniausia įtraukiamos į SPA projektus Jūsų šalyje? Koks jų aktyvumo lygmuo? Apibūdinkite.

Mano asmeninėje istorijoje aktyviausios grupės yra: psichinę negalę turintys žmonės, bręstantys paaugliai, ir padidinto sąmoningumo 30-50 žmonės. Visose kitose socialinėse grupėse, tokiose, kaip miesto bendruomenių grupės, susiduriu su pasyvumu ir grįžtamasis rišys yra stipriai vangus.

4. Su kokiomis socialinėmis grupėmis ar bendruomenėmis Jūs dirbate? Kokias priemones ir dalyvavimo formas naudojate SPA kūrybos procese?

Man labai svarbus artimas žiūrovo-dalyvio jautimas, fizinis distancijos panaikinimas, kūrybinio pažeidžiamumo būvimas. Tai dažniausiai bendro proceso vyksmas, siekiant giluminių pajautimų, į kuriuos būtina nusigaunama judant bendrame sraute, numatyta kryptimi. Ir dar viena sąlyga būtina, be kurios niekas neįvyks – pagarba visiems dalyviams, savumo jausmas.

5. Kokių būdu renkatės kūrybos priemones ir formas? Kaip sąveikoje su projekto dalyviais jos keičiasi?

1. Pirminis planas su numatomomis priemonėmis ir formomis yra visados yra paruošiamas iš anksto.

2. Planas visados sugriūna

3. Planas vis tiek yra pageidautinas.

□ □ □

6. Kokias inovatyvias formas pavyko įdiegti kūrybos proceso metu? Kiek šiuolaikinės technologijos plečia Jūsų kūrybos priemonių ir formų pasirinkimą SPA?

Mėgstu technologijas, bet realioje situacijoje organiškai ir pilna jėga, ne imituojant organiškumą, pavyksta ne taip ir dažnai. Pavyksta įdiegti tik tas technologijas kurių interfeisas saveikauja su „vidiniu šokiu“, su situacijos pajautimu natūraliame situacijos sraute.

Technologijos vardan technologijų visada yra nevykęs mėginimas.

7. Kaip konkrečiai socialinės grupės problema daro įtaką pasirenkant kūrybos priemones?

Visados dirbama kontekste, organiškai būvimas situacijoje privalomas. Jei to nėra, tai nėra nieko. Negyva forma nedomina. Formų materializacija visados įvyksta. Jeigu fokusuotis vien į formas, tai veda į sumaištį, orientyrų praradimą. Jei fokusuotis į srautą ar konceptualinį lygmenį, formos materializuojasi ir būna tokios, kokių reikia šia akimirka.

8. Kokios inovatyvių SPA formų atsiradimo galimybės yra jūsų šalyje? Kiek ir kaip tai lemia aplinka? Ar inovatyvių formų atsiradimas savo ruožtu daro įtaką socialinių grupių aplinkai?

Manau kad SPA gali realizuotis bet kurioje šalyje, bet kurioje politinėje sistemoje. Kitas klausimas yra, ar tai skatinama, ar neskatinama. Manau SPA sureikšminimas ir iškėlimas

sociume kryptingai naudojantis sklaidos priemonėmis gali sukelti populiarumo banga bet kurioje visuomenėje.

O, ar gali daryti įtaką, tai priklauso nuo viešosios opinijos, nuo asmenybių dalyvaujančių veikloje.

9. Kaip pasidalinama atsakomybė už pokyčius pasibaigus projektui? Kaip tai daro įtaka renkantis kūrybos formas?

Labai vertinu minkštąjį išėjimą, kai visos išėjimo iš situacijos indentifikuotos fazės tampa atskirais proceso segmentais, atskirais baigtiniais kūriniais, bet kartu ir vieno didelio kūrinio emanacijomis.

10. Kaip menininko ir bendruomenės komunikacija veikia kūrybos formų pasirinkimą?

Susitikdamas su bendruomenėmis visada esu tuščias, čia dar jokios formos nėra. Formų materializacija natūraliai įvyksta procese.

11. Kokius pedagogikos metodus naudojate projektuose?

Stengiuosi nenaudoti jokių pedagogikos metodų. Jokių.

Stengiuosi eiti į gryną bendravimą. Gyvą buvimą situacijoje.

Nors tai irgi metodas

12. Koks Jūsų požiūris į radikaliąją pedagogiką? Kaip ji gali veikti kūrybos formas SPA?

Ar įmanomas radikališios pedagogikos taikymas universitete ar kitoje aukštojoje mokykloje?

Įmanomas ir būtinas. Šiandien tai naujovė. Esant gyviems visos formos, ypatingai tokių mentalinių konstrukcijų, kaip socialumas, valdymas, išsilavinimas ir t. t., turi kisti. Aišku, būtų šaunu nepamesti ir sėkmingų variantų, juos kalibruojant. Bet čia vėl prasišviečia ortodoksų ir revoliucionierių diskusija.

13. Kuo, Jūsų manymu, yra inovatyvi migruojanti akademija, jos trūkumai ir privalumai? Kaip migruojanti akademija gali išplėsti meninių kūrybos formų galimybes SPA ?

Trūkumai akivaizdūs, pranešti didesnės apimties, esančią už asmens pažinimo ribų tikslia žinią yra žymiai sunkiau, susidūrus su skirtingų realybių, išsilavinimų, socialumų nešiotojais. Bet privalumai irgi aiškiai matomi, sinergijoje geroje kompanijoje gali užsikurti stogą raunantys procesai. Ir savo suvokimo, pažinimo žemėlapius gali tekti perpiešti iš naujo.

Jau vien tuo tai yra naudinga ir prasminga praktika, praplečianti visas galimybes, tiek profesines, tiek asmenybines, neleidžianti užsibūti pažįstamoje erdvėje. Verčianti būti gyvu!

14. Kodėl renkatės SPA? Kokias kūrybos galimybes šis kūrybos procesas atveria Jums, kaip asmenybei? Kodėl tai gali būti įdomu ir kitiems menininkams?

Tai ką darau kitose savo projektuose visad patikrinu SPA situacijose. Būnant ekstremaliame distancijos nebūvime, gaudant įvairias įtakas, dirbant su socialinių grupių pasauliais visad laviruojama tarp „sukurti arba iširti“. Tai motyvuoja pažinti tą gyva erdvės, psichinės erdvės, proceso erdvės lauką, ir mokytis serfinguoti jame.

O be to, pasikartosiu, kad šitoje veikloje yra ypatingai svarbi buvimo čia ir dabar būseną, tiesiog kategoriškai esu priverstas būti toje būsenoje. Jokios kitos veiklos nepriverčia taip intensyviai dirbti viduje su šia būseną. Tad SPA yra nuostabi priemonė dirbti su savo vidinio pasaulio raumenimis. □

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Sarah Murphy (USA)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

SPA takes large portion in my life. As an activist I was riding the proposed Atlantic Coast Pipeline route. Work in art therapy with children in homeless transitional housing, work with different groups, sometimes do simple daily works, help these people just to survive. Residence and Refuge has been operating for 5 years and I have been riding the pipeline route for three months and will continue from the spring into the fall. Have always volunteered in some capacity. I believe it is important to give back.

www.acponhorseback.tumblr.com

<https://www.amazon.com/Residence-Refuge-Sarah-Murphy/dp/148416508X>

<https://augustafreepress.com/mercy-house-youth-tell-stories-of-homelessness/>

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

America. There is a lot going on in Detroit, the tiny house movement and urban renewal projects.

<http://www.artnews.com/2014/04/07/art-of-social-practice-is-changing-the-world-one-row-house-at-a-time/>

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

To be honest I don't know of many SPA artists in America, but a quick search offers this information...

<http://www.artistcommunities.org/socialpractice>

<http://spart-la.org/>

<https://isreview.org/issue/90/critique-social-practice-art>

<http://www.brokencitylab.org/blog/50-titles-50-perspectives-a-readers-guide-to-art-social-practice/>

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

I work with underprivileged kids who's lives are in turmoil from their family units being without housing. I also work with communities affected by pipeline installation (environmental communities). I use art therapy, writing, painting, drawing, and photography as well as equine therapy provided by the horse as we meet people along the route.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

Creative tools and forms are chosen by the particulars of a project using the best medium to get ideas across. Of course, responsibility always is taking artist. But they allow participants to interact in their own way, for example, the horse allows for more honest communication and connection. He is like an ice breaker.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How do modern technologies expand your choice of creative tools and forms in SPA?

Innovative forms are most often found by children since they are so open minded and uncorrupted by adults, which informs my work in the reminder to be pure of spirit and

experimental. I use the Avenza app to map my route along the pipeline which informs the people I end up meeting and staying with along the ride. But this is possible in other way too, without using technologies.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

Problems and problem solving always influence the choice of creative tools. Often the best tool for the job at hand is chosen. Because it is common and understandable for concrete social group.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

I think that more social practice art will emerge with big speed and power in America in reaction to a Trump presidency and recession. Also in that with the advance of technology people are looking to connect with each other in a more authentic, truthful and holistic way. Innovative forms absolutely have an impact on social groups and environment in the breadth and scope of projects they are undertaking as well as in the anticipated results.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

The non-profit organizations who host Residence and Refuge generally do, or the people who have been impacted by the ride of Rob Roy and myself. I feel the choice of creative forms is made beforehand with people being taught how to maintain upon transition out.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

The artist-community has always informed one another, whether through interaction of ideas and philosophies or physical expression. Artists play concepts of abstract and concrete and micro and macro off of one another.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

Transfer of knowledge through practical use of skills and talents, the teaching of applications and techniques.

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

Radical pedagogy is generally a change agent. I believe it's important to the SPA creative forms because it offers immediate transmutation. I don't believe it is possible to apply radical pedagogy through university or higher education because of the necessary bureaucracy and insistence on rule following and the absolute acceptance of authority and institutional precepts. Radicalism requires the absolution of what is previously known and understood to create new ways of being and acting.

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages? How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

Migrating academies are important because they absorb the cultures they are informed by and add new concepts to idea creation and ideation.

14. Why are you choosing SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

Social practice art is important to me because of its relational quality. Most societal change is made by human culture and practice, meeting one another and transferring to become something original and unique. Human nature is geared towards connection and social practice art absolutely offers that to the participants. In me it opens an understanding and appreciation of other perspectives and ways of being. This is interesting for other artists as well because it advances dialogue and communication in society which is how humanity evolves as a whole.

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Lina Alia Sultana (Bangladesh)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

As for the Social Practice Art (SPA) stands for the Social and Political change and aims to facilitate discussion and other interpersonal interactions, so it is very important to me with its attractive relational aesthetics and activism. SPA is a very new form of art in Bangladesh. I involved with it very recently.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

Art is not new in Bangladesh. But SPA is new and at present artists of Bangladesh are practicing socially engaged art as a new form of art. In Bangladesh there are several artist run organisations and groups who are practicing SPA. They are,

1. Britto Art Trust, 2. Porapara Space for Artist, 3. Santaran Art Organisation, 4. Gidree Bawlee Foundation of Arts, 5. Jaago Foundation etc.

Besides, Universities, museums are supporting the SPA. Individual artists are also involved with some SPA projects. They are, Sumana Akter, Arafat Korim, Ripon Saha, Joydev Roaja, Ali Asgar, Sanjoy Chakraborty, Subodh.

Besides art exhibitions arranged by the artists or the social groups, there are some different kind of social art practices are there. The examples are Mongal Sobha Jatra, Gaya Holud, Alpana, different kind of Puja, festivals etc.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

The social groups named ,artpro, Back Art, Charupith, Gidree Bawlee Foundation of Arts, Hill Artists Group, JOG art Space, Jothashilpa, Shako- Women artist association of Bangladesh, Shoni Mongol Adda, Uronto artist community are most often involve in SPA projects in Bangladesh. The mission of these groups is to create unique opportunities for visual artists and most importantly for the public to engage with their work. These groups also use to provide emerging contemporary artists with the opportunities to expand their practice and exhibit their work with the local and interaction with social awareness campaigns.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

I am in touch of the cultural academy (Shilpakala Academy) of Bangladesh. I do artwork and also dances and songs as the SPA creative process.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

To me, social practice art can change the social behavior, I do my works for the social change as social behaviour can change the communication level for its development. As they reflect reality in interaction with project participants, they use to change the understanding and feeling of the audience.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

First of all the thoughts to improve the creativity, consumption, brainstorming, critical thincking, incubation, original production, sharing and creating a direct connection to the community were introduced during the creative process.

Modern technologies helped to create opportunities to learn more and make a bridge between me and the participants. It helped me to develop and demonstrate more sophisticated understanding and allowed both me and the participants focus on the creative work.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

Social Practice Art is still not nationally recognized profession in Bangladesh . Also gender issues are there which influence the choice of creative tools.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

The possibilities for the emergence of innovative forms of social practice art are to incorporating participation, collaboration and interaction through their art works, and to promote and support them for the interactions and relationships between the artists and participants. as this art form is new in Bangladesh, it is a need now in Bangladesh to determine it by the environment. Impact on the environment depends on the artists and the audience and situation maintain by the social groups.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

SPA projects dealer could be the Government or non-government institutions or organisations who are responsible for the change after their projects.

Social practice art as itself is a challenge for Bangladesh, the choice of creative forms depend on the art movement, museums, galleries and administrative supports etc.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

By the interaction through their art works, artists can realize the social based projects and this type of art projects affect the choice of creative forms with its realistic movement.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

After the education provided by the University we have limited scope to use pedagogical methods for every projects. Sometimes only workshops are to be followed.

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

At present Bangladesh needs to practice the SPA more and that is why to me radical pedagogy we need to apply. A radical pedagogy can improve the relationships between the artists and the audience or participants and artists will be able to be more practical to presenting their artworks. Yes. If we can start, it is possible to apply radical pedagogy to a University in Bangladesh.

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages?
How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

If I say Migrating Academy as the platform for the innovation and exchange and network of Universities and associated partners, Bangladesh is very new to gain this platform.

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

SPA is a great media and communication between the art, artists and the society with its practice. It can involve people and communities with the art and artists and make a change in society and politics. That is why I choose SPA. I am a social being. As a social being I am influenced by the society, culture, nature which can lead me to be more creative. All my experiences could be reflected in my work. This can be interesting for other artists with the aim to help himself or herself with the community's work to gain a common goal. They can practice awareness and encourage both themselves and the participants.

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Aurora Luna Walss (Mexico)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

This questionnaire is responded by Aurora Luna Walss, as coordinator of Cultural Management of the Visual Arts Center UAC and director of Continente Seis, virtual educational platform focused on Visual Arts, Art Therapy and Art for Education. This virtual educational platform is recognized in its curricula by the Visual Arts Center and the Autonomous University of Coahuila, in Mexico, and it begins its educational and academic advisory functions and online therapeutic accompaniment, on January 14, 2019.

Community art with a social focus is an activity that I personally and professionally developed since 2014 through projects in which I have been involved personally and academically, as examples:

- Art Break Day, which is a one whole weekend activity (Friday to Sunday) once a year, in which people share art making by free and voluntary work with friends, families, neighbors, etc., in different venues. Personally I coordinate the work and I have included the students of the Visual Arts Center UAC since 2015 and up to date. During these years we have attended approximately 3000 people in three locations: Torreon, Gomez Palacio and Lerdo.
- Enamuro, Arte Urbano, was a collective of artists focused on the creation of murals made with the participation of the community in which the mural was painted, this group disappeared in 2018, however its work is replicated occasionally at the request of communities and institutions, through the Visual Arts Center UAC.
- Diploma in Art Therapy, starting in 2015, courses and workshops are offered focused on the training of people interested in working on human development processes through art, as well as bringing art therapy support to population in spaces such as shelters, schools, hospitals , etc. Currently, this diploma is taught in the cities of Torreón and Chihuahua, in Mexico.

- As of 2019, the Diploma is taught on the Cotinente Six educational platform and agreements have been made with institutions such as AMENA: the Mexican Association for Epilepsy in Children and Adults, Artérapi Foundation, which supports primary caregivers, and Regazo de Amor, an association that supports vulnerable people and communities. These institutions are offered training and scholarships for the development of workshops and attention to the populations they serve.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

Art with a social focus in Mexico does not have budget support from the government in a simple and accessible way to regular population. Carrying out this type of project requires dedication and efforts by the private initiative and altruistic people who are convinced of its importance in education and cultural development. Thus, many projects of various kinds are developed by private initiative, however, there is no coordination of efforts at the national, state and municipal levels.

Private educational institutions also carry out activism through art, however, they are careful of their opinions in the face of criticism, lack of resources and social and governmental support. The social, cultural and economic differences are very large among the different zones and states in the country, there are many demographic, anthropological and social studies in general in which these differences are expressed since Mexico is a country with an indigenous and immigrant population diverse and multicultural.

As I explain, I can share professionally the participation in projects described in the previous question, same that I share with professionals in other places of Mexico, who in turn make their own efforts in the place where they live, unfortunately these efforts require support, follow-up, and education so that they are lasting and can take roots and belong to the communities that are intended to benefit through them.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

Social art is an activity that promotes the enthusiasm and participation of all groups and population, however it is important to note that awareness requires education and sensitivity, so efforts should be focused to recruit people who want to work altruistically. These people may come from different cultural and economic groups. In my experience, social work and SPA

projects involve students, teachers, school directors, community leaders and many times political actors. Each one in his possibilities contributes material, financial resources, time, work, moral support, diffusion in social networks and in specific personal and professional groups, that in turn donate materials, spaces, food and different provisions to sustain the community work.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

At present, the artistic work with a social focus is developed in two ways:

- Through the Visual Arts Center, we intervene in spaces in communities that are economical, educational and socially vulnerable or disadvantaged. The interventions are made in specific events planned in advance. Murals, interventions, art therapy workshops, conferences, discussion forums, publications are written and the media are involved in projects managed by students and teachers from the Visual Arts Center.

- Through Continent Six, scholarships are offered to social assistance institutions so that they train people who will develop artistic and therapeutic work with vulnerable populations, primary carers and the disabled.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

Creative tools such as pedagogical techniques and interventions are selected on the one hand taking into account the existing literature and research related to spaces, public and media in which the work will be developed, as well as previous experience, material and technological resources available and the people who will have to carry out the creative development.

The teachers of the Visual Arts Center in their specific areas, coordinate the projects and link the students with the community, following up throughout the processes. Students should be sensitive and aware of specific needs and respond in creative proposals to the revised and formulated teamwork requirements.

Finally, the work carried out is evaluated and fed back.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

Photography, video and digital animation are tools that we intend to incorporate into creative processes in artistic work, currently there is much students' interest in the learning, application, and development of projects that include the use of electronic media and social networks, so we take into account the collaborative work with experts and people outside the arts that contribute for the projects to concrete. A latent difficulty in the development of innovative projects and exchange, is that the language in our country is Spanish and most of our students do not speak English, so there are limitations that prevent the expansion of projects and their dissemination and insertion in media, galleries and contemporary and avant-garde competitive and academic spaces.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

We have worked with populations such as children, adolescents and adults, however, we want to extend our work to the disabled and the mentally ill.

Working with both children and older adults, we find that the connection and handling of artistic materials require a particular dedication and care that deserves greater support from the accompaniers of creative processes. In this way, when we work with these populations, we request the participation of a greater number of people and offer specific training, as well as selected materials with special care.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

The city in which the Visual Arts Center is located is very young, Torreón is 112 years old, so historically and culturally it is characterized by the development of modern and contemporary projects. We believe that the educational offer of the Center of Visual Arts, which is focused on the development of contemporary art accentuating Latin American art, responds to the specific cultural need of this area of northern Mexico, however, we want to grow and establish an exchange with other cities of the country as well as internationally.

We consider that art has a social task of opinion, entertainment, denunciation, empathy, enrichment, conservation, documentation, information, communication, awareness, connection, etc., and that the expressions of people in the different stages of the life cycle are an inherently human need, we believe that creativity is a characteristic and a potential that is the responsibility

of everyone to develop, care for and promote and therefore we are committed and eager to carry out research and projects that reflect our commitment.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

We believe that the community in which artistic projects are carried out should appropriate them and develop an affective bond. In this way, artistic expressions must be meaningful for the people and for the spaces in which they are created, therefore the participants themselves will follow up on the projects, feed them back, change and grow or, if necessary, disappear them. As creators of projects, we want to include the community in them and take into account the expressions and specific needs of the populations we serve, which ultimately always modify the creative work.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

It is explained in the answer to the previous question.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

We use problem-based learning, case-based learning, constructivism, and meaningful learning as pedagogical methods, we believe in the appropriation of knowledge based on experience and on the transformation of the quality of life both individually, as a group and as a community.

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

The radical pedagogy can be applied in certain areas of work in which very specific and precise control and administration is required, however in the Center of Visual Arts, and in Continente Seis, we believe that creativity is never limiting or exclusive and that problems should be solved by flexible, adaptable and dynamic manners in the same way that the human being actually is. Resilience is the human capacity to change, adapt and triumph over adversity, this is a multifactorial and dynamic capacity that is educated, developed and increased, so that pedagogy

should include diverse, rich and flexible contributions, according to the contexts, people and circumstances.

Online education arises precisely from a need for change and currently breaks paradigms allowing access to information, knowledge, experience and development of people in remote places, with limited financial resources and adverse conditions. This is a clear example that radical pedagogy is not applicable or useful in all settings.

13. In what aspects the migrating academy is inovative, its weaknesses and advantages?
How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

A migrant academy would provide wonderful exchange opportunities in terms of the development of skills and abilities rich in possibilities. Students and teachers would have at their disposal inputs, discussion tables, forums, information and knowledge that due to factors such as cultural differences, language, geographical situation, etc., would not be easily available even in spite of technological advances.

One of the disadvantages of the migrant academy is precisely when the advantages become weaknesses, that is, when differences deepen or impede communication, misunderstanding, and disagreement, but the proactive and empathetic attitude, as well as the training, awareness, and dynamics of constant and permanent exchange, will activate mechanisms in which it is possible to turn the migrant academy into a form of teaching and learning that is significantly creative. In Continente Seis we believe in such ideas and include Spanish speaking teachers from all around the globe, we are looking to expand horizons and incorporate creative and innovative educational proposals related to our three educational areas: visual arts, art therapy and art for education. Just to give an example of this, nowadays we've been working particularly with some teachers from Venezuela, which is a vulnerable country and we are deeply touched by their commitment and need to work, express and share via our platform.

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

As I said in the answer to question eight, art as an inherently human expression has many functions and tasks to fulfill. Artists are human beings, we express and work with knowledge, experiences, emotions, relationships, memories, questions and with metaphors at all times. Learning from others and sharing in the world around us is an intrinsic part of life experience, so

I believe that most artists, even those who have or have been diagnosed with a mental illness on occasion, has interested them at some time in artistic social work.

The creative possibilities in the exchange and interaction with other human beings are endless and are an important part of the process of research and experimentation that every artist develops. In this, we believe in the Visual Arts Center and in the Six Continent and in a personal way I join this ideology in which I get involved as a way of life and development.

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Daria Baiocci (Italy)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

I always thought that art should be the mirror of the society in which we live. The greatest changes have been made in social and political life through art: the debate that is created is a source of social and personal growth. I work with soundart and it is precisely through it that I try to sensitize people on different issues. The collaboration with various artists of different nationalities has certainly enriched my ability to compare with others and has created works that often deal with social issues.

I do not know if I can give a date about my work in social practice because all my works are connected to performance.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

I believe that in Italy there are several manifestations of social practice art but they are not yet enough. The main artistic area in which we are working is new technologies. In this field I can mention the excellent work "Apnea" of Vanessa Vozzo and Officine Sintetiche in Turin.

https://l.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fwww.officinesintetiche.it%2Fen%2F%3Fportfolio%3Dapnea%26fbclid%3DIwAR0T-I_S_ZJ1RRMYOKaNKG9G35js_s_cyjHt2Lrqtuy6-bpLY7I5s4kLe-Y&h=AT2ir8TGm0154lwbQTg6NVkzh7YKVEV65DZNP8tDm35hHStfFpVqfp4F5nXP9DCo8Lg-f69cUIinwHjkrY0EDoAIPP1h4vYy2gCnJgGOBF5Q1_tLP2hXAVGFaYONWudULPegm-bg

Everything is in English.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

Certainly artists and music composers. I think that there are not really Italian groups but European groups that work together. For example I was involved in a work with other female sound artists for a project about the Ireland change of time:

<http://www.lacosapreziosa.net/meantime>

<https://meantime2.bandcamp.com/releases>

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

I am currently working with a group of Danish artists <https://brujoart.com/>

Director Danny Germansen often deals with social issues and our last short film is called “Anti-Social Club” <https://brujoart.com/anti-social-club/> that is “a futuristic tale about human freedom in modern society”. I’m a musician and a music composer so I made the soundtrack that should support the aim of the main concept of the work.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

We usually have a meeting of our ideas and, especially for music, what we want to express. In the Mean Time for example we decided everything the day we meet during rehearsal-day. Just the political theme was decided before. We only knew that we should improvise music with a laptop woman orchestra. So, it depends by the project.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

Usually, I work with new technologies. In my idea they can expand our possibilities but they are just a medium. So, the creative process is about what you need to express. Modern technologies come later with the choice of creative tools such as public interaction or art on new technologies.

Actually you can find during expositions lots of robots or automated machine. In my opinion they are a medium and not the idea.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

Some questions above I was talking about Apnea of Vanessa Vozzo. It's based on migration. In this case a particular problem of a social group is the aim of the creative tools. In the shortfilm „ Anti-social club „, the idea is a protest about what kind of life we're living. In this case the soundtrack was inspired by rural life against modern-office life.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

Contemporary Art in Italy is not really considered. We have lots of old monuments and there are not so many manifestations about contemporary art but, in the last 10 years, they tried to find a connection between the old and the new art. So, it's possible to find a video mapping on old monuments. They are usually about the history of the monument but I think that could be a great idea to have SPA forms in connection with the ancient tradition. The Italian environment, with its old monuments, could be a richness for my Country. The emergence of innovative forms, in this way, could have a huge impact on social groups.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

It depends by the work. Usually, for video-art, the Director decides when the work is ok. We usually talk about the end of the project or what we could improve. But usually is the Director that decides. For collaborative works, as Mean Time, we had, during rehearsal time, meeting and an exchange of opinions about what could be the final work. As improvised music we decided the general form of the composition, musical apexes and climax.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

A lot, especially for groups. In a laptop orchestra the most important thing is to listen to the others and connect with them. In my opinion, if you do music improvisation, you should follow Pauline Olivero's method Deep Listening.https://en.wikipedia.org/wiki/Pauline_Oliveros I tried her exercises in Argentina with a her student. They are group exercises and it's impressive to see and to listen in which way they change the group's choices about sounds. Usually at the end of the workshop you feel really in contact with your group also if you didn't know each other.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

I use the relationship between motivation and variables. Motivation is related to the concept while variables refers to all the possible variables can happen in a person: I use to refer to universal theme that can be understand by everyone. Than, after the Universal theme (voyage, love, happiness, methamorphosis, natural elements etc.) I decide a personal theme. For example if I choose voyage.

It could be a voyage in life (like childhood/adult age/old/age). So, people are motivated to listen to my piece (motivation) but maybe they didn't listen that kind of sounds during childhood (maybe Church's bells) but these sounds refers to an idea of childhood.

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

It depends on the references of radical pedagogy:„It is defined by some theorists as the notion that secures the changing views about cognitive capacities, conditions, and factors forming human exposure that indicates the system of pedagogical measures and solutions. The second group of researchers interprets this term as an uncompromising commitment to achieve real transformation in accordance with the views on the development of socio-political, ideological and economic spheres. On the basis of content-analytical study of special publications of the journal “Radical Pedagogy” it is shown that currently, this conceptualization is in the stage of intensive growth. „

(<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815022703>)

I agree with this part „factors forming human exposure that indicates the system of pedagogical measures and solutions“ because in my opinion art is also to find solutions and the right way to

express what you want. I don't think that this is right „, uncompromising commitment to achieve real transformation“ because transformation, especially in pedagogy, are never fast but usually they

are slow. I believe in a „intensive growth“: in my opinion the best way to grow up as an artist is to know you and what's around you and this could make an influence on SPA.

Yes, we have a lot of pedagogical studies and we're changing our programs since childhood school. I think that this transformation can exist just if you work on 6-16 years old students. In my opinion it's too late later because of Piaget's theories.

https://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages?

How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

I don't know because it's the first time I listen to this.

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

I don't think that SPA is a choose. I just decide to work with groups or to a project that is possible to categorize it into SPA. Social Practice Art can be human interaction –and I use to work with the interaction between people and my artwork-or social discourse-and I made some sound pieces for social/political things. I'm involved in it but it depends by the idea of my new work. I think that if you are involved in SPA you feel better because the theme is something related to other persons so could be interesting for other artists.

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Rudy Murdock (Indonesia)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

We were so often making SPA like workshops and art discussion at the public space and art space/labs.

Its around 10 years Im quite active at lots of workshops and discussion about arts, food making and skechng.We work with city communities, young artists. We do skechings with young artists to involve them to active city life and it is a way to find them place in city environment. Also mural painting is one of my favourite activities which do big impact on city life.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

As i know SPA is working good here, especially in my city Semarang. We have lots of art communities that making such arts activities and collective projects.

Art as a social and human vocation and humanity is also conveyed in a simple and reflective way through history and art movements we were tried. Art is for the benefit of society. Its called the path of art, including the efforts of art student or art communities in their movement means of art for the benefit of society.

I try to make example, Hysteria. Hysteria is community about urban movement. In last maybe 12 years they making lots of project that concern about any traditional/culture activities here in my city. The traditional culture that almost disappear while city grown with modern things, so for me they're success with such projects..making peoples interesting about that traditional culture especially young/millennials generation.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

As i know most often is art communities and also students activities. Well its difficult to answer about levels..some projects are for beginners but for peoples to join activities. Some projects are at the next level especially for young artists who need to expressing theirself. I think the level of activity is pretty normal.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

In this time I currently working with IndonesiArt institute that workin for helping young artists project and Semarang Urban Sketchers. With Semarang Urban Sketchers we have schedule for workshop about urban sketching each month.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

We working simple as we can, so let see about creative tools for urban sketching is so simple and easy to get it. Some member or participants are using such digital things and apps. This is not important at all.In real tools are not important, sometimes simple things are more powerful and works more in social problems changes as simple tools can use everybody in a simple way. The ideas are most important and they are number one in planing of the project.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

As i told you before about urban sketching, some peoples are using very simple tools coz urban sketching is easy thing to do as a witness for every situations and activities with sketching. Of course we cant deny modern technologies so we can do that with digital tools and apps. But resources of the human have no limits.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

Art as a tool of work is attempted to be present as a way for sovereign and independent citizens in proposing solutions to problems faced in relations and may be able to present alternative solutions to everyday problems and around us.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

Technology are growing fast, I think startup platform will be the most important for SPA forms. For startup platform, environment will determine it as people need. For me art is not just an individual need or just such entertainment things and is not a way to show expertise. Art serves a purpose that is based on helping to meet real human needs in a social context.

9. Whotakes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

Project responsibility is project leader but responsibility for changes are peoples. The choice of creative forms influenced by changes.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

Every art communities are affected each others for effort to formulate the work process.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

Mentoring

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influenceon the SPAcreative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

Well i even dont agree with radical things. Im not sure about how to apply radical pedagogy to a university or such higher education system. But you must explain to me first what is radical means to you :D maybe we have different persepitions about such word.

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages?

How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

There all have weaknesses and strengths, are no exception including migrating academy..it just how to accept it, so i think i wont compare it.

Aesthetics artworks in the selection, explanation and evaluation of reality are all directed towards social goals, even though in this context its depends aesthetic of each experience.

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

Because its good for me to open every communications space no matter what forms is it. Sociology of art explains this as a work of art. potential indeed for creating such things is humanity. Humans are born and grow as artists. ;)

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Jasmine Nihme-Vasdi (Canada)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

SPA occupies my work because when I create, I am actively trying to convey a message about my particular feeling or emotional response to society. Lately, these responses have been heavily influenced by rocky political situations. I have been working with SPA for three years now, actively. With the art that I am currently creating, I intend to evoke a response within the viewer and spark a conversation, I use art as a way to induce conversation about society and politics.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

I am no longer living in Canada, but I am aware of a Comic Book Collective, Cloudscape, which, thanks to government funding, is working with Syrian Refugees. This collaboration allows Refugees to tell their own stories in a matter which is both educational and therapeutic.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

Again, I am not living in Canada so I cannot provide you with up to date information about specific SPA projects within the country, my apologies.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

I don't work with any specific groups, instead I collaborate with other artists and academics who are currently interested in how the view of gender is changing within society. I use mainly language while creating, as well as watercolour paint and black acrylic paint. I have also used my own blood in the past.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

Depending on what the particular project is about, this is how I decide what my mediums will be. They change project to project but I find myself returning to watercolour quite often.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

Modern technologies allow me to reach the depths of the world which would otherwise not be available. Therefore, I am always learning and this is inspiring when it comes to creating my art and meeting other artists who are interested in SPA.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

For instance, when I am working with feminist work, I find menstrual blood to be a great creative tool. It is common and recognizable to other woman and allows a connection between women to be formed and an understanding and learning for those who are unfamiliar with it. It takes something, the blood, which is considered taboo and in some countries, a limiting factor for woman, and normalises it as if it were just another form of paint. I find that quite powerful within itself.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

Canada is very lucky to be an environment where SPA can exist and evolve, and even be government funded. I see SPA growing within Indigenous Peoples specifically, who have been repressed for so long and have so much to share with the world. Although there are still examples of racism and repression, which is awful, I can see the movement towards an

acceptance and acknowledgment of Indigenous art from all aspects.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

I don't think it takes responsibility because changes will occur as everyone will have different viewpoints about a piece of art or a project. Instead, the project should be viewed for what it is, it's message, and how each viewer internalises that information.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

It allow for a collaboration of various mediums and ideas.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

I am currently beginning to engage within art in the academic sphere, so I am not fully involved in pedagogical methods at this particular moment.

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

I am not sure what you mean by radical pedagogy as it is quite broad term. If it applies to the following question about a migrating academy as an example of radical pedagogy, then I am firmly supportive of it's concept. I know it is possible because they already exist (see the Dutch Art Institute - it is a roaming academy).

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages? How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

I am very interested in the concept of a migrating academy because personally I am a big advocate for travel. The best way to learn about the world is to travel, especially as an artist. It can only be beneficial, in my opinion. The only weakness would be that it might not be financially possible to a larger audience and it would also need a significant amount of funding to exist.

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

SPA is extremely important as climate factors and overpopulation factors and radical right wing factors are all dangers that we face as a society. Using art to convey these messages can be more educational for an audience who would otherwise avoid dealing with societal or political issues.

Questionnaire of the survey:

Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Renay Elle Morris (USA)

Overview

As one who chooses the photographic medium as a creative source for artistic expression and how it relates to Social Practice Art, I think it is fundamental to mention, in brief, the following:

Photography is a relatively new discipline in artistic culture and community. Albeit experimentations and applications are noted in antiquity, the introduction of the camera as a serious measure for accurately capturing physical life was introduced in the early 19th century with the first photograph created by J.N. Niepce.

The art of the image has emerged as a multi-faceted conversation. In 1839, this new means of visual representation was immediately embraced by the public, yet photographers spent decades experimenting with techniques and debating the nature and employment for this new invention. It was truly an ever-evolving triumph. For this reason, I consider photography as comprised of a two-pronged platform.

a) significant as evidence of events and a vehicle for social commentary and, b) a medium for creative activity liken to painting and sculpture. In both areas, the author of the image gains the opportunity to realize one's own direction, signature or style for presentation. Thus, I will cite information relating to my career in the photographic medium for the most part, as it relates to the questions listed.

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

My responses may or may not be relevant to some of the questions introduced in this request. I have done my best to address them as reference to this term as I evolved as an individual and as

an artist. The fact that in the United States, Social Practice in Art was not formally introduced until about 2002, beginning with the California College of the Arts adding it to its curriculum. This movement, as it relates to my growth as an individual and artist, has been influenced by my achievements in academics, professional work, and other creative processes. It is also relevant that personal beliefs, as well as activism in responsible and just causes have fostered my interest in political issues, racial divides, inequality and humanitarian concerns.

The elevation of the photographic medium as a social and creative tool is ever expanding. In my work as a journalist, graphic designer and photographer, I have participated in a number of photographic exhibitions that have allowed me to showcase work with specific themes detailing oppressive and social conflicts through a series of abstract imagery_ interpreted and revealed by creative applications.

For numerous years, my position as a member of the international press community, and the National Writers Union, including my post as the international news editor and feature writer for *Picture* magazine has ushered my access to intimate conversations/writings, and interviews with the most important photographers of our time, and whom over the course of their careers, have adopted Social Practice Art platforms.

At this juncture, I must identify and applaud The Magnum Group_ one of the world's most prestigious and socially conscious, photographic cooperatives in existence. Founded in 1947 by Henri-Cartier Bresson, Robert Capa, George Rodger, and David Seymour, Magnum has inspired me beyond words. Two years in the aftermath of the Second World War, and scared by its horrors, the four found common cause. It was an opportunity to reflect their independent natures as both, people and photographers. Since inception, Magnum photojournalists have been honored for their contributions to society. Magnum's massive archive holds images depicting family life, drugs, religion, war, poverty, famine, crime, government and celebrities.

How long have you been actively involved in SPA activities?

I would acknowledge that I have engaged to some degree in social practices since I entered university as a student although no formal syllabus, reflecting the practice was incorporated in the institution's College of Fine and Applied Arts. Academic life offers a range of subjects that invite students and professors to work through artistic projects that include social responsibility, issues of civil rights and racial discrimination as well as environmental concerns. I chaired a

number of committees, and used my talents to engage in programs, which included initiatives to benefit underprivileged children in neighborhood schools and communities.

During my activities in the business sector in New York City, I achieved status and recognition as a delegate to the corporate components of a number of firms by offering and instituting ideas to improve work and wellness environments of colleagues. And in today's current climate, I support organizations, use my vocal and creative skills to add to the currency of social reforms and discourse.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

Although, as noted, the United States and Social Practice Art was not formally embraced, numerous artists have worked on projects heralding SPA ideas for years and prompting criticism that the term is a trendy name for a longstanding practice.

Advocates the likes of Rick Gates, a resident of Houston Texas, is an artist and community organizer. His Project Row Houses was designed "to be the catalyst for transforming community through the celebration of art and African-American history and culture." He is a recipient of the MacArthur "genius" fellowship.

Robert Mapplethorpe, one of the most critically acclaimed and controversial American artists of the late twentieth century, widely known for daring photography that deliberately transgresses social mores, and for the censorship debates that transpired around his work in the United States during the late 1980s and early 1990s. He will be remembered for his groundbreaking documentation whose work captured social change in real life and real time.

The celebrated Ai Weiwei's recent project _ "Good fences make good neighbors" is a multi-site, multi-media exhibition for public spaces, monuments, buildings, transportation sites, and advertising platforms throughout New York City. Collectively, these elements comprise a passionate response to the global migration crisis and a reflection on the profound social and political impulse to divide people from each other.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

The advancement of Social Practice Art over the past decade and its position in society is becoming increasingly mainstream. It's attractive to major museums to add to educational programming and community engagement endeavors_ with funding provided by non-profit groups and academic support. As it grows in stature, with MFA concentrations and major museum shows, artists in this distinctly publicly oriented genre are grappling with how to engage with the market for their works. To that end, many socially engaged artists are returning to studio-based practices, creating objects that can be commercially sold through galleries to museums and collectors in order to support their larger public projects.

To name a few, they include:

Alliance of Artists Communities (St. Paul MN)_ The cultivation of new art and ideas is essential to human progress. The Alliance's mission is to advocate for and support artists' communities and to advance the endeavors of artists.

Pace University (NY)_ Environmental Arts and Social Practice Art

Portland State University (Oregon)_ PSU's Art and Social Practice MFA is a 3-year, flexible residency program that combines individual research, group work, and experiential learning.

SPART_ A funding initiative supporting Los Angeles based artists with resources to create social change. Artists work with communities to address and respond to social and conditions.

#Art Making Change, an online platform. Championed by Helicon Collaborative (NY&LA)_ All projects are distinct, and designed collaboratively with partners and clients. The organization is proactive in helping people explore uncharted territory, develop and realize boundary-crossing ideas.

The Metropolitan Museum of Art (NY)_ In 2018, the Museum has announced the launch of a new immersive **program**_Civic Practice Partnership, a collaborative residency program for New York artists committed to social change. **Designed to** provide support and partnership for NYC

based artists, the leading component is the ambitious collaborations between the Museum and their geographic communities: Bedford-Stuyvesant, Brooklyn, and East Harlem, respectively

Aperture Gallery/Foundation in association with the Magnum Foundation (NY)_ Recent Open Engagement Conference featured a discussion of socially engaged, trans-disciplinary, and expanded practices in contemporary photography.

MFA programs across the country are starting to offer concentrations in the subject of the Arts, which suggests that the social practice model is not only becoming more institutionalized, but also professionalized, and perhaps even commercialized.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

At present, I am the editor_ photographic & fine art development/content for Arstler.com. With a mission to educate and engage the emerging artist/photographer, I seek out individuals for interviews that possess challenging artistic genres and showcase their work. Over the years, I have covered important national and international art forums, expos, and galleries, including: The Paris Photo, Aipad, The International Photography Awards/the Lucie Foundation, and PDN's PhotoPlus Expo. The photographic landscape is filled with multi-tiered events_ symposiums/lectures and seminars offering serious shooters a host of valuable information and opportunities.

Giving artists and organizations a voice on Arstler's social media platform as well as my own website renayellemorris.com is by design a way to reach a wider audience. In my reportage, I have interviewed numerous photographers who have a dedicated purpose_ to expose racial and biased situations in the US as well as global persecution. As it relates to my readers, I am pleased to bring to their attention ambitious artists that may inspire and educate emerging photographers to explore the many options for engagement afforded by photography.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

As communities differ, so does the conversation. For individual efforts and graphic solutions, my mind's eye may capture the essence of a word, a sound, smell or a visual flicker, which sets an idea in motion. If it is to be a photographic solution, I research and respond to the creative options the camera affords me, Then the translation of the image is designed to reach the desired effect. When it is a group effort, all participants must be open to all the initiatives proposed, and decide who will be the creative director, the photographer and the designer.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand your choice of creative tools and forms in SPA?

The ever-changing dynamics of what is possible is the essence of working in the photographic medium. I studied photography formally and learned my craft/art in darkrooms, use of film, and spending arduous hours utilizing large and small format cameras. The digital age has afforded a sense of freedom and new applications of creativity. Yet, I always refer back to the basics of bracketing shots when I shoot.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

I would acknowledge that in my case, photographic equipment must meet the demands of the situation. You have to be sensitive to your surroundings, and the social norms in order to gain access_ privacy and respect. Lens variations can offer creative solutions as well. In addition, press passes and permission must be granted for access in high security situations.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

In a nutshell, and at this point in time, the dialogue as echoed by the prominent figure in public art, Nato Thompson includes more institutional interest in the field, which is not just art museum or galleries, but city governments. He cites its complexity. "I'll just say those

invested in these conversations have grown in an environment that details the underlying framework_ “infrastructurally.”

For detailed information this issue:

<https://hyperallergic.com/407599/curator-nato-thompson-on-politics-and-the-state-of-social-practice-art/>

Further to this discussion as studies have shown, the numbers of millennials who find participation in socially based events is increasing. The employment of a plethora of new ideas is the use of new business models to present a landscape where events that allow for personal engagement will yield higher results. For simplicity sake, take the museum experience. It is now shifting from “object-centered to visitor-centered” perspectives.

Identifying interest levels and the inception of innovative concepts_ tailor-made events are yielding results. Much funding is dedicated to research and development, including the engagement of memberships and social media platforms as Facebook and Instagram.

In the US, young entrepreneurs are looking for opportunities to engage in socially conscious programs. It is a palatable and exciting venture for many individuals who lack the understanding of creative enterprises, and artistic skills, yet find themselves drawn to the inner circle of the art and celebrity-driven worlds.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

Generally speaking, I take responsibility. Unless it is a group effort.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

Various organizations and foundations such as Americans for the Arts Animating Democracy Program maintain an extensive online resource with a mission “to forge strategic alliances that propel the arts forward as a solution.” Decisions as to what creative methods are employed are challenging. To develop an innovative art based project which meaningfully engages with issues of advocacy, justice, and community-building, the initiative may use any art form_ visual/conceptual art, photography, new media, video, dance, theater/performance art, music, creative writing, or other forms. All choices must be approved not only by the foundations/grant

committees and the artistic community, but may also rely on governmental considerations in many cases.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

Not Applicable

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms?

Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

Not Applicable

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages?

How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

Not Applicable

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

I do find integrating SPA into some projects as an opportunity to give back. I am researching a series that will detail underprivileged regions across the globe and will be realized in a photojournalistic manner keeping with my signature. Most often, in the area of photojournalism, it is not a practice to alter images, yet I am drawn to this solution as that it can add detail_ offering optional facets to the image. I believe in empowerment, and have the tools to do that in a creative realm.

Only through an international network of socially engaging practices can we build a global village to relieve the suffering: a humanitarian crisis. Participants come from all disciplines. And as a photographic artist, and not to be glib, the ability for image capture is worth a thousand words.... after all.

Questionnaire of the survey: Generation of Social Practice Art Creative Approach in Migrant Academy

Interview

The questionnaire is intended for experts of social practice art

Research work is performed by Zita Vilutyte

Answers by Ellis Oyekola (Nigeria)

1. What place does the social practice art (SPA) occupy in your work?

How long are you actively involved in SPA activities?

It is the most important and vital feature in my work. My works dwell so much on the socio-cultural themes in my environment. I have been actively involved in these activities for the past thirty-nine years.

2. What is the SPA situation in your country? Cite the most important projects of recent years, their leaders, briefly describe the essence of projects.

The SPA situation in my country is at very low ebb for the fact that many people are either ignorant or visually illiterate. The most important projects are few murals and sculpture pieces found in our urban centres. The state Governors commissioned the supervision of these projects which are either to beautify or reveal historical evidences.

3. What social groups are most often involved in SPA projects in your country? What is their level of activity? Describe.

The Society of Nigerian Artists (SNA) is often involved in these projects. The level is very low because of lack of funds and sponsorships.

4. What social groups or communities do you work with? What tools and creative forms do you use in the SPA creative process?

I was the Chairman, Oyo state chapter of SNA between 2009 and 2015 and we worked with various tools like painting and sculptural tools to effect individual creative forms which are usually intuitive and non conventional.

5. How do you choose creative tools and forms? How do they change in interaction with project participants?

Creative tools and forms are chosen from our cultural background coupled with western tools and technology. They go hand in hand.

6. What innovative forms were introduced during the creative process? How modern technologies expand Your choice of creative tools and forms in SPA?

Innovative forms are introduced from the natural synthesis of both African and western style of expression, creating a Neo- African style of work.

Modern technology has helped the expansion in all areas, sculpture, textile, ceramics graphics and even painting.

7. How does a particular problem of a social group influence the choice of creative tools?

Particular problem of social group has influenced the choice of creative tools through experience, education and intuition.

8. What are the possibilities for the emergence of innovative forms of SPA in your country? How much and how does the environment determine it? Does the emergence of innovative forms in turn have an impact on the environment of social groups?

The possibilities are so much in the emergence of new innovative forms. Various groups of artists have their own style of expressing social themes. Most of the themes are derived from the environment which is African socio-cultural, philosophical psychological beliefs. Yes it has a great impact on the environment of social groups.

9. Who takes the responsibility for changes after the finish of the project? How does it influence the choice of creative forms?

The Federal, state and local governments and individuals and corporate organizations. Each is responsible for the topic of creative works or projects produced.

10. How does artist-community communication affect the choice of creative forms?

There is networking and collaboration among various artists' communities which enhances creative communication and spread.

11. What pedagogical methods do you use in projects?

Scientific and technical pedagogies are used in the area of Industrial and Applied arts.

12. What is your attitude to radical pedagogy? How can it make an influence on the SPA creative forms? Is it possible to apply radical pedagogy to a university or other higher education institution?

My attitude to radical pedagogy is its benefits to immediate solution to problems and its effects on the overall conclusion of the creative projects. Yes it is possible to apply radical pedagogy to university and higher educational institutions.

13. In what aspects the migrating academy is innovative, its weaknesses and advantages? How can a migrating academy expand the possibilities of artistic creative forms in the SPA?

Migrating academy has the function of cultural exchange, networking and collaborations which enhances interchange of creative knowledge and experience. The weaknesses might be found in the area of discrimination, racial or tribal segregation and hatred. Migrating academy can expand the possibilities of artistic creative forms through the spread of new and novel knowledge relevant to the creative process.

14. Why are you choosing a SPA? What creative possibilities does this creative process open to you as a personality? Why can this be interesting for other artists?

I was born into a family of Yoruba Royal woodcarvers called "AJIBOGUNDE" who specialized in the creation of socially related images for the royalty. We caved we did not do the carriage, which was done by the royal servants to the palace for religious and

aesthetic purposes, so SPA is inborn in me; it's my naturally inherited potentials. It has opened a lot of creative possibilities to me. I have now evolved a new way of painting expression which is personal and intuitive. I call it NEO-OYEKOLAFORMS which I discovered through traversing national and international borders, such as international art residencies, workshops, seminars and conferences and biennales. The nomenclature bears my surname with the addition of Neo and forms. This could serve as inspiration to upcoming artists. In my country most young artists are either eclectic or imitators of older artist's work which does not give room for innovation and creativity. It is a good thing for an artist to have his personal style so that the uniqueness and identity would be found in his work.